

Літаратурная мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 5 (2584)
4
лютага 1972 г.
ПЯТНІЦА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выходзіць раз у тыдзень на шаснаццаці старонках

Цана 8 кап.

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

ВЫСОКАЕ ПРЫЗВАННЕ КРЫТЫКІ

Уражаны пасля пісьменніцкага пленума

Стар. 2

ДА ЮБІЛЕЮ ПАЧЫНАЛЬНІКАЎ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Гутарка з намеснікам Старшынні Савета Міністраў БССР Н. Л. СНЯЖКОВАЙ

Стар. 3

РЭЖЫСЁР — КАПІТАН ТЭАТРАЛЬНАГА КАРАБЛЯ

Стар. 4—5

СЦЕЖКАМІ МАЛЕНСТВА...

Нарыс В. МАКАРЭВІЧА

Стар. 6—7

НА ПАЭТЫЧНАЙ ПАВЕРЦЫ — ВЕРШЫ В. ПАТАВАЙ

Стар. 9

ГАРТАЮЧЫ ЧАТЫРЫ ТАМЫ ПРОЗЫ...

Артыкул В. БУРАНА пра творчасць А. КУЛАКОўСКАГА

Стар. 10—11

РОЗДУМ ПАСЛЯ ФОРУМУ МУЗЫКАНТАЎ

Нагадкі Л. МУХАРЫНСКАЯ

Стар. 8—9

У МАЙСТЭРНІ ДОЙЛІДА

Стар. 12—13

ЗАПІСКІ АДВАКАТА

Стар. 14—15

Мы ганарымся Мінскім аўтамабільным заводам. Нарадзіўшыся на пустыцы пад Мінскам у цяжкія пасляваенныя гады, ён хутка зрабіўся адным з буйнейшых прадпрыемстваў краіны. Яго аўтамабілі можна сустрэць бадай што на ўсіх дарогах свету. Гісторыя завода, яго выдатным працаўнікам прысвяцілі новую стужку «Справа жыцця» дакументалісты Беларускага тэлебачання. «У прынцыпе няважна, што ствараеш — тэорыю адноснасці, «Яўгенія Анегіна» ці аўтамабіль. Галоўнае ствараць. І ў гэтым я бачу сэнс жыцця. У гэтым я бачу шчасце». Гэтыя словы маладога рабочага вызначаюць сэнс фільма, рэцэнзію на які вы можаце прачытаць на 8-й старонцы.

На здымку — кадр з фільма «Справа жыцця». Дырэктар завода І. Дзямін сярод рабочых.

ТРЫ ДНІ — з 26 па 28 студзеня — у Маскве працаваў пленум праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, прысвечаны літаратурна-мастацкай крытыцы. Пярэдадзень пленума быў пазначаны для яго ўдзельнікаў важнай падзеяй — апублікаваннем Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы», якая развівае тэлу палажэнні, што былі выказаны адносна крытыкі ў Справаздачным дакладзе ХХІV з'езду партыі Пастанова патхняе савецкіх пісьменнікаў і крытыкаў на больш якасную працу, на большую патрабавальнасць як да ўласнай творчасці, так і да творчасці сваіх калег і таварышаў.

Партыя арыентуе крытыку на высякі і адказныя справы, на рашучую актывізацыю творчай працы, ставіць перад ёй сур'ёзныя патрабаванні. Крытыка павінна больш прычыпова ааналізаваць сучасны літаратурны працэс, больш настойліва праводзіць дзівію партыі ў галіне мастацкай творчасці, страсна прапагандаваць і выяўляць у літаратуры камуністычныя ідэалы, змагацца з ідэалагічнымі канцэпцыямі, варожым і рэвалюцыйным імкненням сучаснасці, суадносіць з'явы літаратуры з жыццём на аснове глыбокага ведання савецкай рэчаіснасці, дабівацца высокага ідэйна-эстэтычнага ўзроўню ўсяго мастацтва, закліканага служыць народу, быць непрыкрытай да фальшы, да браку ў мастацкай творчасці, адкідаваць «сяброўскія» і групавыя разлікі ў ацэнках значнасці мастацкага твора, умела спалучаць сацыяльны аналіз з эстэтычнымі крытэрыямі, патрабавальнасць з беражлівымі адносінамі да таленту. Пра гэта гаварылі ўсе, хто выступаў з трыбуны пленума.

Грунтоўны даклад В. Озерава «Літаратурна-крытычная творчасць і сучаснасць» быў скіраваны на тое, каб глыбока прааналізаваць стан сучаснай савецкай крытыкі, паказаць галоўныя кірункі яе развіцця, кола творчых інтарэсаў і канкрэтныя праблемы, якімі яна жыве сёння, а таксама прасвятліць тэлу новыя задачы, якія вынікаюць з пастановы ЦК КПСС. Докладчык удзяліў асаблівую ўвагу праблеме пашырэння ідэйнага кругагляду пісьменніка, правільнаму разуменню народнасці і партыйнасці ў мастацтве, праблеме народнага характару, вобразу станючыха героя. Гаварыў ён таксама пра творчую пасіўнасць крытыкі (па статыстыцы толькі 10—12 працэнтаў кніжнай прадукцыі рэцэнзуецца, пра кампліментарнасць крытычных водгукаў, калі пра пасрэдную кніжку пішацца так, быццам па майстэрству яе аўтар даўно выперадзіў класікаў. Адначасна ліся як нездаровая з'ява такое становішча, калі дзелья групы пісьменнікаў застаюцца, па сутнасці, недаступнымі для крытыкі. Зусім перасталі з'яўляцца адмоўныя рэцэнзіі, быццам у нас выдаюцца адны шэдэўры. Пасіўнасцю крытыкі карыстаецца шэраг памес-

ніцкая літаратура, якая прыносіць велізарную шкоду савецкаму мастацтву, бо кампраметуе нашы ідэалы.

У дакладзе была выказана трывога, што ў школьных праграмах скарачаецца колькасць гадзін на выкладанне гуманітарных прадметаў.

В. Озераў востра паставіў пытанне духоўнага герояў сучаснай літаратуры, аналізаваў прычыны, чаму сумна напісаны шмат якія творы, у якіх паэтызаецца творчая праца савецкіх людзей, чаму ўсё яшчэ друкуюцца нізкая-мастацкія творы пра рабочы клас. Доклад быў прасякнуты дэла-

клапацца пра незалежнасць крытыкі ад аўтараў літаратурных твораў. Калі гаварыць дакладна, то ў нас амаль няма прафесійнай крытыкі. Крытыка пішацца між іншымі заняткамі, Клопаты партыі пра крытыку дыктуюцца неабходнасцю пераадолець адставанне літаратуры.

Пра стан і задачы беларускай крытыкі гаварыў з трыбуны пленума Д. Бугаёў. Ён каротка ахарактарызаваў ход дыскусіі па крытыцы, якая вялася на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», падкрэсліў яе плённыя вынікі і бласпярэчнае значэн-

ад часу вульгарна-сацыялагічныя погляды на мастацтва. Паспяхова барацьба з імі будзе залежыць не толькі ад канкрэтнай крытыкі пэўных палажэнняў пэўных аўтараў крытычных артыкулаў, але ў яшчэ большай ступені ад агульнага павышэння ўзроўню крытычнай думкі і яе інтэнсіўнасці. А дабіцца гэтага нельга.

Не знікне, мабыць, адразу і «сяброўская», празмерна хвалебная крытыка. Спартрэбца нейкі вопыт існавання крытыкі ў новых умовах высокай патрабавальнасці да самой сябе, пакуль факты неабгрунтаванага захвальвання літаральна ўсімі стануць асуджана ў ліку самых амаральных учынкаў.

Не так хутка, як бы гэтага хацелася, установяцца, відаць, нармальныя творчыя ўзаемаадносіны паміж мастацкай крытыкай і літаратурай, бо некаторым пісьменнікам не вельмі захоацца адмовіцца ад звыкллага погляду на крытыку, як на цэх абслугоўвання пісьменніцкіх спраў, або як на сілу, якая толькі перашкаджае іхняму існаванню ў літаратуры. Імгненна не створацца таксама патрэбны ўмовы, у якіх бы крытыка пачувала сябе незалежнай і самастойнай, вольнай ад удзеяння тых пісьменнікаў, якія адносяцца да крытыкі нецярпіма і пават ваража.

Але нямаю будзе залежаць у гэты паваротны момант у жыцці крытыкі ад самой крытыкі. Яна павінна з глыбокім самаўсведамленнем, на якое толькі яна здатная, мабілізавацца ўнутрана на выкананне партыйных рашэнняў адносна задач літаратурна-крытычнай творчасці. Яе абавязак лепш уведаць ход сучаснага грамадскага жыцця, разам з літаратурай заглябляцца ў новыя пласты народнага побыту, адкрываць чалавечы характары і тэпы, якія складаюцца ў савецкай рэчаіснасці, раскрываць іх у рэальных жыццёвых сувязях, можна, з новай рашучасцю павесці барацьбу з схематызмам, ілюстрацыйнасцю, таннай кан'юктурай, умець вылучаць станючыя ў жыцці але пазбягаць нарматыўнасці і зададзенасці ў вызначэнні рыс савецкага чалавека.

Пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» патхняе савецкіх пісьменнікаў і крытыкаў на вялікую творчую працу. Яе значэнне для сучаснага і будучага літаратурнага жыцця дзякна перацаніць. Думачы над зместам і сэнсам партыйнай пастановы, нельга не ўспоміць указанне У. І. Леніна, які гаварыў: «Сапраўды, нашы рабочыя і сялянне заслужваюць нечага большага, як відовішчаў. Яны атрымалі права на сапраўднае вялікае мастацтва».

Дзеля гэтай высакароднай і надзвычай патрэбнай для народа справы крытыцы варта працаваць з поўнай аддачай усіх творчых сіл.

Вінтар КАВАЛЕНКА,
член Савета па крытыцы пры праўленні Саюза пісьменнікаў СССР.

НОВЫЯ ПЕРСПЕКТИВЫ

ДУМКИ ПАСЛЯ ПЛЕНУМА ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННИКАЎ СССР

вым клопам, каб сучасная крытыка заняла тое месца ў духоўным жыцці грамадства, якое ёй належыць. «Прафесія крытыка па сваёй сутнасці, — сказаў у заключэнне В. Озераў, — прафесія камуністычная».

Пасля даклада разгарнуліся цікавыя і жывыя спрэчкі. Мне асабста найбліжэй быў пафас і змест выступленняў Л. Навічэні, В. Пярцова, А. Міхайлава, Ф. Кузняцова, Ю. Сураўцава, Л. Яніменкі, Б. Ягорава, С. Машынскага, Д. Бугаёва і некаторых іншых удзельнікаў пленума.

Л. Навічэнка, адзначаўшы, што сучасная крытыка сваіх задач, як гэта ёй належыць, не выконвае, звярнуў увагу на глыбіню сацыяльнага аналізу ў крытычных творах. Уменне разглядаць мастацкую з'яву ў дакладным грамадскім асветленні складае адну з важнейшых задач крытыкі. Праўда, праблема гэтай складаная, але яе трэба вырашаць неадкладна. Крытык павінен быць не толькі філалагам, але палітыкам і сацыёлагам таксама. Прамоўца лічыць, што вялікую пагрозу мастацкаму ўзроўню сучаснай літаратуры нясуць творы «праблемна-ілюстрацыйныя, у якіх як быццам ёсць і спрэчкі, і роздум, і канфлікты, і барацьба, але ўсё гэта ўзята не з жыцця, а сманструявана».

Ф. Кузняцоў вылучыў з указанняў партыі маральны аспект. «Партыя патрабуе ад крытыкаў грамадзянскай мужнасці, — сказаў ён. — Спыніць павалу «тарговай» літаратуры паможа публічнасць. Трэба, каб становішча змянілася. Той факт, што некаторыя пісьменнікі выйшлі з-пад увагі крытыкі, прамоўца назваў ганебнай загамай, а крытыку, якая захвальвае нявартавы творы, — амаральнай справай. Каб крытыка магла бесперашкодна выконваць свой абавязак, трэба па-

не для далейшага развіцця крытычнай думкі ў рэспубліцы.

У рабоце пленума прынялі актыўны ўдзел многія пісьменнікі, і гэта сведчыць, што справы крытыкі перастаюць быць толькі «вузлацахамымі» турботамаі, а разглядаюцца літаратурнай грамадасцю ў якасці важнага фактара агульнага мастацкага развіцця. У выступленнях пісьменнікаў Г. Абабідзе, М. Слуцкіса, Б. Ягорава, С. Аляксеева, В. Кароціца і іншых прызнавалася вялікае значэнне крытычнай дзейнасці ў літаратурным працэсе сучаснасці, вынаваліся канкрэтныя прапановы, як палепшыць стан крытыкі ў рэспубліках.

Самае запамінальнае ўражанне ад работы пленума — дзелае настрой яго ўдзельнікаў, вера, што з дапамогай партыі ажывіцца літаратурна-крытычны жанр творчасці, што ўплыў крытыкі на літаратурнае жыццё ўзрасце і стане па-сапраўднаму аўтарытэтным і неабходным як для пісьменніка, так і для чытача. Атмасфера дэлавай спрыяльнасці да крытыкі, як прызнаваўся шмат хто з прадстаўнікоў гэтага жанру, выклікала творчае нецярпенне хутэй сесці за пісьмовы стол і справы, новымі крытычнымі артыкуламі, адказаць на тэлу запатрабаванні, якія сёння дыктуюцца часам і ходам сацыялістычнага будаўніцтва ў краіне.

Гэта не азначае, што на пленуме былі вырашаны ўсе праблемы, звязаныя з неабходнасцю падняць літаратурна-крытычную працу на новую вышыню. Спартрэбца нейкі час і канкрэтныя, глыбока прадуманыя намаганні, каб важнейшыя і самыя недаржымыя недахопы былі хутка пераадолены. Паспехі ніколі не прыходзяць самі сабой.

У сучаснай крытыцы, у тым ліку і беларускай, яшчэ выяўляюцца час

СУСТРЭЧА ў САЮЗЕ ПІСЬМЕННИКАЎ СССР

У Доме літаратараў у Маскве адбылася сустрэча групы беларускіх пісьменнікаў, удзельнікаў пленума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР са старшынёй Савета па беларускай літаратуры пры праўленні СП СССР з Аляксандрам Аўчэрэнкам. Намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іван Шамякін уручыў

А. Аўчэрэнку прывітальны адрас у сувязі з яго 50-годдзем і пажадаў юбіляру плённай працы на ніве развіцця дружбы і сувязей братніх літаратур. Беларускія пісьменнікі сардэчна павіншавалі вядомага крытыка і вучонага, сябра беларускай літаратуры і пажадалі яму поспехаў у творчай працы.

спяхова. У гэтай галіне мы, відаць, больш кампетэнтныя. А вось у сферы культуры, маючыма, не ўсе робіцца. І тут хацелася б, каб Саюз пісьменнікаў Беларусі звяртаўся да нас са сваімі просьбамаі і прапановамаі.

У час абмену думкамі народны пазт Пятрусь Броўка абяцаў, што ў далейшым гэта прыемнае запрашэнне будзе ўлічана.

У сутарцы прымалі ўдзел Іван Шамякін, Аляксей Кулакоўскі, Андрэй Макаўнак, Іван Навуменка, Мікола Ткачоў, Павел Кавалёў, Анатоль Грачанікаў, Валяціна Шчадрына, Міхась Гарбачоў, намеснік пастаяннага прадстаўніка А. Масальскі, кансультант прадстаўніцтва Р. Мінаілава і іншыя.

Па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР А. Гарачкін уручыў намесніку сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў СССР па літаратуры народнаў СССР пісьменніку Міхасю Гарбачоў Гарбачоў граматы Вярхоўнага Савета БССР, знак і пасведчанне заслужанага дзельца культуры БССР.

Міхась Гарбачоў гарача падзякаваў за высокую ўважароду.

ВІНШАВАННЕ ПІСЬМЕННИКАЎ-ЗЕМЛЯКОЎ

Нядаўна ўздзеннай раённай газеце «Чырвоная зорка» споўнілася сорак гадоў. Сваё віншаванне ёй прыслалі і пісьменнікі-землякі. У ім гаворыцца:

«Чатыры дзесяцігоддзі раённая газета «Чырвоная зорка» нясе працоўным Уздзеншчыны партыйнае слова праўды. Яна — жывы летапіс сацыялістычнага пераўтварэння некалі занялбанага нутка беларускай зямлі, што так хораша расвітнеу за гады Савецкай улады».

Нам, пісьменнікам, прыемна, што газета не стаіць у бану і ад літаратурнага жыцця друкуе на сваіх старонках лепшыя ўзоры беларускага мастацкага слова, расказвае пра творчыя сустрэчы літаратараў з працоўнымі раёна, выяўляе новыя маладыя таленты, абуднае ў сэрцы людзей любоў і пашану да паэтычнай спадчыны сваіх выдатных землякоў — Пятра Глебі і Паўлюка Труса».

Гэтыя шчырыя словы падпісаны нашымі землякамаі К. Крапівой, І. Гурскім, А. Янімовічам, А. Пальчышкім, А. Вялікічам, А. Астрэйкам, Л. Арабей, А. Махначом.

С. МІХЕД.

НАРОДНЫЯ АМАТАРСКІЯ КІНАСТУДЫ

Міністэрства культуры СССР падляло вышні першага ўсесаюзнага агляду аматарскіх фільмаў па сельнагаспадарчому тэматыку, які праводзіўся летась.

За дасягнутыя поспехі Гапаровай граматы Міністэрства культуры СССР і ЦК прафсаюза работнікаў культуры ўзнагароджана аматарская кінастудыя пры Гомельскім абласным доме народнай творчасці.

Улічваючы шырокі размах развіцця кінааматарскай справы ў краіне, Міністэрства культуры СССР прыняло рашэнне прысвоіць лепшым аматарскім кінастудыям, якія стэамацкія і плёна праводзяць, званне «Народная аматарская кінастудыя».

У ГАСЦЯХ У ПАСТАЯННЫМ ПРАДСТАЎНІЦТВЕ

У Маскве ў Пастаянным прадстаўніцтве Савета Міністраў БССР пры Саўеце Міністраў СССР адбылася сустрэча работнікаў прадстаўніцтва з групай пісьменнікаў, якія прымалі ўдзел у пленуме праўлення Саюза

пісьменнікаў СССР. Пастаянны прадстаўнік А. Гарачкін расказаў гасцям-землякам аб пачэснай і адказнай рабоце прадстаўніцтва ў Маскве.

— Наша дзейнасць у плане эканамічных сувязей, — сказаў ён, — ідзе па-

□ У Затонскім сельскім клубе Жлобінскага раёна створаны фальклорны ансамбль, які аб'яднаў аматараў беларускай народнай песні. Ансамбль у поспехах выступаў перад хлебарабамі мясцовага калгаса «Іскра», на сцэне раённага Дома культуры і на Гомельскім тэлебачанні.

М. ГАЙ.

□ Віцебскі абласны краязнаўчы музей папоўніўся новымі экспанатамаі.

Адзін з іх — музычная скрыпка «Сімфонія» з 13 металічнымі прагрававальнымі пласцінкамаі, якая знойдзена ў вёсцы Паўлавіны Бешанавіцкага раёна. Супрацоўнікі Акадэміі навук БССР перадалі музею матэрыялы раскопак старажытнага гарадзішча Друшчае.

Ф. НІКАЛАЕЎ.

□ У клубе калгаса «Авангард» Гродзенскага раёна адбыўся вечар сустрэчы хлебарабаў з артыстамі абласнога драматычнага тэатра.

Прысутныя абмеркавалі дагавор аб творчым супрацоўніцтве — гродзенскія артысты будуць цалер рэгулярна прыязджаць у сельгасарцель з наладартамаі, чытаннем лекцыяў, яны возьмуць лад сваё шэфства калгасную мастацкую самадзейнасць.

Ул. ДЗЕМІН.

У мэтах стварэння значных твораў кінамастацтва пра рабочы клас Прэзідыум ВЦСПС, Камітэт па кінамастаграфіі пры Саўце Міністраў СССР, Сакратарыят праўлення Саюза кінамастаграфістаў СССР і Сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР прынялі пастанову аб правядзенні конкурсу на лепшы сцэнарый мастацкага фільма аб жыцці і працы сучаснага саўцакага рабочага класа — з 15 лістапада 1971 па 15 верасня 1972 года.

Прызначаны наступныя прэміі ВЦСПС за лепшыя кінасцэнарыі: адна першая прэмія — 5000 рублёў; тры другія прэміі — па 2500 рублёў кожная; чатыры трэція прэміі — па 1500 рублёў кожная; пяць заахвочальных прэміяў — па 1000 рублёў кожная.

Конкурс мае на мэце стварэнне высокамастацкіх і значных па тэме кінасцэнарый аб жыцці і працы рабочага класа на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва.

Кінасцэнарый, прадстаўлены на конкурс, павінен быць асновай для стварэння ў фільмах вобраза нашага сучасніка — чалавека, выхаванага партыяй на рэвалюцыйных і працоўных традыцыях рабочага класа.

Сцэнарый можа быць прысвечаны тэмам міжнароднага рабочага руху і пралетарскага інтэрнацыяналізму.

Конкурс не абмяжоўвае аўтараў у выбары жанру для сваіх твораў.

Дата адпраўлення рукапісу на штамп паштовага аддзялення павіна быць не пазней, чым 5 верасня 1972 года.

Рукапісы дасылаюцца на адрас: г. Масква, Мал. Гнезднікоўскі зав., 7, Камітэт па кінамастаграфіі пры Саўце Міністраў СССР, «Конкурс на лепшы сцэнарый пра рабочы клас».

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні вырашыў правесці ў 1972 годзе тэлевізійны і радыёконкурс «Саюз непарушны рэспублік свабодных».

На конкурс могуць быць прысланы сцэнарый мастацкіх і дакументальных тэлевізійных фільмаў і спектакляў, радыёгэсы, інсцэніроўкі, тэлевізійныя і радыёнарысы, радыёкампазіцыі, рэпартажы, аповяданні, інтэр'ю, інфармацыя, а таксама музычныя навамы і песні (тэксты і музыка).

За лепшыя творы, якія з найбольшай пераканаўчасцю раскрыюць тэму стваральнай працы, творчы пошук саўцакіх людзей, багацце духоўнага свету чалавека Краіны Саветаў — нашага сучасніка, месца і ролі Саўцакай Беларусі ў сямі брацкіх народаў, акрамя ганарару, устаноўлены 72 прэміі ў рызмеры ад 10 да 800 рублёў кожная.

Матэрыялы на конкурс прымаюцца Беларускай тэлебачаннем і радыёвяшчаннем да лістапада 1972 года, а вынікі яго будуць падведзены напярэдадні 50-годдзя ўтварэння СССР — у снежні.

Умовы конкурсу і рызмеры прэміяў па кожнаму жанру апублікаваны ў штодзённым «Беларускае тэлебачанне і радыё» за 29 студзеня 1972 года.

У патрыятычным выхаванні саўцакіх людзей надзвычай важна шырока папулярызаванне помнікі рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы нашага народа, нашых навуковых вядоў пра іх. Прэзідыум цэнтральнага савета Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры і праўлення Саюза журналістаў БССР аб'явілі конкурс на лепшае асвятленне ў друку, па радыё і тэлебачанні пытанняў аховы і прапаганды помнікаў.

У ім прымаюць удзел рэдакцыі рэдакцый, гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх газет і часопісаў, радыёкамітэты і студыі тэлебачання.

Асноўнае патрабаванне да конкурсных матэрыялаў — прапаганда вопыту работы па выяўленні і ахове помнікаў, папулярызаванне важнейшых помнікаў, якія адлюстроўваюць гераічную гісторыю, рэвалюцыйныя традыцыі, культуру, навуку, мастацтва і архітэктурную беларускага народа, яго дружбу з вялікім рускім і іншымі братнімі народамі нашай Радзімы.

Пераможцы конкурсу будуць узнагароджаны дыпламамі і грошавымі прэміямі. Зацверджаны чатыры першыя прэміі па 300 рублёў кожная, шэсць другіх — па 200 руб. і восем трэціх прэміяў па 100 рублёў.

жа дадам, што ў памятных купалаўскіх і коласаўскіх мясцінах устаўляюцца новыя мемарыяльныя знакі, прысвечаныя песнярам.

Варта сказаць і аб тым, што беларускія кінамастаграфісты выпускаюць да юбілеяў поўнаметражны дакументальны фільм пра жыццё і творчую дзейнасць Янкі Купалы і дакументальны фільм пра Якуба Коласа, прафесійныя і народныя тэатры пакажуць спектаклі па творах юбіляраў, будзе выпушчаны зборнік вакальных твораў беларускіх кампазітараў на словы народных пазтаў, а таксама пласцінкі з запісам іх галасоў і з запісам іх твораў у выкананні вядомых нашых артыстаў. У дні юбілеяў будзе праведзена рэспубліканская мастацкая выстаўка, прысвечаная жыццю і творчасці песняроў, ва ўстановах культуры, на прадпрыемствах, у навукальных установах будуць арганізаваны фота- і кніжныя выстаўкі.

— Ніна Лявоўна, які ўдзел у правядзенні юбілейных урачыстасцей прыме шматлікая армія ўдзельнікаў самадзейнага мастацтва?

— Самы шырокі. Міністэрства культуры рэспублікі і Рэспубліканскі савет прафесійных саюзаў сумесна з Беларускай тэатральнай аб'яднаннем, ЦК ЛКСМБ і Саюзам пісьменнікаў Беларусі правядуць у гэтым годзе рэспубліканскі конкурс самадзейных чытальнікаў на лепшае выкананне твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Само сабой зразумела, што ў рэпертуары канцэртаў самадзейных спевакоў сёлета года зоймуць песні і раманы на словы народных пазтаў. У падрыхтоўцы да юбілеяў прымуць удзел і школы рэспублікі. У гэтым навукальным годзе прадуведжана правядзенне рэспубліканскага конкурсу на лепшае школьнае сацыяльнае па творах Я. Купалы і Я. Коласа.

Я ўжо гаварыла, што паўсюдна ў рэспубліцы будуць праведзены юбілейныя вечары і сустрэчы. У іх самы шырокі ўдзел прымуць беларускія пісьменнікі: пісьменніцкія брыгады разам з супрацоўнікамі літаратурных музеяў Я. Купалы і Я. Коласа пабываюць сёла ва ўсіх абласцях рэспублікі, у многіх калгасах і саўгасах, на заводах і фабрыках, ва ўстановах і ў арганізацыях.

Асабліва ўвага будзе звернута на правядзенне гэтай работы ў тых калектывах, якія носяць імя Я. Купалы і Я. Коласа.

Рада паведаміць чытачам газеты, што Міністэрствам марскога флоту прынята наша прапанова аб прысваенні даўм караблям імяў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Караблі гэтыя ўжо будуцца і неўзабаве выйдуч на марскія прасторы.

І апошняе. Удзельнікі юбілейных коласаўскіх і купалаўскіх урачыстасцей змогуць набыць памятныя сувеніры, прысвечаныя 90-годдзю з дня нараджэння заснавальнікаў новай беларускай літаратуры.

Я адпачыў народу, чым моц мал магла: Зваў з пятаў на свабоду, Зваў з цямры да святла, —

пісаў калісьці Янка Купала. «Ад роднае зямлі, ад гоману бароў...» — гаварыў Якуб Колас, вызначаючы вытокі свайго таленту. Пазт і народ, народ і пазт. Зайздросны лёс мастака, які ўвасобіў у сваёй творчасці думы і спадзяванні народныя, які ўвесь свой талент аддаў справе добра, асветы, і ўзвышэння роднага народа. І ўдзячны народ у сваю чаргу плоціць яму, мастаку, шчырай пашанай і любоўю. Гэта з поўным правам можна дастасаваць да Янкі Купалы і Якуба Коласа, якія невымерна шмат зрабілі дзеля таго, каб беларускі народ заняў «свой пачэсны пасад між народамі», і чыё слова будзе вечно жыць у народзе.

ІМЭНЫ народных пісьменнікаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа шырока вядомы ў нашай краіне і па-за яе межамі. Вялікія мастакі слова, натхнёныя песняры новай сацыялістычнай явы, барацьбіты за мір і дружбу народаў, які заслужылі ў народзе вечную любоў і пашану.

Рэдакцыя штодзёніка «Літаратура і мастацтва» папрасіла старшыню рэспубліканскіх юбілейных камітэтаў па правядзенні 90-годдзя з дня нараджэння выдатных нацыянальных пазтаў Я. Купалы і Я. Коласа, намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкову расказаць, як грамадскасць рэспублікі рыхтуецца адзначыць гэтыя слаўныя даты. У гутарцы з нашым карэспандэнтам Ніна Лявоўна сказала:

— Падрыхтоўка да юбілеяў нашых народных песняроў праходзіць пад знакам шырокай папулярнасці творчай спадчыны Янкі Купалы і Якуба Коласа. Гэта — і выданне новых збораў твораў пісьменнікаў, і стварэнне навукова-папулярных фільмаў аб жыцці і творчасці заснавальнікаў беларускай саўцакай літаратуры, і новыя тэатральныя і тэлевізійныя пастаноўкі, і новае прытанне іх твораў сродкамі музыкі, і больш змястоўнае, з улікам патрабаванняў сучасных навукальных праграм, вывучэнне іх твораў у школе.

Падрыхтоўка да юбілеяў пачалася ўжо. У нашых часопісах і газетах п'явіліся спецыяльныя рубрыкі, прысвечаныя купалаўскай і коласаўскай гадавінам, слова Я. Купалы і Я. Коласа і слова пра іх жыццё і творчасць усё часцей гучыць па радыё, паўсюдна праводзяцца літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў, сустрэчы, ажывілі работу літаратурныя музеі песняроў.

У рэспубліцы, як вядома, створаны юбілейныя камітэты па правядзенні 90-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. На пасяджэннях камітэтаў распрацавана шырокае кола мерапрыемстваў, якія павінны быць праведзены ў азнаменаванне гэтых слаўных гадавін. Толькі адзін іх пералік красамоўна гаворыць аб тым, што падрыхтоўцы да юбілеяў аддаецца вялікая і ўсебакавая ўвага.

Пачну з таго, што ў дні нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа, гэта значыць, 7 ліпеня і 3 лістапада ў сталіцы рэспублікі будуць праведзены ўрачыстыя пасяджэнні. Вечары, прысвечаныя народным песнярам, пройдуць у абласных і раённых цэнтрах, у школах і навукальных установах, у дамах культуры, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, ваіцкіх часцях.

У гэтыя ж дні Акадэмія навук рэспублікі і яе аддзяленне грамадскіх навук правядуць спецыяльныя навуковыя сесіі з удзелам выкладчыкаў нашых універсітэтаў і педагагічных інстытутаў.

Тут жа хочацца сказаць і пра святы паззіі, якія мяркуецца правесці ў дні нараджэння Купалы і Коласа на іх радзіме — у Вяліцы і ў Мікалаеўшчыне. Да гэтых свят выдаецца «Беларусь» павіна выпусціць свой чарговы — у гэтым годзе спецыяльны коласаўска-купалаўскі зборнік «Дзень паззіі», прысвечаны юбілеям народных пазтаў Беларусі. Мяркуюцца, што ў святых паззіі прымуць удзел не толькі беларускія пазты, але і майстры пазтычнага слова з братніх саюзных рэспублік.

— Ніна Лявоўна, у пачатку вы гаварылі пра новыя выданні збораў твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Што маецца на ўвазе канкрэтна?

— Ужо ў гэтым, юбілейным годзе падпісчыкі атрымаюць першыя кнігі 14-томнага збору твораў Якуба Коласа і 7-томнага збору твораў Янкі Купалы. Выданне першага ажыццяўляе выдавецтва «Беларусь», а другога — выдавецтва «Навука і тэхніка». Гэта будуць найбольш поўныя, навукова-вывераныя выданні спадчыны нашых

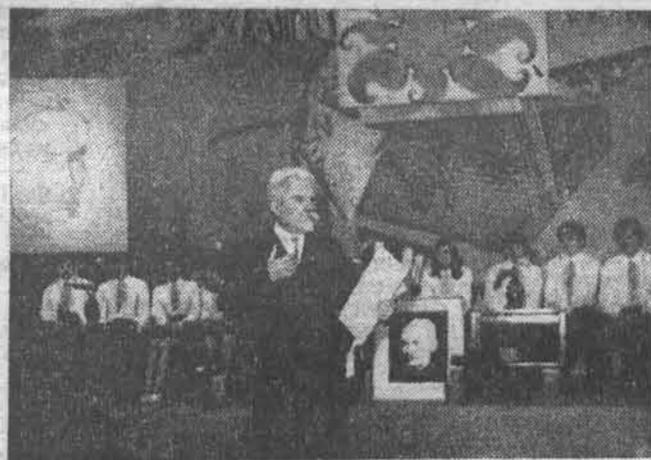
выдатных пісьменнікаў. Акрамя таго, выйдуч у свет і паасобныя кнігі Я. Купалы і Я. Коласа ў так званым падарунковым афармленні. Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку рыхтуе таксама выданне юбілейнага альбома-альманаха, прысвечанага песнярам. Што яшчэ? Вядзецца работа па перакладзе твораў нашых класікаў на мову народаў іншых братніх рэспублік. На пасяджэнні Савета па беларускай літаратуры пры Саўце пісьменнікаў СССР, якое адбылося напярэдадні новага года ў Маскве, вынесены прапановы па выданні кніг Я. Купалы і Я. Коласа, якое будзе ажыццяўлена выда-

УДЗЯЧНАСЦЬ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ, НАШЧАДКАЎ

БЕЛАРУСЬ РЫХТУЕЦА ШЫРОКА АДЗНАЧЫЦЬ 90-ГОДДЗЕ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА

Гутарка з намеснікам Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. СНЯЖКОВАЙ.

УДЗЯЧНАСЦЬ НАШЧАДКАЎ

Гэты фотаздымак зроблены ў сценах Рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтвам, дзе дзямі адбыўся вечар, прысвечаны памяці Янкі Купалы, надыходзячому 90-годдзю з дня яго нараджэння.

У госці да выхаванцаў школы прыйшлі вядомыя нашы пісьменнікі, кампазітары, мастакі, спевакі, музыканты. Юныя таленты паказалі ім літаратурна-музычную кампазіцыю, прысвечаную жыццю і творчасці народнага песняра. У кампазіцыі гучалі вершы Янкі Купалы і песні, створаныя на яго словы. Пра вялікага Янку Купала, пра яго аблічча пазта і чалавека гаварылі на вечары народныя артысты СССР Р. Шырма, пісьменнік І. Шамякін, У. Юр'евіч, М. Аўрамчык. «Купалаўскія песні «Шуміць бяроз», «Нашто бабе агарод», «Ты прыйдзі ка мне вясною», «Маё сонца» праспявалі народныя артысты БССР Л. Бражнік і вяславскія артысты рэспублікі В. Кірычэнка, Пляменнік Я. Купалы мастак Я. Рамаіоўскі падараваў выхаванцам школы напісаны ім партрэт пазта.

Фота Ул КРУКА.

вектвам «Мастацкая літаратура».

— Нашы чытачы, Ніна Лявоўна, хацелі б ведаць, як ідзе работа па стварэнні помнікаў Янку Купалу і Якубу Коласу і наогул, што робіцца ў гэтым кірунку ўшанавання іх памяці?

— Гэтаму пытанню ў плане святочных мерапрыемстваў надаецца, бадай, найбольшая ўвага. І не толькі таму, што пытанне гэтае надзвычай важнае, але і таму, што яно складанае і працэсмае. Работа над помнікамі вядзецца даволі актыўна. Над помнікам Янку Коласу працуе група скульптараў і архітэктараў на чале з народным мастаком рэспублікі З. Азгурам, над помнікам Янку Купалу — на чале са скульптарам А. Анкейчыкам. Праекты помнікаў ухвалены спецыялістамі і грамадскасцю і да юбілеяў народных пазтаў манументы будуць устаноўлены. Акрамя гэтага, мяркуецца завяршыць рэстаўрацыю дома-музея Я. Купалы ў Вяліцы і стварыць там купалаўскі мемарыяльны запаведнік. Мемарыяльным стане кабінет Я. Коласа ў Акадэміі навук, дзе ён працаваў, будуць аіцз-прэзідэнтам АН БССР. Да юбілея ў Мікалаеўшчыне будуць створаны запаведныя зоны вакол Мікалаеўшчыны і леснічоўкі Ласток. Папоўняцца да гадавіны і экспазіцыі літаратурных музеяў песняроў. Тут

вывераныя выданні спадчыны нашых

НА ГЭТЫ своеасаблівы творчы форум з'ехаліся ўсе тэатральныя рэжысёры рэспублікі.

Адкрываючы канферэнцыю, міністр культуры БССР Ю. Міхневіч сказаў, што і на дзяржаўным этапе першым абавязкам мастакоў з'яўляецца абавязак прынцыпова і ўсебакова асвятліць жыццё, адлюстроўваць у спектаклях важнейшыя праблемы часу, змагацца за высокі ідэйна-эстэтычны ўзровень тэатральнага мастацтва.

Галоўны рэжысёр Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа С. Казіміроўскі спыніўся на адным з найбольш важных пытанняў, якія хвалююць рэжысёраў, — задума спектакля і яе ўвасабленне.

— Мы перажываем зараз вельмі значнальны для тэатральнага мастацтва час, — сказаў ён. — Яшчэ нядаўна ішла гаворка пра выцясненне тэатра кінематографам і тэлебачаннем. Але магчыма мастацтва жывога акцёра па-ранейшаму захопляе людзей. Глядач зноў актыўна пайшоў у тэатр. І ў гэтым, на маю думку, у першую чаргу, заслуга рэжысёраў — мысліцеляў, эксперыментатараў, мастакоў.

Цяпер у рэжысёраў ўзлілася малады сілы. Да іх трэба ставіцца з большым даверам. Прамоўца выказаў пажаданне, каб рэпертуарна-рэдакцыйная калегія, з самай высокай патрабавальнасцю, прымаючы гатовыя спектаклі, давала тэатрам шырэйшыя магчымасці для выбару рэпертуару, бо рэжысёр можа сапраўды поўна раскрыцца толькі ў спектаклі, пастаўленым на п'есе, блізкай яго творчай індывідуальнасці. Дарэчы, тады ён і афішны тэатраў выглядаў б больш разнастайнымі.

С. Казіміроўскі лічыць няправільным патрабаванне да тэатраў, каб яны на кожную ролю прызначалі абавязкова не менш двух выканаўцаў і раўнамерна загрузжалі ўсіх акцёраў. Гэта асабліва непрыемна ва ўмовах абласнога горада, дзе на падрыхтоўку кожнага спектакля выпадае мала часу, і ўдзяліць аднолькавую ўвагу двум акцёрам — значыць не ўдзяліць увагі нікому з іх. Што ж датычыць раўнамернай загрузки, то тут магчыма не ўлічыць жаданняў глядача, які заўсёды хоча бачыць у спектаклі сваіх любімых акцёраў.

І яшчэ адну тэму закрануў у сваім выступленні С. Казіміроўскі

— вернасць рэжысёра драматургу і драматурга рэжысёру.

— Аднолькава нетактоўным здаецца мне, калі рэжысёр, сам абраўшы п'есу, раптам траціць да яе цікавасць (так здарылася ў нашым тэатры з рэжысёрам У. Забелам, які ставіў «Свой востраў» Р. Каўтвера), і калі драматург ганьбіць рэжысёра, якому выдаўна дзякаваў, а зараз лічыць адзіным віноўнікам няўдачы спектакля (я маю на ўвазе словы А. Маўзона ў газеце «Літаратура і мастацтва» пра спектакль «Дарога праз

жыццё ва ўсёй яго шматграннасці, каб ствараючы вобразы нашага сучасніка, ведалі пра яго больш, чым тыя, што сядзяць у глядзельнай зале.

Работа рэжысёра з акцёрам — справа вельмі індывідуальная, нават інтымная. Тут не можа быць рэцэптаў, бо ўсё залежыць ад асобы і вопыту рэжысёра. Сістэма Станіслаўскага дае рэжысёру неабмежаваныя магчымасці для творчых пошукаў і адкрыццяў у гэтым напрамку.

Пластычны вобраз спектакля —

цы, танцам, спевам, пангаміме і каб для відзення такіх заняткаў прыцягваліся дасведчаныя майстры і педагогі.

Аб праблеме фарміравання маладога акцёра гаварыў і галоўны рэжысёр Брэсцкага абласнога тэатра імя ЛКСМБ Г. Волкаў. Ён засяродзіў увагу на ідэйна-палітычным выхаванні моладзі. Варта смялей даваць маладым акцёрам адказныя ролі і цярпліва працаваць з імі, засярагаючы ад шаблону і штампаванасці, бо лёс выпускнікоў тэатральнага інстытутаў, як бы

РЭЖЫСУРА: ЯЕ СЁННЯШНІ ДЗЕНЬ,

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ РЭЖЫСЭРАУ

пач» рэжысёра Б. Ганягі).

Рэжысёр — ідэйны кіраўнік і выхавальнік творчага калектыву. Пра гэта гаварыў у сваім выступленні галоўны рэжысёр Гомельскага абласнога драматычнага тэатра І. Паноў. Згаджаючыся з папярэднім прамоўцам, што рэжысура вызначае аблічча тэатра, І. Паноў падкрэсліў надзвычайную важную ролю акцёра, ад якога ў канчатковым выніку залежыць увасабленне задумы спектакля. Нават самаму таленавітаму акцёру трэба ўвесь час удасканальваць сваё майстэрства, гаворыць прамоўца. Толькі тады ён будзе адпавядаць патрабаванням часу. Задача рэжысёра ў выхаванні акцёраў — стварыць калектыў аднадумцаў, якія аднолькава разумеюць галоўныя пытанні творчасці: што такое сучасны стыль ігры, інтэлектуальны і эмацыянальны пачатак у творчым працэсе і інш. Калектыў аднадумцаў не выключае, а наадварот, мае на ўвазе развіццё творчай індывідуальнасці кожнага з яго ўдзельнікаў. І нават ва ўмовах абласнога тэатра, дзе спектаклі выпускаюцца адзін за адным, рэжысёр павінен знайсці магчымасці не «снаіскаць» на акцёра, не вырашаць за яго, а падвесці яго да разумення задумы спектакля наступова і паслядоўна.

Неабходна, каб акцёры ўвесь час папыралі свой круггляд. Добра ведалі б літаратуру, жыццё, музыку, вывучалі б навакольнае

такой была тэма выступлення рэжысёра тэатра імя Я. Купалы В. Раеўскага.

— Пра сябе асабіста скажу, што не магу пачаць работу з акцёрам, псіхалагічную распрацоўку вобразаў, пакуль не ўбачу ўвесь спектакль у пастановачным вырашэнні. Форму спектакля нельга надаць адназначна. Яшчэ Станіслаўскі гаварыў, што ў акцёраў яго школы арсенал знепільга выяўлення павінен быць лепшы, чым у акцёраў іншай школы. Менавіта гэта ўлічваў Меерхольд, імкнучыся да вострай і абгрунтаванай формы спектакляў (чаго, на жаль, не хапае многім з нас).

Вядома, што пластычны малюнак спектакля рэалізуецца перш за ўсё праз акцёраў. Але як падрыхтаваць нашы акцёры? Тэхнічнае ўзбраенне іх часта не можа задаволіць рэжысёра (гэта датычыць не толькі падрыхтоўкі студэнтаў у Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце, але і амаль ва ўсіх інстытутах краіны). Калі ж той ці іншы педагог робіць спробу нешта пераключыць у метадах выхавання будучых акцёраў у гэтым плане (як, напрыклад, зрабіў У. Маланіні на сваім курсе), то адразу ж сутыкаецца з супраціўленнем людзей, якім больш зручна і звыкла працаваць па-старому.

В. Раеўскі выказаў пажаданне, каб і ў інстытуце, і потым у тэатрах больш увагі ўдзялялася музы-

каспяхова яны ні скончылі навучальную ўстанову, амаль палкам валежыць ад практычнай работы ў тэатры.

Пра пошукі сучаснага стылю этакля гаварыў галоўны рэжысёр Рускага тэатра БССР імя Горкага Ф. Шэйн. Сучаснай можна лічыць толькі такую п'есу, свярджэе ён, якая не займаецца вырашэннем дробных, хоць і надзейных пытанняў жыцця, не канстатуе факты, а раскрывае пэўныя тэндэнцыі жыцця ў яго развіцці. Сучасны спектакль можа быць і спрэчным, і палемічным, не трэба гэтага баяцца, бо спектакль, які не абуджае думкі, не дае спажыву для разважанняў, прапануе гатовыя рэцэпты, — не выклікае цікавасці і не ўплывае на глядача.

Рэжысёру важна не збытаць сучаснасць і моду. Любы прыём вырашэння спектакля мае права на існаванне толькі тады, калі ён як мага больш дакладна, глыбока садейнічае раскрыццю аўтарскай задумкі — няхай выглядае ён «ультра-сучасна» або крыху старамодна.

— Вельмі важна, — працягвае Ф. Шэйн, — каб у тэатры працаваў калектыў аднадумцаў, людзей, якія размаўляюць на адной мове. А то часта замест тэатра — Вавілон, дзе кожны гаворыць па-свойму. Узорам тэатраў аднадумцаў уяўляюцца мне калектывы на чале з Таўстаногавым і Любімавым,

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФШАХ

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа ўпершыню на беларускай сцэне паказаў п'есу А. Астроўскага «Багна» (пераклад з рускай мовы Ю. Гаўруна). Рэжысёр лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскі, дэнарацыйнае афармленне народнага мастака БССР Я. Нікалаева, музычнае — Г. Нісневіча.

На здымку — артыст Г. Дубаў у ролі Мірылы Піліпаўна Нісельнікова.

Фота С. КОХАНА.

ЯК МЫ АДПАЧЫВАЕМ?

У КЛУБЕ ЗАВОДСКІМ...

БАЛЬНЫ ТАНЕЦ — гэта немарная трата часу, а заслужаны адпачынак, добры настрой, адчуванне прыгожага, жыццядарасных людзей вакол цябе, хараста і лёгкасці ўласных рухаў. Нарэшце, бальны танец — гэта наглядная прапаганда культуры, этыкі чалавека.

Ёсць многа старых бальных танцаў, сучасных савецкіх і заходніх. Можна стварыць яшчэ многа новых. Але іх зрэдку танцуюць, якія б добрыя яны ні былі. Чаму? — запытаецца чытач. Чалавек, які не ведае азбукі, чытаць не будзе. Але дастаткова яму авалодаць ёю, як ён пачынае чытаць.

Гэтак жа і ў харэаграфіі. Чалавек, які ведае асновы харэаграфічнай граматы і рытмікі, за некалькі мінут вывучыць любы бальны танец, незалежна ад таго, дзе яго будуць паказваць: у школе танцаў, на бальных, па тэлебачанні і г. д. На жаль, пераважная большасць нашай моладзі ў харэаграфіі непісьменная і таму на бальных многія хлопцы і дзяўчаты або сумуюць, або марнуюць час у буфетах. Любая, самая простая танцавальная кампазіцыя для іх — нітайская грамата (ногі рухаюцца — рукі пераплякаюцца, рукі рухаюцца — ногі пераплякаюцца, а тут яшчэ галаву трэба некуды дзець). А калі хто і танцуе, мы асуджаем няўмен за бязладнасць і нязграбнасць.

Я пабывала ў суботы і нядзелны вечары на некаторых танцавальных пляцоўках Мінска.

Танцавальная зала парку культуры імя Чалоскінаў змяшчае 630 чалавек Гардэроб вельмі малы, месца для ўсіх не хапае. Зала прасторная, ёсць эстрада аркестра, добра арганізавана служба захавання парадку. Моладзі многа, але танцуюць вельмі нелюба. Усе танцы на адзін лад, і тан-

цы хутэй падобныя на секту «трасуноў»: галовы матлюцца, рукі тупаюцца, ногі тупаюць — невядома куды і чаго.

Танцавальная зала мае штатнага распараджальніка. Гэта — Таццяна Манук, яна закончыла Мінскае харэаграфічнае вучылішча. На жаль, за ўвесь вечар Таццяна не паказала ні аднаго па якога-небудзь танца. Па водле слоў адміністрацыі за чатыры месяцы работы яна фактычна нічога яшчэ не рабіла. Нядаўна ёй далі магчымасць наведаць студыю бальнага танца Дома культуры трактарнага завода, але яна ні разу не прыйшла на гэтыя заняткі. Масавіка я таксама не бачыла пры выкананні сваіх абавязкаў.

У Палацы культуры прафсаюзаў баль праходзіў у вялікай зале. Танцы выконваюцца крыху лепш, чым на іншых пляцоўках горада. Тут перад пачаткам практыкуецца паказ танцаў. Потым на трэцім паверсе палата ў суправаджэнні другога эстраднага аркестра жадаючыя развучваюць іх. У малой зале дэманструюць дакументальныя фільмы, і можна ў перапынках паміж танцамі паглядзець іх. Добра і цікава праводзіць работу масавік.

Баль у Палацы культуры камвольнага камбіната самы нецкавы. Нароўду больш, чым трэба. Танцуюць і па-

У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі адбылася прэм'ера оперэты І. Кальмана «Сільва». Рэжысёр — пастановішчык В. Вярбоўскі, дырыжор Г. Хананьёў, балетмайстар Л. Травінін, мастак лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, народны мастак БССР Я. Чамадураў. Партыю Сільвы выканала Н. Белавусова.

На здымку — сцэна са спектакля.

Фота Ул. КРУКА.

АРГАН, НА ЯКІМ ІГРАЎ С. МАНЮШКА

Каралішчавічы... Невялікая вёска на дзевяці кіламетры ад Мінска. Гэта яшчэ адно месца на Беларусі, дзе пабытаў у свой час вядомы польскі кампазітар Станіслаў Манюшка.

Пра гэта ён пісаў у польскім часопісе «Ruch muzyczny» за 1851 год.

Якая справа прымусіла вядомага ўжо ў той час кампазітара звярнуць увагу чытачоў на маленькую беларускую вёску?

З захапленнем піша Манюшка аб чужоўным аргане, на якім яму давялося іграць у Каралішчавічах. Па апісанні кампазітара, гэта быў звычайны па памерах арган. Але гучанне яго здавала Манюшку сваёй прыгажосцю. Ён піша, што ў такіх інструментах, мае патрэбу не толькі вясковыя насцёл, а самая шырокая грамадзкасць. На думку кампазітара, такія інструменты дапамагаюць прывізаць добры музычны густ.

Зрулены арган, гаворыць Манюшка, «руплым і сумленным працаўніком» Янам Бялюскім. З артыкула мы даведаемся, што гэта быў сціплы і таленавіты ўмелец, сучаснік Манюшкі, які вучыўся майстраваць органы ў Вільні, ён манціраваў органы ў Гродзенскай і Новенскай губернях. Ныў у той час Бялюскі ў Мінску і займаўся сваёй любімай справай.

Невялікі артыкул вядомага кампазітара раскрывае перад намі яшчэ адну рыску музыкальнага жыцця на Міншчыне 19 стагоддзя.

С. ПАРЭЦКАЯ

ДЗЯКАВІЦКІЯ ВЯЧОРКІ

Сапраўдным адкрыццём для гледача, найбольш яркім выступленнем на рэспубліканскім фестывалі мастацкай самадзейнасці, які праходзіў у Жыткавічах, стала праграма, падрыхтаваная агітбрыгадай Дзякавіцкага сельскага клуба.

«Вячоркі» — так назвалі самадзейныя артысты сваё сцэнічнае прадстаўленне. Яго сцэнарый стварылі імі самастойна, пад кіраўніцтвам маладога загадчыка клуба Мікалая Рэзалевіча. Праграма вытрымана ў народным стылі, прасякнута фальклорнымі матывамі. У адпаведнасці з характарам прадстаўлення, выканана і афармленне сцэны — тут ёсць і прасіна, і ступа, і саматканяя поцілка і іншыя атрыбуты ўбранства старой сялянскай хаты. Да гэтай абстаноўкі ўдала дапасуецца музыкае суправаджэнне: музыкі акампаніруюць на народных інструментах — гармоніку, бубну са звяночкамі, на берацінцы.

І песні, і танцы, і дасціпныя жарты, уключаныя ў праграму, прасякнуты мясцовым палескім каларытам. Разам з тым знецілі аксэсуары ўжыты ўмела, умерана, без ценю псеўда-народнасці, і глядач не задавагае стылізацыі, верыць у гэты песенна-паэтычны расказ аб мінулым беларускага Палесся. Калі ж гаворка пераходзіць на сучаснасць, адпаведна змяняюцца і афармленне, і музыка, і сам тэмп выступлення.

Вопыт Дзякавіцкага клуба рэкамендаваны да распаўсюджвання сярод сельскіх самадзейных калектываў раёна. Патрэбна адзначыць, што гэты ансамбль вядомы на Жыткавіцкай не ўжо даўно, і на летнім аглядае ён быў названы адным з лепшых. Характэрная асаблівасць яго — настайны пошук новых метадаў і форм самадзейнага сцэнічнага мастацтва. Паспех «Вячорак», вядома, у тым, што агіткалектыў узяў на ўважанне багатыя народныя традыцыі, і не толькі пільна выкарыстаў іх, але і творчы пераасэнсаваў, развіваючы ў святле сённяшняга дня.

С. ПЯТРОУСКІ

«БЕЛАРУСЬ» — МАРКА ПАПУЛЯРНАЯ

Гармонікі, балны, акардэоны маркі «Беларусь», якія вырабляюцца на Маладзечанскай фабрыцы музычных інструментаў, карыстаюцца павышаным попытам у аматараў музыкі. Калектыў фабрыкі павялічвае выпуск прадукцыі, паліпае яе вонкавы выгляд, якасць. Толькі летас у гандлёвую сетку іраны адпраўлена музычных інструментаў на суму каля шасці мільянаў пры заданні пяць з паловай мільянаў рублёў.

Надаўна калектыў фабрыкі адправіў новую вялікую партыю музычных інструментаў у Кіев, Кішынёў і прыбалтыйскія рэспублікі.

В. ІГНАТОВІЧ

Можна спрачацца, не прымаць тое, што яны робяць, але нельга адмовіць ім у мэтанакіраванасці, цэласнасці, агульнасці творчых імкненняў. Мне могуць запярэчыць, што я называю занадта буйныя імёны. Але на такіх прынцыпах павінны працаваць усе рэжысёры.

Галоўнага рэжысёра Марцэлеўскага абласнога тэатра драмы і камедыі ў Бабруйску В. Каралько, натуральна, хвалююць пытанні, звязаныя з выхаваннем маладога артыста, бо тэатр складаецца амаль з адной моладзі. На яго думку,

сёраў і акцёраў. Крытык павінен стаць сябрам, таварышам, дарадчыкам тэатра. Толькі прынцыповы крытык зможа прывесці свой плён і карысць.

Падводзіць штогод вынікі работы ў кожным тэатральным калектыве рэспублікі прапанаваў рэжысёр тэатра імя Я. Купалы В. Луцэнка. Калі б у канцы сезона праводзіўся глыбокі і дэталёвы аналіз і п'ес, і спектакляў, калі б адкрыта называліся правалы і заахвоцваліся ўдачы (накшталт таго, як гэта робіцца ў спорце), тады б у

КЛОПАТ, ШУКАННІ

гэта вельмі цікавыя, апантаныя, улюбёныя ў тэатр людзі, вострае бачанне рэчаіснасці якіх можа многае паказаць рэжысёру. Гэта зусім не азначае, што ў падрыхтоўцы будучых артыстаў у інстытуце няма негатывных бакоў, але іх адданасць тэатральнаму мастацтву народжана там, і за не нельга не сказаць удзячнага слова педагогам інстытута.

В. Каралько спыніўся таксама на тых цяжкасцях, якія перажывае тэатр у Бабруйску. І самай галоўнай з іх — адсутнасці стацыянарнага памяшкання.

Загадчык кафедры анцёрскага майстэрства Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута У. Маланкін гаворыць, што пры ўсіх недахопах, якія, безумоўна, ёсць у выхаванні студэнтаў інстытута, хацелася б, каб рэжысёры тэатраў больш клапаціліся, па-бацькоўску ставіліся да таго чалавечага багацця, якое яны атрымліваюць. Цяперашняе пакаленне будучых артыстаў патрабуе і новых адносін да сябе з боку настаўнікаў. Гэтага адчування часам не хапае пават вельмі добрым вопытным рэжысёрам.

Пытанні тэатральнай крытыкі закрываюць у сваім высунутым заслужаны дзеяч мастацтва БССР У. Стэльмах. Ён адзначаў, што далёка не ўсе рэцэнзіі на спектаклі ў перыядычным друку рэспублікі вызначаюцца глыбінёй думкі, грунтоўным аналізам работ рэжы-

новы сезон мы ўступалі з больш яснымі перспектывамі.

— Пры ўсёй разнастайнасці нашага тэатра мэта яго адна, — сказаў намеснік начальніка Упраўлення па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР А. Саннікаў, — зрабіць чалавека лепшым, чысцейшым, багацейшым, бо будаўніцтва камунізму не можа быць паспяховым без усебаковага развіцця чалавечай асобы. Таму рэжысёр заўсёды павінен адчуваць асаблівую адданасць перад часам, перад грамадствам. Ва ўзаемаадносіннах тэатра з драматургамі адзін з важных абавязкаў рэжысёра — дапамагчы эдольным літаратарам знайсці сваё месца ў новым для яго жанры.

— На сённяшняй канферэнцыі было пастаўлена многа цікавых пытанняў, — сказаў прафесар школьна-студый МХАТ В. Манюшкоў. — Зразумела, канферэнцыя не можа іх вырашыць, але вліцкая карысць яе менавіта ў тым, што праблемы ўзняты. Рэжысура — адна з самых маладых прафесій свету. У адрозненне ад інных прафесій, якія імкнучыся да вузкай спецыялізацыі, яна развіваецца не толькі ў глыбіню, але і ў шырыню: чым шырэй веды рэжысёра на ўсіх галінах жыцця, тым больш ён можа зрабіць у мастацтве.

Былітанія ў ацэнцы творчай спадчыны Станіслаўскага, лічыць прамоўца, адбываецца часткова і таму, што людзі, якія спасылаюць

ца на яго, не ўлічваюць, што ў розныя перыяды жыцця ён быў розны. Сапраўдны мастак ніколі не спыняецца. Так, напрыклад, Любімаў, які ставіў «Дзесьць дзён, якія ўзрушылі свет», быў не тым Любімавым, які ставіць «Гамлета».

— Мы існуем для гледача, — працягвае В. Манюшкоў. — Але ці не пераацэньваем мы часам яго густ, узровень, патрабаванні? Я ведаю людзей розных прафесій, якія выдатна валодаюць сваёй спецыяльнасцю, але часам не разумеюць спецыфікі мастацтва. Задача тэатра — выхоўваць у такой часткі нашай аўдыторыі сапраўды высокі мастацкі густ.

На канферэнцыі выступілі галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Ц. Кандрасоў, рэжысёры У. Шыманскі (Бабруйск), У. Караткевіч (Марцэлеў), Г. Баравік (Мінск), А. Кавалёў (Віцебск), прадстаўнік Міністэрства культуры СССР П. Самарын, старшы выкладчык Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Даброцін, дырэктар Беларускага тэатра оперы і балета М. Шаўчук.

У заключэнне работы канферэнцыі Ю. Міхневіч адзначыў, што яна прайшла ў атмасферы пчырай зацікаўленасці і ўдзяльнасці ў палітычныя работы нашых тэатраў і, безумоўна, прынясе карысць агульнай справе. Частка пытанняў, якія ўзніклі на канферэнцыі, ужо абмяркоўвалася ў міністэрстве, у прыватнасці, пытанне лепшай падрыхтоўкі артыстаў, заахвоцвання акцёраў за выдатныя работы, падбору адміністрацыйных кадраў і г. д. Цяпер праходзіць фестываль, прысвечаны 50-годдзю стварэння СССР. На нашых сцэнах і эстрадных пляцоўках будуць выступаць цікавыя калектывы з інных рэспублік. Да нас прыедуць Малы тэатр і Маскоўскі драматычны тэатр на Малай Броннай. Мяркуюцца, што следам за імі будзе ў нас гасцраляваць Тэатр на Таганцы. Гэта ажывіць і ўзбагаціць тэатральнае жыццё Беларусі. Думаецца, варта запрашаць да нас на пастаноўкі спектакляў рэжысёраў з розных рэспублік і падтрымліваць такія сувязі надалей.

Канферэнцыя яшчэ раз паказала, што творчыя работнікі Беларускай сцэны разумеюць высокія і адказныя задачы, якія ставіць перад мастацтвам партыя, і прыкладаюць намаганні, каб быць на ўзроўні патрабаванняў часу.

водзяць сябе дрэнна. Дзіўна, камвольны камбінат славіды ў рэспубліцы высокай культурай працы. І раптам бескультура, калі адначывае моладзь.

Пераканаана, што адпачынкам моладзі павінны сур'ёзна зацікавіцца работнікі культуры і асветы, камсамольскія арганізацыі горада, шырокая грамадзкасць. Мы не можам мірыцца з бескультураем.

Як педагог-харэограф, лічу неабходным увесці ў навучальных установах рэспублікі — школах, прафесійна-тэхнічных вучылішчах, тэхнікумах (у школах не раней VI і VII класа) выкладанне спецыяльнай дысцыпліны, няхай ў па-за класны час. У праграму, разлічаную на год навучання, варта ўключыць: пастаноўку корпуса, галавы, ног, рытміку (для харэаграфіі). Знаёмства з асноўнымі наладжэнямі бальнага танца, рухамі, уласцівымі вальсу, фактотру, танга, групе сучасных танцаў. Паўтараю: толькі іх асноўныя па і рытмічны малюнак.

Вялікую дапамогу навучальным установам і зацікаўленым арганізацыям у гэтай справе мог бы аказаць Інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры Міністэрства культуры БССР, а таксама прафесійныя калектывы — тэатр оперы і балета, Дзяржаўны ансамбль танца БССР, танцавальная група Дзяржаўнага народнага хору БССР. Відаць, кожны год з гэтых калектываў ідуць на пенсію артысты балета. Вось гэтым людзям і варта прапанаваць прайсці 2—3 месячную перападрыхтоўку ў Інстытуце культуры. Класічны і народна-характарны трэнаж яны ведаюць выдатна. Трэба толькі звярнуць іх увагу на метады асноўнага выкладання трэнажу і рытмікі ў харэаграфіі. Тады школы, клубы, палацы і дамы культуры атрымаюць кваліфікаваныя кадры педагогаў-харэографу.

У гэтых кароткіх нататках мне хацелася б узняць яшчэ некалькі пытанняў. Даводзіцца часта чуць — маладзёжнае кафе, маладзёжныя балі, маладзёжныя, маладзёжныя... Гэта, прыкладна, да 23—25 гадоў. Ну, а астатня? Астатнім нібыта ўжо і няёмка хадзіць на танцы, нібыта ўжо старыя яны... Але ж старасць — гэта не фармальнае вылічэнне часу, гэта хутэй хвароба ад нерухомасці, вяласці, ляноты. Такое можа быць і ў дваццаць гадоў. Таму варта ўсур'ёз заняцца арганізацыяй адпачынку людзей, старэйшых дваццаці і пяці гадоў, таксама яшчэ маладых, энергічных. Балны танец не прырытэт 17—20-гадовых. Цікавая навіна нарадзілася ў Палацы культуры прафсаюзаў. Тут арганізаваны гурток па вывучэнні бальнага танца для людзей старэйшага ўзросту, ад трыццаці і больш.

І некалькі слоў пра буфеты ў культурна-асветных установах, дзе моладзь бавіць свой вольны час. З напіткаў вам часцей за ўсё прапануюць віно, піва, іншы раз ліманад — але ўсё стандартнае, нясматнае, п'янае...

Вельмі дрэнны, напрыклад, буфет у танцавальнай зале парку імя Чалоснінцаў. Хлопцы і дзяўчаты прыйшлі патанцаваць. Ім гарача, душна. Хочацца піць. А вам прапануюць толькі віно. Нават звычайных бутэрбродаў няма, каб закусіць. Адміністрацыя, натуральна, лічыць, што такі буфет шkodзіць наведвальнікам, прыносіць многа засмучэнняў, псуе святочны настрой. І ў палацы культуры прафсаюзаў рэстаран «Неман» у асноўным забяспечвае буфет толькі віном, а таму на танцах бываюць п'яныя.

Кожны народ мае свае чужоўныя напіткі. Напрыклад, чай: чай па-руску, чай па-калмыцку, чай па-казахску, зялёны чай, чай з варэннем, ды ўсё не пералічыш. Гэтак жа і кава: чорная кава, па-турэцку, паліўнічал

кава, з лімонам, на чыстым малацэ і інш.

Многа нацыянальных фруктовых катэіляў і напіткаў. Напрыклад, вельмі добра nataлія прагу хлебны квас. У прывольных гарадах удегку ва ўсіх магазінах, на рынках, на вуліцы ў латках, у магазінах кулінарнай прадукцыі пірагі з ягадамі, яблыкамі, грыбамі, капустай, цыбуляй. Немагчыма прайсці міма і не купіць такі апетытны пражок. У Прыбалтыцы чужоўныя стравы з узбітай смятанкай. Ёсць нямала нацыянальных беларускіх страў. На жаль, іх не знойдзеш у буфетах.

Заканамернае пытанне Міністэрству гандлю БССР: хіба буфеты ў клубах, дамах і палацах культуры разлічаны толькі на мужчыні і толькі на тых, хто любіць выпіць? А як быць дзіўчатам, калі яны пасля танца хочуць выпіць глыток мінеральнай вады або якога-небудзь іншага напітку, паласавацца марожаным, цукеркай? Няўжо даходны артыкул «гандлёвай кропкі» важней за маральны аспект? Мне здаецца, што ў буфетах тэатраў, філармоніі, клубаў і палацаў культуры, кінатэатраў — павінны быць цукеркі спецыяльна вырабленыя для культурна-вядоўшчых устаноў, у прыгожых абгортках, павінны быць маленькія наборы цукерак, мержеладу, зефіру, пачэпнік, каб гэта быў і своеасаблівы сувенір і добрая памяць, аб тым, што ты наведаў тэатр, быў на балі ў заводскім клубе. Напіткі не толькі ў паўлітровых бутэльках, а і ў маленькіх, разнастайных, свежых, у прыгожым афармленні.

Вывад напрашваецца адзін — адпачынку моладзі трэба аддаваць больш увагі, па-сапраўднаму, а не фармальна, клапаціцца аб ім.

Галіна ЧАРНАЯРАВА,
харэограф.

ЯК ЦИКАУНЫ чалавек ідзе берагам рачулікі супраць цячэння, каб дапасці да яе вытоку і на свае вочы, нарэшце, пабачыць, адкуль яна выцякае, так і я, пускаячы між пальцаў нітку памяці, вяртаюся ў дзяцінства, стараюся намацаць той вузельчык, які памог бы прыгадаць, калі ўпершыню пачуў пра гэтую запаветную мясціну — Белы Востраў?

Падбазе — густы, перавіты, як зрудзелы дрот, багун: высокія, парослыя імхом сосны; упрыгожаныя белымі самалетамі ад дэманіаў задухі, велізарныя, на валовінах воку, дурніцы. Бабы цягалі іх кашамі і сывалкамі, і самі прыходзілі ў вёску як п'яныя. Гэта назва мне і сёння пахне дурніцамі і багуном.

Падхвон — купістыя прасторыя лагі, з падгалістымі стрыгалістымі, з там-сям усохлымі, рэдка панатыханымі ялінамі, якія ранаіці і вечарам наскрозь прасвечаны бліскотнымі прасцірадламі сонечнага святла. Тут ад прэку-веку раслі калыны ды барадатыя сіўды, якія мог падцяць толькі той, у каго была вострая, мочаная ўсю зіму ў густым бураковым расоле каца. На лагах было заўсёды суха, звонна і голасна. Мне здаецца, што назва гэта «Падхвон» пайшла ад слова: з-пад хвой. «Адкуль вьзеш сівец?» — пыталіся аднавіскоўцы. «З-пад хвой!» — ахвотна адказваў фурман. А чулася: з Падхвону! І адсюль, напэўна, і пайшло — Падхвон. Гэта звонкае, празрыстае слова нагадвае мне вялізны шклянны посуд, наскрозь прасвечаны сонечнымі промяямі, да якога бо-язна нават дакрануцца, каб не разбіць яго часам.

Ціцькаўна — ну, вядома, ладная травяністая лука: з аднаго боку яе абыходзіць рака Можа, з другога на яе наслдае, цісне плечуком высокі стромісты бераг выспы, парослы альпінікам і густым кустоўем, за якім адразу пачынаецца гонкі сасновы бор. Над лукою з ранку да вечара ціцькаюць і ценькаюць сінцы, камары і — косы. Там, дзе лука сыходзіць на клін, пад самыя сосны віхляе старарэчышча. Яно не высьхае нават у самыя гарачыя і сякотныя дні. Каля яго вечна пахне брожай, цінай, прэлым альховым лісцем і вільгацю. Скажу ў голас: «Ціцькаўна!» — і мне чамусьці ўяўляецца тонкая, выразаная з блёкату, дудачка. Падзьмею я яе і яна засвішча, зацінькае на розныя лады. Ах, ціцькаўна-дудачка!

Раднава — гэта арэшні і арэхі. Здаецца, што самі літары ў слоўе грукваюць, звяняць адна зб адну, як супаўня на чароне арэхі, калі іх шухнуць адтуль у круглае тугое рэштата.

Звінячка — глухая, балоцістая, цёмная мясціна. Зімою, задраўшы ўгору намы, там заўсёды вылі, скуголілі ваўкі. Слова гучыць расстроенай катрынкай, у музыцы якой чэцця пераднавальнічы шум дрэў, кугіканне начной савы, пудлівы шорах, быццам нехта прадзіраецца праз непразны гушчар сасняку.

Белы Востраў!.. Чакайце, што мне ўяўлялася, чулася ў гэтай назве? Гэтая назва ў вёсцы не сыходзіла з языка. Трэба паму-небудзь высечы дубок на полза, дугу ці вобад — думае ўголас: вось бы даскочыць да Белага Вострава — там іх лічана-непералічана! Трэба кліпа на дзяжу, ці кліпа на вась у калёсы — зноў Белы Востраў. Можна было падумаць, што там мелася казаная лясная кладоўка, дзе ляга знайці і дастаць усё, што толькі ёсць на свеце.

Са слоў дзядзькоў, якія не раз бывалі ў Белым Востраве, мне ён уяўляўся аружаным з усіх бакоў купістым імшарнікам. З лесам яго злучаў тоненькі, як перапачынуць пальцамі, гарбаты перапылак, усыпаны сухой яловай іглай. Сценкай стаялі дубкі і клёны. Далей, як бацькі сарод крывівай дзетвары, высіліся стогодзвыя дубы. Яны стаялі адзін каля аднаго, пакадаўшы сусед суседу на плечы магутныя рук-галіны. А на ўскрайку вострава — дуб, роўны, прамы. Кара на ім залузана зверху да нізу. Сам ён — белы, сотні разоў мыты-перамыты навальнічнымі лівнямі, падобны на славою косьце.

Расказвалі, што ў сорак другім, калі карнікі сціскалі абручом блакаты навакольных лясы, там ратаваліся жанчыны з дзецьмі. Цэлы тыдзень кружылі яны па лесе, перабіраліся з аднаго месца ў другое, дзе не было карнікаў, стараліся абхітрыць іх, не трапіць пад кулі. А навакол усё трэслася і малацілася ад страляніны. Цягнула гарам. Ранаіці адна маці напярэдла свайго дзедзігдзядовага сына ўзлезці на дуб і паглядзець, дзе гарыць. Хлопчык сконінуў на першы сук, палез ўгару. Ужо далей да самай вяршыні, як жаночы табар сарваўся з месца і, ломачы кусты, рынуўся ў балота: блізка забрахалі сабакі, пачула-

ся страляніна — ішлі карнікі. Натопі, як саломіну, падхвоні маці, панёс яе з сабой у багун, туды, дзе можна было ўратавацца. Усё адбылося так нечакана, што ў першыя мінуты яна забылася на сына. Бо наўрад ці пакінула б яго ў бядзе. А можа падумала, што ён на дубе перачакае, пакуль пройдуць карнікі? Але хлопчук не зразу меў, што адбылося і перабіраючы нагамі і рукамі галлё, рынуўся ўніз. Як на бяду, галлё было густое, хлопчук завіс. Ubачыўшы, што нехта вісне на сукі і дрыгае нагамі, карнікі схпілі хлопчука за калашыны штаноў. Адбіваючыся, хлопчук паспеў некага выцяць нагой па твары, але ў наступную хвіліну сам ляжаў на зямлі. Разлютаваныя карнікі не сталі нават пытацца, хто ён, знілі з хлопчука папрукку, прывязалі за ніжні сук, зрабілі пяццю і, падняўшы хлопчука, зашмаргнулі яе на шыі. Маці хлопчука, як анантаная, паляцела на бераг, да таго дуба, дзе пакінула сына. Дабегла, зірнула і, млеючы, асунулася на яго карніне... Тры дні і тры начы, казалі, бліск жанчына пад тым дубам. На чацвёрты дзень дуб скінуў з слабе лісце, а пасля і кару — засох.

І яшчэ. Прыгадваюцца доўгія зімнія вечары, калі да нас у хату збіраліся на попрадкі жанчыны з усяго канца сяла. Папрадкі займалі ўсе лавы і ўслоны. На камінку палаў смаліны корч, а жанчыны, выгрызаючы кастру, вялі на вярэцёны нітку і адначасова — песню. Пра тое, як хлопец кахаў дзяўчыну, а яе бацька, злы пан і вядзьмар, не хацеў аддаваць дачку замуж. Урэшце паставіў перад хлопцам умову: пабудавать цераз возера мост. І хлопец, як паяца ў песні: «Мост выстраў доўгі чыгуныны на тысячы вёрст». На ім хлопец і паехаў у паркву пад вянец. Білі бубны, выціналі скрыпкі, захіпаліся ад вяселлі гармонікі, калі вярталася маладая абручаная пара. А бацька маладой тым часам ператварыўся ў злы дух, стаў пасярод моста, загарадзіў коням дарогу. Коні храпуць, капытамі ісгры выкрасаюць, а далей ісці не хочудь. Секануў іх фурман з-за плічы сырамцавай пугай, стаянкі крутанулі ўбок, у возера,

Васіль
МАКАРЭВІЧ

БЕЛЫ

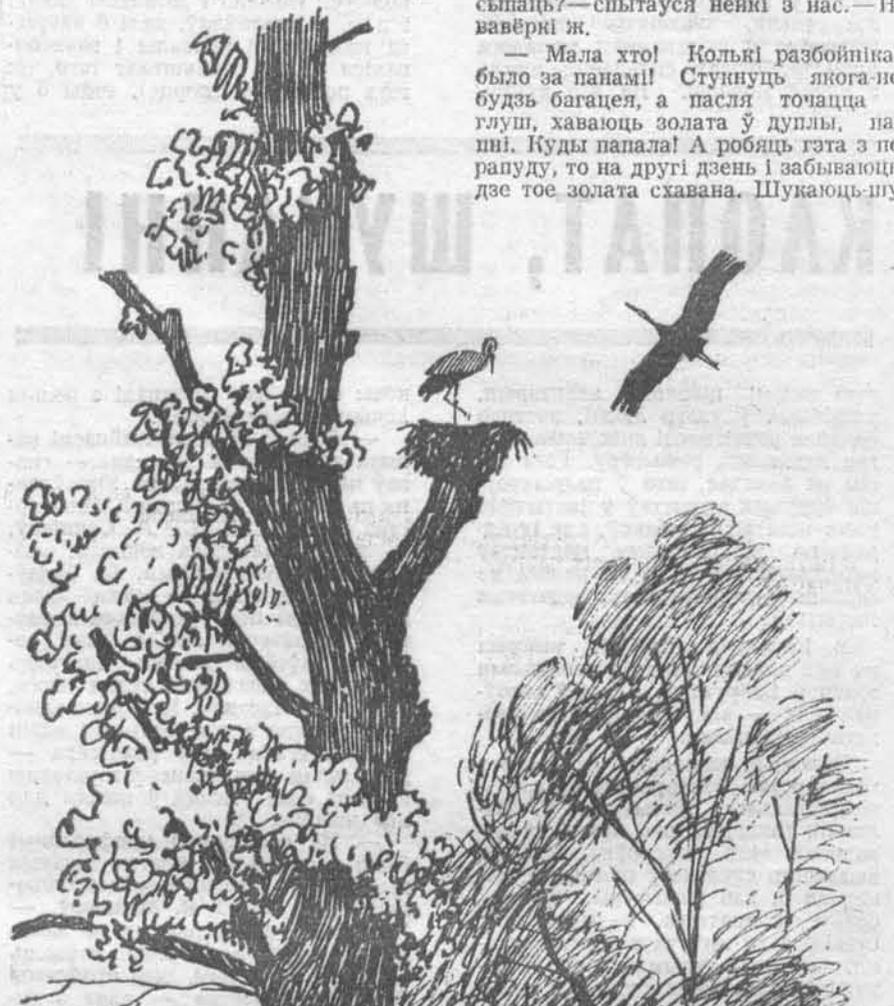
у самы глыбокі вір. Пралася нітка, цягнулася сумная мелодыя, а мне здавалася, што хлопец, пра якога звалялася ў ёй, будаваў мост якраз каля Белага Вострава. Дармо, што там цяпер балота. Возера магло заплысці тванню, зарасці цінай і раскай. Гэта вядома! А вось што зрабілася з мостам? Ой, як хацелася, мне ў той час трапіць у Белы Востраў, пахадаць па ім.

Даласці ж да Белага Вострава было не проста. Са слоў дзядзькоў можна было зразумець, што ён знаходзіўся недзе аж за светам. Вёрст да яго лічыць не пералічыць. І ўсе яны — не праз поле і вёскі, а ўсё праз лес — дрымуны, густы. Дарога да яго вяла цераз Дубровы, крывулілася, слалася па пясчаніку, пакуль з разбегу не пераскоквала шлях, які добра ўбіла, утрамбавала і ўкатала ваіна. За шляхам трэба было невядома якіх колькі ісці ці ехаць, каб даласці да Шведскага моста. Далей яна круцілася, вяляла з боку на бок, шчамілася паміж абадраных васьмі сасновымі камлёў, і нарэшце вырала з пагорка ў Белы брод — нізкую лагуну, вельна налітую вадою. За Белым бродам дарога агінала Доўгае балота, асцярожна бралася па самым яго краёчку. І ўжо калі Белага Вострава дарога крута рынала ўбок, нібы беручы разгон, каб праз невялічку лагуну сігнуць на востраў.

Нешта адразу пасля ваіны мы, ба-саногія хлопчыкі-падшывальцы, дачуліся ад старэйшых, што там, на абочыне, вяліюцца скрыпкі з цукеркамі, нукрам і пернікам — пры адступленні гітлераўскія ваіны кідалі ўсё, што можна было нінуць: легіявыя машыны, матацыклы, фуры, зрывалі з сябе фрэнчы, каб улегчы хутчэй выпрацца з вогненнага пекла. Мы выскачылі на шлях і анямелі ад здзіўлення. Скрызь, як згледзіць вокам, горбляся, карабцілася разбітая і папшамутаная варажэй тэхніка. Непадалёк ад нас горбіўся танк. Мажліва, гэта сталёвае страшыдла поўзала дзе-небудзь пад Стаўлінградом, ці на Курскай дузе, але франтавы лёс там злітаваўся з яго, снарады і бомбы абмінулі, а кулі і асколкаў яго не баялася. Але тут яму не пашанцавала. Калі яго пачало ўспаўзаць на гарышчу, водажыя на банях біўнем ствала, нечаканы выбух сарваў правую гусеніцу, шпурнуў даўна ў лес. Яна ляцела так, што, натрапіўшы на тоўстую сасну, абкруцілася вакол яе, як удаў, і душыла дрэва ў сваіх цесных, па-вар'ячку страшных і пач-

варных абдымках. Бівень ствала быў звернуты набок, аб'ехаў і абсунуўся наніз.

Побачы, перакуліўшыся коламі ўгару, ляжала «амфібія». Крышку далей, вывернуўшы здолу і напалову прынуўшы да зямлі асіну, застыў бронетранспартёр. А на паліцы пахілілася на бок гармата з доўгім і тоўстым, як сасна, ствалою.

Нагледзеўшыся на гэта страходце, мы рванулі паўз рачулікі дамоў.

Усю ноч сніўся шлях, пакрышаны і пакарабачаны танкі і грузавікі. А ранаіці падумалася: калі такое відвішча раскінулася непадалёк ад нашай вёскі, то якое тады дзіва можна ўбачыць у Белым Востраве!

У Белы Востраў я трапіў пазней. Нешта на схіле лета мы, канцавыя хлопчыкі, пабраўшы дома кужэльныя торбачкі, сабраліся каля хаты дзядзькі Болбаса і гадалі: куды пайсці ў арэхі? Усе лясчыннікі набліз вёскі былі даўно атросены і абкалочаны. Дзядзька Болбас, які стаў абкалоціўшыся на паркан, услухаўшыся ў нашу гаворку, пераступіў з нагі на пагу, ухмыльнуўся:

— Гэт, малыцы! У арэхі захацелася? От, у Белы Востраў даскочылі б! Адтуль калісь гэтыя арэхі мяшкамі ваілі.

— Даскочыць можна, — сказаў нехта. — Але ці выбярэмся адтуль? Заблудзімся, як Герасім...

Усё сядо ведала пра тое, як аднойчы падпіты Герасім пайшоў у балота, каб пасобіць жонцы неспці дамоў журавіны, якія яна набрала за дзень, ды ў самым балоце збіўся з трыпу, заблудзіўся і два дні кружыў па імшарніку, пакуль яго не знайшлі мужыны.

— Канечне, дзе ж вы пойдзеце адны? — задумаўся дзядзька. — От, каб хто старэйшы павёў ды паказаў?

— Дзе яго браць, старэйшага? Хіба, можа, вы?..

— Яно б і хацелася звадзіць вас, — пашкроб дзядзька патыліцу, — ды гадзі ўжо не тыя. Раней я мог два разы на дні збегаць у Белы Востраў. А цяпер, калі на праўдзе кацаць, баюся, што баба будзе сварыцца. Скажа: з глуду стары з'ехаў. У арэхі пад старасць паплёўся... Ну, але чакайце? Трэба мне дзерава на дошкі. Страха на хлечуку раскрытыя... Заадно на дарозе і сасну нагледжу!

Неўзабаве наш гурт тупацеў па дарозе. Мы нават не пайшлі на мост, каб не даваць лішняга кругалы. Агародамі дабеглі да рэчкі, пераскокнылі яе па гнуткай кладцы і папёрлі над гару. Неўзаметку праскочылі Дубровы, перасеклі шлях. Мясціны і сама дарога дасюль кожнаму з нас былі добра знаёмыя.

— Дзіва там было! — расказваў дарогаю дзядзька. — Валілі неак сосны. А дрэвы таўчучыныя, не абхачыць аднаму. Дык от, муж і жонка звалілі, можа, стогодзую сасну і пачалі на

круглякі пілаваць. Пілуець і адчуваюць, што яна хабатная. Ну, дунлаватая ў сярэдзіне. Адваліўся кругляк, а з сярэдзіны, з дупла, значыць, — шух! — насыпаліся залатоўкі. Цэлыя, можа, прыгаршчы. А, можа, і спорных двое. Збегліся вальшычкі, глядзіць. А муж і жонка, як ашалелі ад шчасця!.. Не ведаюць, што і рабіць з тым залатам...

— Хто залатовак у дупло мог насыпаць? — спытаўся нейкі з нас. — Не вавёркі ж.

— Мала хто! Колькі разбойнікаў было за панамі! Стунуць якога-небудзь багацея, а пасля точацца ў глуш, хаваюць залата ў дуплы, надні. Куды папала! А робяць гэта з перапуду, то на другі дзень і забываюць, дзе тое залата схавана. Шукаюць-шу-

Мал. А. САПЕТКІ.

каюць, ды і надакучыць. Пляюць на залатоўкі, новага багацея сперагуць на дарозе.

— А што яны з тым залатам зрабілі?

Дзядзька не спяшаўся з адказам. Ён спачатку зашпільваў на кашулі гукі, пасля неахвотна сказаў:

— Знайшлі куды дзець!

Хлопчыкі змоўклі, а дзядзька працягваў:

— От, бачыце, як дойдзем вунь да таго гарбатага пня, што падобен сабой на бабу, якая ягады бярэ, мы мінене паваротку, там ужо будзе і Шведскі мост.

Але, як на грэх, моста ўсё не было, хоць за спіной у нас засталіся тры ці чатыры пні. Дзядзька азіраўся на баках, прыглядаўся да дрэў, стараўся адшукаць знаёмыя прыкметы, і нарэшце пачынаў сумнявацца: ці той дарогай выдзе?

— А, во і ён, Шведскі мост! — урадавана гукнуў дзядзька Болбас. — Хіба я вам не казаў? Гляньце, яшчэ моцная лясчэўка! На грузавіку можна праехаць!

Шведскі мост крактаў, гайдаўся пад нагамі. Наўрад, ці вытрымаў бы ён звымаіную сялянскую падводу, не тое што грузавік.

На баках грэблі расла асана, трысцё. Трава прабівалася між бёрнаў, дакладней, між таго, што аталоса ад гаці. Было бачна, што па ёй мала хто ездзіць конна і ходзіць пешшу. Але мост вядомы ўсім. Пра яго ходзіць паданні. Адно з іх гаворыць, што мост узводзілі шведы, якія ішлі на Палтаву з каралём Карлам XII. Другое сьвяджжае, што гэтай дарогай удлігалі

шведы, якія былі разбіты ля Магілёва, над вёскай Лясной. Кінуліся яны сюды, у густыя балотыстыя лясы, каб забытаць сляды, уцячы ад пагоні. У той час у гэтым месцы была багна. Хапіліся шведы ўзводзіць мост. Ды ў самы разгар работы на іх наліцела руская конніца. Шведы кідаліся ў багну і патанулі. Той, хто застаўся жыць, здаўся ў палон. Казалі, што раней тут знаходзілі шпакі, страмёны ад сёдня, конскія падковы.

Калі Доўгага балота дзядзька Болбас спыніў нас:

— От што, малыцы! Калі ісці дарогай, то да Белга Вострава вёрст пяць-шэсць, а нацяпкі, перагвадзі, удвая менш. Ісці па багне страшнавата, але ішчэ піводнага не засмактала.

Балота калі самага лесу было як ўсё роўна і не балота. Нізкае месца густа парасло багуном і верасамі. Але сасонкі пачалі драбнець, радзец і, нарэшце, перад намі, як нічужым вокам, разаслалася травяністая роўнядзь. Яна загойдалася, зазыбалася, пачала прыгинацца пад нагамі. Як хваля па моры, пакаціўся высокі гарбаты вал. Мы высока падымалі ногі, нібы лезлі на гарушку. Утравелая поспілка ўгіналася, вал адкочваўся далей. Адчувалася, што пад нагамі хадуном ходзіць бяздонне.

На бераг кінуліся з усіх ног. Паселі на грудзе, пачалі грэць на сонцы настывыя, як людзі, ступні. Агледзеўшыся, я неўпрыкметку для ўсіх пашыўся ў гушчар.

Усю дарогу, калі мы ішлі сюды, мне не даваў спакою той «чыгуны мост», што пабудоваў хлопец, пра які калісь снівалі ў нашай хаце папрадухі. Мне здавалася, як толькі я ступлю ў Белы Востраў, абавязкова натрапіла на рэшткі таго моста. Точачыся паміж лямі і трымаючыся ўзбалотка, я пільна прыглядаўся да кожнага пагорка. Няпраўда! Павінна ж нешта астацца ад моста! Лес тут быў глухі, нечэпаны чалавекам. Адно што там-сям дзгалі спілаваныя яліны. Гэта, відаць, былі партызанскія завалы.

Наперадзе зашаруў валун. Сэрца падскочыла, затрапятала. Няўжо?.. Дрыжачымі рукамі я абмацаў валун. Я маліў аднаго, каб адшукаць хоць

Гоцман, які жыў у суседняй вёсцы, і па старой дружбе шапнуў на вуша па сакрэце, што дзядзька можа няблага зарабіць. Гоцман быў у раёне, і яму там казалі, каб ён нарыхтаваў у Белым Востраве п'яццадзят тысяч дубовай спіцы. Дзеля гэтага дзяткіну трэба былі дзве пары пільшчыкаў. Адно пару ён ужо меў на прыкмеце.

Дзядзька не вельмі загарэўся на гэты заробак. Па-першае, у суседняй вёсцы ён стаўляў зруб. А па-другое, кожны дзень плягаць нагамі за няблэнкі свет было не па яго гадак. Таму ў Белы Востраў ён выправіў свайго пляменніка Лявона, які ў сваю чаргу ўзяў у напарнікі мяне. Можна таму, што я быў сусед і мы дружылі з ім. Я ганарыўся гэтым выбарам. Як ніяк я быў маладзей за Лявона на цэлых два ці тры гады, а які дзівак возьме ў лес слабога, каб пасля надрывацца за яго?

На саменькім досвітку, перад тым, як выпраўляцца ў Белы Востраў, Лявон сядзеў у нашай хаце на ўслоне — ён раней ўспароўся і прыйшоў падварушваць мяне. Маці грукала на гарышчы вечкамі дэжак і дэжачак, шукаючы мне ў торбу скаромнікі, а я валаводзіўся з вопраткай, выбіраючы самае папашанае і рванае: не на кірмаш жа ісці!

— Хутчэй! Адляжешся, як не сваімі рукамі! — падганяў Лявон.

Мне было няёмка перад ім за тое, што загадаў не сабраўся ў дарогу, і, каб паказаць, што я не вінаваты, гукнуў на ўсю хату:

— Мама! Злазь! І так познімся! Маці купільгам скацілася з гарышча. У руках яна трымала ладны кавалак сала.

— Гэтулькі копціць? — спытала яна ні то ў мяне, ні то ў Лявона. — А, можа, і многа?

Кавалак быў такі, што яго хапіла б на сяджанне тром добра ўпрацаваным работнікам.

— У самы раз! — баючыся, каб маці не перапалавіла кавалак сала, адказаў за мяне Лявон. — У лес жа ідзе твой сын, дзядзіна! Як пацягае пілу, то і гэтага будзе мала. З'есць і не абліжацца!

Лявон устаў з ўслона.

бліз. І вось ужо гулкае рэха разлеглася па наваколлі.

— Цьфу, цьфу! Каб не першы і не апошні, — чаруе Лявон, па-блазенску ўсміхаючыся.

Да поўдня мы пачыкрыжылі дуб на круглякі. Кароткія і тоўстыя, яны ляжаць, як верукі, што ўткнуліся лычамі ў зямлю. Здаецца, вось-вось гэты статак зарохнае, завішыць на ўсе лады, рушыць шукаць жалуды ці іншы корм...

Матор-вуркоча ціка, пакацічы. Мы з Лявонам на матацыклі прэм лясной дарогай. Праўда, лясной яе можна цяпер назваць з вялікай нацяпкі. Там, дзе стаўляў колісь густы самавіты бор, зеўраюць ляды-прагалы. Як агнём, выкацілі яго ішліма мясцовыя «лесарубы». Памог ім старшыня, які колісь прыязджаў «узнімаць» калгас. «За год азалачу гаспадарку», — мякка слаў ён на перавыбарчым сходзе. І пачаў з лесу. Пад пілу ішло ўсё, нават маладзік. У раён нацягнуліся грузавікі, грузанія дрыўмі-раўметрамі. Але вырчка за лес была кропіль у моры таго даходу, які павінен быў мець калгас. Убачыўшы гэта, прыезджы лютун-старшыня падтуліў хвост ды збег. Добра, што ў час схамянуліся ў раёне. На базе былога калгаса арганізавалі саўгас. Усе непрыгодны пад пасеў землі і выработкі-дзяткіны пусцілі пад лес: засадзілі саджанцамі з плодагадавальніка. За нейкі семвосем год дрэўцы адскочылі ў рост чалавека. Нават гара, што колісь была голая, як калена, укрылася зялёнай поспілкай маладняка. Але ўвогуле і цяпер не перасталі валіць і цілаваць лес. У пошуках страваго лесу даналі аж да Белга Вострава. І вось мне закарцела пабыць у Белым Востраве.

Лявон умела выкручваецца па п'ятлястай дарозе. А яна апраметна, як сослепу, ляціць-кідаецца пад колы. Я гляджу і думаю: божа, хаця яе разбілі грузавікі і яна значна папшырэла, для мяне яна чамусьці вузкая-вузенькая, вузейшая, чым была раней. «Чаму?» — пытаю сам сабе і не магу адказаць. Помніцца, як калісьці студэнтам прыехаў дамоў на зімнія канікулы,

— А гэта, можна сказаць, і Бель Востраў, — абводзіць вакол слабе руюкі Ціт.

Я прыглядаюся да дарогі, да сосен, стараючыся адшукаць хоць нейкую рысачку, знак, прыкмету, якая б напамінала той Белы Востраў, які застаўся ў маёй памяці. І не магу знайсці.

І мне ўспамінаецца елка, што расла калі нашай вёскай, адразу за агорадамі, і якой даўно ўжо няма. Яе называлі не інакш, як — елка дзедка Нунрэй. Калісь, раскарчоўваючы лес, дзед пакінуў яе калі саменькага плота. Елка вырасла такой высокай і разлапістай, што закрывала сабой паўнебасхіла. Пад ёй хаваліся пастушкі ад джэджу, а хлапчуні-верхалазы карабаліся на вершаліну, каб убачыць адтуль суседнюю вёску. Кожны раз, калі я глядзеў у акно ці выбягаў на вуліцу, першае, што я бачыў, была елка. Я прывык да яе гэтак, як да хаты ці рачулі, што працякала непаладзік. І вось падсвядома адчуў, што нешта змянілася, перайначылася. Пачуццё прыкрасці запаланіла ўсю маю істоту. Мне чагосьці не хапала. Я шукаў вачыма тое, чаго не хапала, не мог адшукаць і не мог успомніць, чаго мне не хапала і што я шукаю... Я добра ведаў, што маё вока павінна запыніцца на нечым, заціпацца за яго. Але гэтага «нечага» не было на месцы. Там, дзе павінна было знаходзіцца гэта «нешта», зеўрала далёкае і высокае неба. Неба было не звычайнае, а г о л а е... І гэтая аголенасць чамусьці палохала мяне. Я разумеў: адбылося нешта такое, чаго нехта перарабіць. Тое, з чым я зрадыўся, да чаго прызвычаўся, знікла, і яго нізашто не вярнуць... Думка ліхаманкава пераскокавала з адной рэчы на другую, пакуль у хату не ўвайшла маці і не сказала звычайным будзённым голасам: «Буря ноччу была. Дзеду елку абярнула. Трэба схадзіць ды парэзаць на дрывы!..» Здалося, што ў мяне перад вачыма бліснула малаккавае святло. Вось што знікла! Дзедка елка! Гэта яна засланяла паўнебасхіла. І калі рухнула, адкрылася неба і стала такім г о л ы м. Мне зрабілася балюча, што я не мог здагадацца аб гэтым з самага пачатку. Я ўспомніў, што мінуў назад мне якраз і не хапала елкі. І я недзе падсвядома ведаў гэта. Але я трымаў гэту елку, як кажуць, у трэцяй памяці, ад гэтага яна як усё роўна рэальна існавала ў прыродзе, нібы стаяла там, за плотам.

Нешта падобнае я адчуў і тут, у Белым Востраве. Усё як быццам было і тое, і адначасова не тое.

Сапраўды, як нестала Беламу Востраву стогадовых дубоў-прыгажунюў і іх падгалістых сябровак сосен. Неба над ім было непрывычна голае і пустое. У ім не таманілі густалістыя кроны, не п'явалі адна адну сухадрэвіны, прыпаўны там, угары, адна да аднае вяршынямі. Судзішалі толькі лесапасады ды неввысокія дубкі, таўпчыней з руку, якія павінны выпянуцца, памкнуць свае кроны ў неба. Колькі год дзеля гэтага трэба? Семдзят? Восемдзят? Ад гэтай думкі мне рабілася не па сабе. Я таксама вінаваты перад Белым Востравам за тых дубы, што спусціў з Лявонам на спіцы. Яны былі, і іх няма...

Нешта як усё роўна штурханула мяне пад бок. Азіраюся навакол: а дзе ж шні з-пад нашай з Лявонам піль? Расхінаючы рукамі кусты, іду то ў адзін, то ў другі бок. Не, мне іх не знайсці! Сама дзяткіна вялізная, на колькі гектараў! І пнёў на ёй, як парой баравікоў на баравіне! Не адшукаць мяне свой пені!..

Сяджу на пільчук. Прыслухоўваюся. Недзе натужна гудзе матор. Можна, грузавік з прычэпам папёр лес? Так, маторны век дапаў, уварваўся і ў гэту былую глуш! Кажуць, што на тутэйшым балоце, якое з трох бакоў абыходзіць Белы Востраў, геологі адкрылі васемнаццаціметровы пласт торфу. Само балота, як высветлілася, ляжыць на сем метраў вышэй рачулі, што недзе тут бярэ свой пачатак. Варта прарыць канаву, як вада схлыне ў яе з хуткасцю веснавой паводкі. А тады — чэрнай каўшамі чорнае золата! Хіба не даходнае месца?! Хіба ў яго наперадзе не вялікая будучыня?

Так, вялікая! Калі будзе выбрана апошняе каліва торфу, можна будзе запоўніць гэты вялізны катлаван, у некалькі тысяч гектараў вадой. І заплешча на былым тарфянішчы люстраное возера, пабягуць па ім цеплаходы і катары.

Што ж, магчыма, і так будзе. Толькі, скажыце, чаму ные, пчыміць душа, чаму шкада дубоў, што, як ганарыстыя шляхцічы, стаялі на паліне? І больш за ўсё тых, якія і спілаваў сам.

Ах, дубы! Дубы!..

Крупскі раён.

ВОСТРАЎ

знак, хоць нязначную прыкмету моста. Але чым пільней глядзеў вакол сябе, тым больш станаўлілася зразумелым, што лес тут нічым не адрозніваўся ад лесу ў Падабэзі ці ў Радкаве.

Усё звычайнае было ў глыбі вострава, куды нас павёў дзядзька Болбас. Праўда, пачалі сустракацца высокія стрынгалевыя дубы. Яны стаялі наводдаль адзін ад аднаго. Разы са два трапляліся палыны-прагалы. Калісьці тут стаялі партызанскія зямлянікі. На іх месцы асталіся зеўраць яміны. Нарэшце пачаўся арэшнік. Высокі, густалісты! Як апантанна, рынуліся мы да яго. Ускарабаўшыся на арэшнік, разгукваліся, гнулі да долу, а пасля рвалі арэхі. Гронкі — буйныя, барадаватыя!

Калі дзядзька Болбас павёў на Ліцвінава ляда, нашы торбы трашчалі ад арэхаў, але мы ўсё ішчэ латашылі ў запалуку, кішэнні. Гнучы лшчыну, дзядзька прыгадаў, што тут даўным-даўно пасяліўся быў нейкі беглы ліцвін. Карчаваў лес, паставіў хату, узараў ляда. З суседняй вёскі прывёў дачку лесніка, стаў з ёй жыць.

— І пудумаць толькі, што здарылася з той маладзіцай! Жала яна жыта. Шахае баба сярпом, аж чуе, яні усё роўна нехта за спіной у яе дыкае, сапе цяжка. Зірнула жанчына перагвадзі плычо і ад страху ледзь не ўмрела. Гэта ж трэба?! Мядзведзь стаіць на задніх лапах!.. Жанчына вочы запліпчыла, чыкае, ні жывая ні мёртва, што будзе далей? А мядзведзь заходзіць спераду, лапу бабе паказвае. Глянула ліцвішка, а ў ёй стрэмка. Што я кажу? Аскабалак цэлы ў лане сядзеў. Відаць, мішка лезіў па мёд на дрэва, дык загнаў стрэмку... Схапіла баба аскабалак, тузанула з усёе сілы. Мішка аж на заднія лапы прысеў ад болу. Пасля борадзенька ўсхапіўся на ногі ды павалохаў у гушчар. Баба тая не ведае што і рабіць: дамоў ісці, ці на полі аставацца? Гэтак напужалася! Але давай-такі зноў жаці! Не паспела звязаць сноп, як бачыць мядзведзь выходзіць з лесу, у лапах нешта нясе. Прыгледзелася жанчына: мёд на карыце! Паклаў ён карыну на пень, а сам патрухаў у лес...

З бітком набітымі торбамі вярнуліся мы дамоў.

Другі раз я выпраўляўся ў Белы Востраў ужо на заробкі. Нешта за дзень ці за два перад гэтым да дзядзькі Болбаса забег дзяткінік Максім

Я закідаю на плячо пачопку торбы і мы выходзім з хаты. З ганка прастуем прама на агарод.

Лявон падпярэзваецца пілой, бярэ падпаху тапор. На сонцы, сагнутаў ў абаранак, піла пабліскае, гарыць, як лясостэнка. Бляск яе, напэўна, адбіваецца ў кожнай шыбіне. І ўсім, хто бачыць, здаецца, што хлонец падпярэзан зіхотнай малаккай.

Недзе за шляхам нас павінен чакаць дзяткінік. Ён павядзе ў Белы Востраў, пакажа, дзе і ў якім месцы п'яваць дубы. Інакш мы можам убіцца з пілою не туды, куды трэба. Ужо над лесам выкаціла сонца, ззаду застаўся шлях, а дзяткінік усё не відаць і не відаць. «Давай! Давай!» — надае ходу Лявон. У яго на спіне даўно ўзмакрэла кашуля. Сам ён задыханы. Я таксама хіпаю паветра на повед рот. Мне здаецца, што мы ўжо ніколі не дагонім дзяткініка.

— Стойце! Мы спыняемся. Непаладзік сядзіць на пільчук Гоцман.

— А я, па праўдзе кажучы, не спадзёваўся, што вы прыйдзеце! — усміхаецца ён, ідучы да нас. — Думаў, што пабіцеся далёкай дарогі. Ажно дарэмна сумняваўся. Малайцы, прыджкалі.

Вузкая сцяжачка, па якой вядзе нас дзяткінік п'ятляе, вецца па гушчары, рассоўваючы па баках голле арахоўніка, рознага кустоўя. Пагорак. Ляччына. Пераходзім колішнія ляда і — аж не даем веры! — мы ў Белым Востраве!

— Тут і будзеце чыкрыжыць лясных «старцаў!» — паказвае дзяткінік на дубы. — Пілуйце, а я загляну да іншых пільшчыкаў.

Мы ханаемся за пілу, робім на камлі надрэз, а пасля пачынаем п'яваць. Піла захадыла лёгка, роўна. Дуб цвёрды, што славоная косць, але піла глыбай і глыбай ўваходзіць у камель. Ные спіна і мы становімся на калені. Так п'яваць ляччы. Але без аддыху ўсё роўна не абыходзіць. Пілуочы, раз-пораз паіраем на вершаліну: ці не хістаецца, ці не падае дрэва? Нарэшце, у камлі тропнула, надрэз пазыкнуў. Шмарганулі ішчэ разы са два пілой, і дуб пайшоў вобаратам. Лявон скокнуў за суседні дуб. Бегучы за ім, я на нейкі міг азірнуўся і ў мяне аж заняло дых: здавалася, не дуб, а вялізная магунная вежа рушыцца, ляціць уніз. Вятрысты шум запоўніў паліна, быццам цэлы вырай птушак апускаўся по-

У ПЕРШЫХ кадрах тэлевізійнага дакументальнага фільма «Справа жыцця» мы бачым гіганцкую машыну незнаёмай маркі, якая са здзіўленнем і цікавасцю спыняюцца праходзячы. Гэта новая мадэль Мінскага аўтазавода з умовай назвай «Супер». Яна праходзіць выпрабаванні...

А далей аўтары вяртаюць нас з шашы, што імкліва ляціць пад колы машыны, у атмасферу спакойнага дзелавога рытму завода. Мы знаёмімся з тымі, хто стварае беларускія машыны маркі «МАЗ», шырока вядомыя ў нашай краіне і за мяжой. У карціне няма ніякіх асаблівых апэратарскіх хітрыкаў, паэтычных метафар, складаных мантажных пабудов. Сцэнарыст Л. Браслаўскі, рэжысёр С. Фрыд, апэратары Л. Броўтман і П. Кульгавы будуць яе анарок проста, набліжаючы па форме да «прамой» перадачы. І ў той жа час ад экрана немагчыма адарвацца.

Задача аўтараў была даволі складаная — расказаць пра канкрэтных людзей завода і праз іх лёс — пра гісторыю завода, пра лёс рабочага класа рэспублікі, пра шляхі станаўлення ўсёй індустрыяльнай Беларусі. У аб'ектыве кінакамеры — канкрэтнае жыццё.

Легендарнай гісторыяй здаюцца сённяшнім глядачам расказы герояў фільма пра будаўніцтва завода ў першы пасляваенныя гады — на голым месцы, у Чырвоным Урочышчы, калі ў палявой кухні варылі баршчы з крапівы і каніны. Першая плаўка пайшла на адліжку лыжак і місак, а першым цагачом, які дастаўляў абсталяванне, быў нямецкі танк.

На фоне гэтых расказаў у гукароковым кантрапункце мы бачым сучасныя будынкі гарадка аўтазавод-

цаў, зялёныя вуліцы, шырокія праспекты. Новымі вачыма глядзіш на тое, што здавалася натуральным, звыклым.

Аўтары вядуць расказ ад першай асобы. Маналогі ўдзельнікаў фільма настолькі індывідуальныя, насычаныя, змястоўныя, што за імі ярка паўстае час, эпоха.

Захопленасць справай, гонар за яе, спакойная годнасць вызначаюць аблічча галоўных герояў фільма. Дырэктар завода, галоўны канструктар, малады рабочы, паказаныя нам на экране буйным планам, стварылі аб-

псыхалагічную: «Адмовіцца ад старой мадэлі, ад старых машын і стварыць новую — гэта была складаная задача. Калі хочаце, гэта змена чалавечай псіхалогіі...»

Адчуваеш, як арганічна разумеюць неабходнасць рызыкаваць, шукаць новае малады рабочы, які свабодна аперае імёнамі Каралёва, Эйнштэйна, Келдыша, цытуе Леніна. Пераканана гучаць словы хлопца: «У прынцыпе няважна, што ствараеш — тэорыю адноснасці, «Яўгенія Анегіна» ці аўтамабіль. Галоўнае — ствараць. І ў гэтым я бачу сэнс жыцця. У гэтым я бачу шчасце».

У фільме «Справа жыцця» іканаграфічным матэрыялам становяцца эпізоды з папярэдніх дакументальных стужак пра аўтазаводцаў — «Шлях у два дзесяцігоддзі» і «Галоўны канвеер». У параўнанні «ўчора» з «сёння» робіцца асабліва відавочнай і дыялектыка развіцця нашага дакументальнага кінематографа для вялікага і малога экрану. Тыя, папярэднія фільмы, пры ўсёй іх архіўнай каштоўнасці ўсё ж сёння здаюцца залішне афіцыйнай рэгістрацыйнай фактаў, у іх малавата мастацкага даследавання чалавека і жыцця. Тэлевізійны фільм «Справа жыцця» працягвае лепшыя традыцыі дакументальнага кінематографа, дзе жывая, выразная, не скарэктанаваная мова герояў як бы рухае сюжэт і адкрывае ўнутраны свет чалавека-сучасніка.

А заўтра, магчыма, стане зразумела, што і гэтага мала, бо мастацтва, як і жыццё, няспыннае і бясконцае. Дакументалістам трэба паспяваць за ім.

Вольга НЯЧАЙ.

У АБ'ЕКТИВЕ—ЖЫЦЦЕ

НАТАТКІ ПРА НОВУЮ ДАКУМЕНТАЛЬНУЮ СТУЖКУ БЕЛАРУСКАГА ТЭЛЕБАЧАННЯ

гульнены вобраз, імя якому — рабочы клас.

Аўтарам удалося галоўнае — апесці і апэтызаваць не станкі і машыны, як гэта нярэдка здараецца ў так званых фільмах «на рабочую тэму», а творцу, рабочага, чалавека. Дырэктар завода Дзёмін выступае перад намі не з афіцыйным дакладам, а ў жывой, натуральнай гутарцы, уражваючы часам дасціпнасцю, вобразнасцю фразы, нечаканым паваротам думкі. На пытанне, што ён лічыць галоўным у рабоце дырэктара, Дзёмін адказвае: «Не перашкаджаць рабоце падначаленага. Давяраць. Каб начальнік альбо галоўны спецыяліст перш за ўсё меў пачуццё якойсьці рызыкі, меў пачуццё новага».

Галоўны канструктар Высоцкі, быццам падхопліваючы гэтую думку, расказвае пра складанасць асваення новых машын, складанасць перш за ўсё

ЗНАЁМЫ ГОЛАС

У канцэртнай зале філармоніі адбыўся сольны канцэрт салісткі Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, народнай артысткі СССР Т. Ніжнінавай. Вельмі прыемна, што артыстка, якую так добра ведаем па оперных спентах, на гэты раз выступіла з сольнай праграмай. Дарэчы, у апошні час вядучыя салісты нашага опернага тэатра не часта радуюць мініскую публіку падобнымі канцэртамі. А хацелася б, таму што вельмі цікава сустрацца з любімымі спеванымі на канцэртнай эстрадзе.

У першым аддзяленні артыстка выканала намерныя творы беларускіх кампазітараў — «Айчына» Ю. Семлянкі, «На спатканне» Д. Лукаса, «Ноч» Л. Абельвіча, а тансэма-рамансы М. Глінні, П. Чайноўскага і С. Рахманінава. Безданорнае выданне гучы, выдатная фразіроўка і адчуванне вобразнай стыхіі дапамагалі артыстцы тона перадаць усе нюансы гэтых твораў. Філігранная распрацоўка і чароўнае рэпа ў рэмансе «Тут хораша» С. Рахманінава незабыўныя! Асабліва хочацца адзначыць паэтычны твор Ц. Кюі «Балеро», які цалер чамусьці рэдка выконваецца. Тут спявачка здолела спалучыць віртуознасць з влікай сардэчнай цеплыні і шчырасцю.

Другое аддзяленне канцэрта было прысвечана выкананню твораў заходніх кампазітараў: «Авэ Марыя» Баха — Гуно, два рэмансы Р. Шумана з цыкла «Наханне і жыццё жанчыны», «Фарэль» Ф. Шуберта, арыю Аліны з оперы «Самнамбула» В. Беліні і інш. Гэта — сапраўдная каларатурная тэхніка, якую ў апошні час, на жаль, рэдка дэ-водзіцца сустрачаць на канцэртнай эстрадзе.

Партыю фартэпіяна ў гэтым канцэрте выконвала заслужаная артыстка БССР Т. Мілінскава. Безданорны ансамбль і адчуванне своеасаблівага нумара ў акампанементах у многім садзейнічалі поспеху канцэрта.

А. ЖУРОМСКІ.

СЯМЕЙНЫ АНСАМБЛЬ

кап полька», хвацкая «Лявоніха».

Я хацеў быў спыніць музыку, каб больш падрабязна з ім пагаварыць. Але дае там! Канстанцін Ігнавіч так зачаравана іграў, што, здавалася, нельга было адарваць яго ад любімага занятку.

Жонка яго Агата Алксееўна таксама выдатна іграе на мандаліне. Многімі інструментамі валодае і іх дачка Зіна. Асабліва захапляецца яна іграць на баяне, акардэоне. Зіна замужам, жыць у суседняй вёсцы. Да пары ёй муж, такі ж сціплы, працавіты жалгаснік. У вольную часіну лью ў ваіх бяруць інструменты, і іх хата, як і хата бацькоў, дзядоў і прадзедаў, напаяняецца музыкай.

У сям'і Піскуновічаў ёсць яшчэ адзін музыкант. Гэта ўнук Канстанціна Ігнавіча — Дзямін. Ён — школьнік. Добра ведае нотную граматыку, чудова спявае, нядрэнна іграе на гітары і балалайцы.

— А мне, — уздыхнуў стары, — сёмы дзесятак ужо. Бывала, уся наша

сям'я выступала на сцэне. Не адзін раз на аглядах мастацкай самадзейнасці бралі прызваныя месцы ў Глыбокім, Віцебску і іншых месцах. Не сядзіцца дома і цяпер...

...Залітаў элэктрычным святлом зала Шарагаў. Сіла сельскага клубу. Ідзе чарговая рэпетыцыя. Тут жа, са скрыпнай у руках і Канстанцін Ігнавіч Піскуновіч. Гледзячы, з якой заўзятасцю ён іграе, як тэмпераментна водзіць смычком па струнах, як да яго парад прыслуховваюцца арыестранты, думаеш, якую сілу дае чалавеку музыка... Сілу і асаду. Мікалай Акуневіч, Уладзімір Гамзюк, браты Сяргей і Мікалай Пуцілы і многія іншыя аднавяскоўцы Піскуновіча таксама зачараваны ёю з дзяцінства.

І ў дні рэпетыцыяў у зале спяваюць цымбалы, іграюць акардэоны, баяны, скрыпкі, гітары і мандаліны. Аб новым, шчаслівым жыцці гучаць песні сельскіх музыкантаў.

М. БЕЛЬСКІ.

Глыбоцкі раён.

ШКОЛА імя М. БАГДАНОВІЧА

Урачыста прайшло ў рэспубліцы святкаванне 80-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Памяць выдатнага паэта была ўшанавана на шматлікіх літаратурных вечарах, у канцэртных залах, дзе чыталіся ягоныя творы, выконваліся песні, напісаныя на тэксты М. Багдановіча, урыўкі з оперы Ю. Семлянкі «Зорка Вее-

ра», прысвечанай аўгару «Вянка».

Асаблівым святам сталася багдановічаўская гадавіна для жыхароў гарадскога пасёлка Халопенічы, адкуль паходзіць продкі паэта. Пасталавай Савета Міністраў рэспублікі агульвадукацыйнай школе т. п. Халопенічы Мінскай вобласці прысвоена імя вялікага паэта.

У памяшканні Мінскай станцыі юных тэхнікаў экспануецца V рэспубліканская выстаўна работ юных фотаамагараў, прысвечаная 50-годдзю Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна.

Немалыні здымкаў з гэтай выстаўны мы прапануем чытачам: «Беларуская подка» Пеці Шынкярова, «Цяжкая задача» Мішы Волахавы, «Раніца пачынаецца са святання» Валерыя Жаўлакова, «Снег» Ігара Краўца, «Пасварыліся» Генрыха Смольскага.

Так, музыка — і народная і прафесійная, кампазітарская — таксама ўдзельнічала ў спрэчках, праз якія ўдзельнікі кангрэсу прыйшлі да многіх агульных заключэнняў. У прыватнасці, да выдатнага рашэння пачаць калектыўнае шматгадовае выданне «Гісторыя развіцця музычных культур свету».

Але перш мне хочацца ўсё ж расказаць аб сутнасці спрэчак. Як павінны развівацца музычныя культуры, як выхоўваць моладзь? Вельмі характэрна рэзкае, нават бурнае сутыкненне думак па гэтым пытанні ў рабоце секцыі, якая займалася праблемамі музычнага выхавання. Тут былі заслуханы выступленні Д. Кабалеўскага (у сувязі з хваробай кампазітара — у магнітафонным запісе), В. Пратопанава, А. Лемана, І. Беларус-

мы вялі з музыкантамі свету. Якой высакароднасцю дыхалі паказаныя на канцэртах XIII квартэт Д. Шастаковіча, «Патэтычная араторыя» Г. Свірыдава на словы У. Малкоўскага і яго ж дванаццацігалосны мужчынскі хор а капэла «Душа сумуе па нябёсах» на словы С. Ясеніна! Асабліва выразна адпавядалі тэматыцы кангрэсу канцэрты з твораў кампазітараў і народнай творчасці братніх рэспублік СССР.

Творы кампазітараў Каўказа і Сярэдняй Азіі (Фірэта Амірава, Атара Тантанішвілі, Шырвані Чалаева і іншых) прагучалі як яркія прыклады творчага вынарыстання фальклору. Партыю для голасу ў «Сямі ласкіх народных песнях» выканаў сам аўтар Шырвані Чалаев. Гэта была сапраўдная стыхія, і іншы раз здавалася, што можная з гэтых лесеў нараджаецца і свабодна выліваецца з вуснаў спева-

най лёгкасцю, свабодай, гумарам. Пакарыву публіку калектыў інструменталістаў Гуцульчыны, паказаны Іх «куратарам» І. Мацыеўскім. Асабліва запомніўся слухачам заключны нумар іх праграмы — сыграная на скрыпцы (і адначасова расказаная) гумарыстычная бытавая казка пра аматара «хадзіць у госці да тужоў жонкі». Па сутнасці, паказ асобных эпізодаў расказа на інструменце далёка перарастаў задачы «Ілюстрацыі» і нагадваў праграмную п'есу, якая выконваецца віртуозам-салістам. Па жывасці і рэалістычнасці музычнага паказу гэта проста чуд.

Выдатны і літоўскі этнаграфічны ансамбль пад кіраўніцтвам Павіласа Матайціса. Гэта амаль прафесійны ансамбль, які ўзнаўляе этнаграфічную традыцыю на аснове глыбокага яе вывучэння. Нечым няўлоўным ансамбль гэты нагадвае мне нашы беларускія калектывы. І пра іх, як і пра нашых палескіх выканаўцаў, можна было б сказаць словамі праграмы «Канцэрта народаў»: «Вялікай вёганоміяй вылученых сродкаў і гранічнай адточанасцю формы вызначаецца іх песеннае мастацтва». Так, менавіта «вялікай адточанасцю формы». І яшчэ, дадала б я, нейкай дзівоснай спільнасцю, мяккім лірызмам, якія ўлашцівы і тым і другім.

Беларусь была прадстаўлена на гэты раз Гомельскай (двума ансамблямі: Лельчыцкага раёна — Тоненскім і Бунчанскім) і Брэстскай — сялянскім вакальным ансамблем вёскі Клетнай Пінскага раёна. З'яўленне іх на сусветным форуме, вядома ж, не было б магчымым, калі б не велізарная работа музыказнаўца-фалькларыста З. Мажаўкі, этнаграфічных канцэртаў гэтых хораў у Мінску, паказаў палескіх спевакоў па Беларускім і Усесаюзным тэлебачанні. Нашы сельскія аматары выступілі паспяхова, вельмі роўна і ўвесь час былі, як кажуць, «у форме». І лірычная «Ой, пайду я цёмным лесам», у якой лідзіраваў і запяваў карыфей тоненскіх спевакоў Сцяпан Дубейка, і працяжына «Салавей, салавей», якая дапамагла магчымаму раскрыццю абав'язкова дараваў Файна Алесіч з вёскі Букча, і хрэсціна «Ой, кумухна да галубухна» клятняцаў з Аляксандрам Каранчук на чале — усё прагучала выдатна. У другім канцэрце спявачкам была дадзена магчымае паказаць хоць бы па адной жніўнай песні. У тонецаў запяваламі былі Ганна Вянгур і Хрысціна Дарашэвіч; у бунчанцаў — Файна Алесіч; у клятняцаў — Вольга Вакулчына. Яны выканалі свае песні з сапраўдным артыстызмам і чужоўным майстэрствам.

Поспех народных спевакоў з поўным правам маглі падзяліць іх «куратары» — музыказнаўцы — Э. Аляксееў, У. Кольк, І. Мацыеўскі, З. Мажаўка, М. Дрынеўскі і, нарэшце, старшыня фальклорнай камісіі Саюза кампазітараў СССР, В. Шчураў. Прэзідэнт Міжнароднага музычнага савета, славетны скрыпач Іегудзі Менухін, падводзячы вынікі вялікай размовы, гаварыў: «Мы не павінны меркаваць, быццам услымае пісьмовае музычнае мастацтва вышэй беспісьмовага. Наадварот. Усе самыя высокія творы вялікага мастацтва выраслі на глебе фальклору... Трэба стварыць міжнародны гукавы архіў фальклору».

...КАНГРЭС даўно скончыўся. Але думкі, якія былі выказаны на ім, будуць яшчэ доўга хваляваць музыкантаў розных краін, дапамогуць ім шукаць шляхі збліжэння розных музычных культур, узбагачэння прафесійнай музыкі з фальклорных крыніц.

П. МУХАРЫНСКАЯ

РОЗДУМ ПАСЛЯ КАНГРЭСУ

ла, А. Багатырова, Л. Карагічовай, Г. Ліцінскага, А. Рудневай і інш. Здавалася, у карысць народнасці і рэалізму былі прыведзены пераканаўчы доказы.

Аднак пасля выступлення А. Багатырова заходнегерманскі кампазітар Эгон Краўс палічыў сябе вельмі абразаным. «Я не разумею, — сказаў Краўс, — дзе я знаходжусь? У мяне такое ўражанне, нібы я трапіў у атмасферу змовы — змовы супраць авангардызму!»

Так хваравіта закрануў гэтага абаронцу мадэрнізму і усляяніх іншых «ізмаў» заклік да выхавання моладзі ў традыцыйных любові і павагі да народнай песні. Адпор гэтым снабістым настроям, прадуратым адмоўным адносінам да народнай песні даў румынскі кампазітар і музычны дзеяч Гірыяш, які падхапіў на лату нінуты мяч праціўніка: «Так, сказаў ён, — вы трапілі ў атмасферу змовы, але толькі не «змовы супраць авангардызму», а змовы супраць дрэннай музыкі!» Гэта першае сутыкненне на пасяджэнні секцыі мела свой працяг тады, калі студэнты харавога аддзялення інстытута імя Гнесіных паказалі на пасяджэнні рускія народныя працяжыныя песні ў своеасаблівай і паўімправізаванай старадаўняй манеры, якая ўзнаўляла рускую народную падгаласачную поліфанічную традыцыю.

— Цяпер я разумею, чаму вы так гаворыце пра свой фальклор, я вам зайдруціў! — сказаў Э. Краўс. — Але што рабіць мастаку краіны, дзе няма такога разнастайнага і маляўнічага фальклору? Я магу паручыцца: у нас у Германіі музычны фальклор даўно вычарпаў сябе, у нашым фальклоры няма тых творчых элементаў, якія маглі б даць плён у спалучэнні з фантазіяй кампазітара!

Міжволі думаецца: а чаму ён не ўспомніў Карла Орфа? І няўжо не зразумеў кампазітар Э. Краўс, што музычная творчасць народа існуе ўсюды, трэба толькі ўмець яе знаходзіць?

Такі Музына была паўнапраўнай удзельніцай «вялікай размовы», якую

на менавіта зараз, у момант выканання на канцэрце.

Незабытае ўражанне пакінулі два канцэрты музыкі народаў СССР, змай якіх было знаёмства з фальклорам братніх народаў у найбольш «чыстым» выглядзе.

Музыказнаўцы — фалькларысты «вывозілі» на кангрэс выбраныя імі ў час экспедыцыйных паездак і ўважлівага стацыянарнага вывучэння песенных калектывы, танцавальныя групы і групы інструменталістаў. Іншы раз гэта былі сямейна-таварыскія ансамблі, якія ўзніклі стыхійна. Іншы раз — сталыя калектывы калектывы са сваімі традыцыямі.

Глыбокае задавальненне далі слухачам эстонскія песенніцы (вакальны ансамбль эстонцаў-сету Пячорскага раёна Пскоўскай вобласці), «адкрытыя» Удо Колькам. Колькі ў іх суровай стрыманасці, сапраўднага пачуцця! Вельмі блізкі да іх па дзівоснай прастаце і жаночы ансамбль вёскі Чарнышы Номі АССР, які выконваў па куйм-чыпсанах (своеасаблівых флейтах) танцавальныя найгрышы.

Два зусім розныя калектывы прывёз на агляд В. Шчураў. З поўначы — народны хор горада Мезень, з поўдня — сялянскі хор сяла Афанасеўна Беларускай вобласці. Афанасеўцы трымалі сябе на падмоствах гэтак жа спаконна і натуральна, як у сябе «на вуліцы», нібы сабраліся, каб сваймі маладзецтвам павесяліць сяброў і суседзяў. Асабліва прыгожыя ў іх вясельная танцавальная, карагодная «Дзеўка па садзе хадзіла», прыпеўні пад жалейку. «Важак» Яфім Сапелін вядзе іх за сабой і ў рытме рухаў і ў гукавым ладзе.

Дзівосным па выразнасці было «гарлавае спяванне» тувінскага чабана Оаржака Хунаштаар-аола з саўгаса Алдан-Маадыр, які дасканала валодае «сольным шматгалосем». Уразіла развітае харавае поліфанічнае мастацтва аджарскіх народных спевакоў. Мужчынскі ансамбль вёскі Цхаўроха Кабулецкага раёна выканаў найскладанейшыя «крыманчулі» з надзвычай-

Літвінская ПАВЕРКА

Вольга ІПАТАВА

КІРГІЗІЯ

Я сасню цябе, я сасню
Арыкаў сінюю глыбіню,
Бавоўны белую гарачыню...

Прахалоду блакітных гор,
Рэха дальняе наўздагон,
Радзіму бацькі майго...

Што клікне часамі мяне
Кіргізкаю песняй у сне,
Сонечнай грывай мільгне...

Буйнасць макаў у шызаі траве,
Дзе прытульна тваёй галаве,
Дзе даўжэй чалавечы век...

Задойга не раблюся я
дарослай,
Ва ўсіх учынках холадна-
цвярозай,
І мая шчодрасць, розумам не
ўзважаная,
Магчыма, стала для цябе не
важная,

Якое невыноснае чаканне
Твайго ліста, твайго званка,
дыхання!

Дрыжу на ветры злосным да
камля,
А ногі ціха грэе мне зямля...

Дрэва здрыганулася ад ветру,
І ніхто — ні людзі, ні зямля —
Не пачулі — празвінеў ў

паветры

Ліст кляновы ціхай нотаі «ля».

Ледзь зямлі крануўся —

І пячаткай

Бот яго прыціснуў незнарок.
Растаптаў сімфоніі пачатак
Раўнадушны крок...

У чалавека такая прага да
шчасця,

Няўтольная прага такая...

Ваганні бясконца ў душы ён
грувасціць,

І нечага ўпотай чакае.

Калі ж ён зловіць хвіліну тую,
Хвіліну дрыготкую шчасця —
Усё ўзважыць — і мо'

пашкадуе
Галаву за яе пакласці...

А ЧАМУ Б І НЕ?..

Той, хто хоць раз праляжыў па дарозе з Мінска на Нарач, памятае, вядома, гэтыя месцы. Шаха праходзіць Мядзель і абганяе люстраную роўніцу Мясцра — аднаго са шматлікіх азёраў Нарачанскага краю. Злева ад дарогі на высокім узгорку застаецца група вежавых дрэў, над якой узвышаецца купал, уенчаны прыгожай вежай. Многія праляжыюць міма — німа часу. Ды і наогул, ці мала ў дарозе новага — усюды не спынішся. А між тым стары парк хавае сярод сваіх дрэў адзін з вельмі цікавых архітэктурных помнікаў Беларусі.

У 1754 годзе ўладальнік Мядзель тых часоў Антон Кошчы пабудавалі тут мураваны касцёл і манастыр. Выдатны белы будынак храма і дагэтуль стаіць над возерам, а ад манастырскай пабудовы засталіся толькі невялікі двухпавярховы жылы домік, ды невялічкая сціплая двух'ярусная званіца.

Мядзельскі храм па сваёй аб'ёмна-просторвай кампазіцыі далёкі ад агульнавядомых узораў кultaвага будаўніцтва тых часоў. Ён нагадвае пабудовы эпохі Адраджэння. Сіметрычны, квадратны ў плане, ён уенчан васьмівугольным барабанам з купалам — матыў уласцівы Рэнэсансу. А ў аддзелцы фасадаў і, асабліва, інтэр'ераў выявіўся уплыў вядучага мастацкага напрамку сярэдзіны XVIII стагоддзя — ракаіно (позняя барока). Разарваныя карнізы фронтонаў, разнастайнасць вокнаў са складанымі рамамі, ляпныя аздобы, баліон на трэцім ярусе галоўнага фасада з тонка прарысаванай агароной — характэрныя рысы і прыёмы гэтага стылю. Калоны карніфскага ордэра, якія адгрываюць, па сутнасці, ролю пілястр, адарваны ад сцен і кідаюць на іх глыбокія цені, што яшчэ больш узмацняе ўражанне ад фасадаў.

Цэнтрам будынка з'яўляецца перакрытая купалам круглая зала. Сцены яе апрацаваны пілястрамі і складанымі карнізамі. Другі ярус мае баліон са складанай маніфэрацыяй у плане і нішы, упрыгожаныя ляпнымі ракавінамі. Захаваўся звесткі аб тым, што раней храм унутры быў распісаны.

А побач з цэнтральным будынкам ансамбля сталі простыя як па вонкавым выглядзе, так і па сваёй планіроўцы званіца і невялікі двухпавярховы дом саяшчэнніка. Яны высуныты на прэзэнтны план і аб'ядноўваліся калісьці агароной з шырокімі вяртамі. Паасобна яны, бадай, нічога асаблівага і не ўяўляюць, але ў ансамблі дарэчы, бо падкрэслваюць пышнасьць барочнай архітэктуры, дапамагаюць убачыць характаст і прыгажосць дэталю.

І міжвольна ўзнікае пытанне, а чаму б не выкарыстаць гэты будынак, гэты кавалачак самой гісторыі, больш рацыянальна, больш мудра. Бо склад мясцовага аддзялення «Сельгастэхнікі» — гэта, бадай, не лепшае для будынкаў, якія нават толькі сваімі архітэктурнымі вартасцямі могуць прывабіць многіх турыстаў. Комплекс у Мядзель размешчаны ў прыгожым месцы поблізу ажыўленай магістралі Нарач—Мінск. З году ў год вышэй прылядае ўсё больш адпачываючых. Таму, відаць, будзе разумным выкарыстаць гэты выдатны комплекс, як прадпрыемства абслугоўвання, рэстаран, гасцініцу, або нават канцэртную залу. А чаму б і не?..

С. СЕРГАЧОУ,
архітэктар.

У СВАІХ меркаваннях аб літаратуры крытыка адчувае патрэбу вяртацца час ад часу да вытокаў, паўторнага асэнсавання творчасці пісьменнікаў, грамадскіх і літаратурных з'яў. На пэўнай гістарычнай адлегласці лепш праглядаецца перспектыва, адсейваецца дробнае і кан'юктурнае, выразней праступае галоўнае.

Творчасць Аляксея Кулакоўскага, аб якой пойдзе размова ў гэтым артыкуле, пачалася адразу пасля вайны і з тае пары нязменна выклікае жывую цікавасць чытача і літаратурнай грамадскасці. Яна развіваецца ў агульных рэчышчы беларускай савецкай прозы, выразна адлюстроўваючы яе ідэйна-мастацкія пошукі.

Старэйшае пакаленне сучаснікаў памятае, з якім уздымам патрыятычных пачуццяў і з якой велізарнай радасцю сустрэлі савецкія людзі вестку аб перамозе над фашыскай Германіяй. Яна не толькі пацвердзіла нашу веру ў неадольнасць дэбра і праўды, абудзіўшы светлыя мары аб будучым, але і абвастрыла пачуццё перажытага, раскрыла глыбінны сэнс усенароднага гераізму і ўсенародных ахвяр. Тамы вайны і аднаўлення сталі галоўнымі ў беларускай літаратуры пасляваенных гадоў, а цэнтральнымі героямі яе — учарашні воіны і партызаны, якія вярнуліся да мірнай стваральнай працы.

Натуральна, што А. Кулакоўскі — у 1945 годзе яшчэ неведомы аўтар, афіцэр-франтавік, які сам толькі што дэмабілізаваўся і ўвесь аддаўся журналісцкай і літаратурнай працы, — не мог праіснаваць міма гэтай тэмы: вельмі блізім і знаёмым было яму гэтае пачуццё акрыленасці, вяртання ў мірнае жыццё. І вось у друку паяўляецца апавяданні «Стары млын», «Мікіта Мінавіч», якія разам з іншымі творамі пісьменніка склалі яго першую кніжку «Сад» (1947 г.).

Калі перачытаеш апавяданні гэтага зборніка зараз (імі адкрываецца першы том збору твораў), вельмі выразна і непасрэдна адчуваеш эмацыянальную атмасферу першых пасляваенных год, думкі, перажыванні і настроі народа-пераможцы. Маладому пісьменніку удалося тое, чаго не заўсёды дамагаецца нават вопытны аўтар, — раскрыць вобраз часу ў яго тыповых праявах. І якраз у гэтым сакрэт ідэйна-эстэтычнай трываласці ранніх апавяданняў А. Кулакоўскага. З другога боку, А. Кулакоўскі літаральна з першых твораў напатнаў «свайго» героя і здолеў паказаць яго ярка, па-мастацку пераканальна, цікава.

Гэтага героя пісьменніку не трэба было шукаць дзесьці на старане — вярта было прыглядзецца да сваіх землякоў-старобінцаў. Іх, адчуваецца, аўтар ведаў з дзіцінства, але толькі пасля вайны па-сапраўднаму спазнаў, зразумеў і ацаніў. Вайна нібы «пералісала» іх жыццё нанова, надаўшы больш увагі таму, што аднаўдала ўнутранай сутнасці іх характараў, — гераізму, самаадданасці, бескарыслівай любові да роднай зямлі.

Чытач памятае Мікіту Мінавіча — пажылага селяніна, усё жыццё якога прайшло ў турботах і нягодах (апавяданне «Мікіта Мінавіч»). Пяць разоў гарэла яго хата, апошні раз — у вайну. Але стары не апусціў рук, «З прыходам нашых як узняў сякеру, дык і не выпускаю, — расказвае ён салдату-земляку. — Вунь, злізалася ўся... Паставілі новы кароўнік, клець, гумно для снажывы зрабілі новае, а то памагаў будаваць людзям. Я, лічы, адзі, мне што, а ў людзей дзеці...» Працавітасць, бескарысліваць, пры-

родны гуманізм, спагада да чужой бяды — вось што вылучае Мікіту Мінавіча.

А вось глуханямі Павел Кудула — былы парабак, бабыль, якога ў вёсцы крыху чужаліся і пабойваліся за звычайную для яго замкнёнасць і знешнюю суровасць (апавяданне «Нямко»). Вызначаўся ён прапаздольнасцю, умельствам рабіць розныя рэчы і яшчэ — сілай. Нехта быццам нават бацьку, як Нямко — так звычайна звалі Паўла аднаважкоўцы — у гневе звалі з ног жарабка. Але мала хто ведаў, як па-свойму тонка адчувае ён прыроду, якое спагадлівае ў яго сэрца, якая шычрая любоў у яго да ўсяго жывога. Калі арганізаваўся калгас, Нямко быў прызначаны конюхам і так ушдабаў сваю работу, так звязяў з конь-

не кампазіцыйнай стройнасці твора, як у апавесці «Тут я жыў», дзе вельмі каларытна, але нека абасоблена выпісана дзед Талімон, былы пастух, і каваль дзядзька Алесь. Але, зразумела, пісьменніцкая павага і любоў да чалавека выяўляецца не толькі ў стварэнні становішчы характараў з рэзка акрэсленай чалавечай індывідуальнасцю. Яны і ў тым, да якіх гуманістычных вывадаў падводзіць чытача аўтар, якія бані народнага жыцця прыцягваюць увагу пісьменніка, з якой дакладнасцю і замілаванасцю раскрываецца людское асяроддзе, звычкі, побыт, яны і ў адборы дэталю, і ў інтанацыі твораў.

Вядома, у сапраўднага пісьменніка любоў да чалавека не можа быць дэклацыйнай ці самаэтнай. Шчы-

АКНО У ТВОРЧУЮ ЛАБАРАТОРЫЮ

В. БУРАН

УРОКІ МАЙСТРА

ДА ВЫХАДУ У СВЕТ ЧАТЫРОХТОМНАГА ЗБОРУ ТВОРАУ А. КУЛАКОЎСКАГА

мі, што нават не пачаваў дома. У час фашыскай навалы Нямко трупіць палеткі і нішчыць агнём спелую збажыну, каб дэбра не дасталося ворагу, перадаў партызанам коней, з якімі хаваўся да глыбокай восені ў лесе. Калі ж нямецкі афіцэр зняважыў яго, Нямко ўдарам кулака аглушыў таго насмерць і сам пайшоў на смерць, не пажадаўшы, каб за яго ўчынак адказваў перад немцамі нехта з аднасяльчан...

Сапраўдным патрыётам, чалавекам мужнага сэрца паўстае перад чытачом і Грысь Вячэра — пчалар у мірны час і памочнік партызан у ваеннае ліхалецце (апавяданне «Шляхамі жыцця»). Аднойчы нямецкі паслугач прывёў да яго карніку з загадам пераправіць іх за раку, гэта значыць — дапамагчы блакіраваць і знішчыць партызан. Вячэра пасадзіў здрадніка і некалькі гітлераўцаў у лодку і, адплыўшы ад берагу, утаніў, перакуліўшы пласкадонку...

Цэнтральным героем твораў А. Кулакоўскага з'яўляецца чалавек працы, просты і вялікі адначасна. Ён просты, але не прасцейкі, не шэры. І калі сёння мы адзначаем, што лепшыя творы А. Кулакоўскага, нягледзячы на свой паважны «ўзрост», захоўваюць свежасць, эстэтычную асалоду першаадкрываўцаў, дык сакрэт гэтага трэба шукаць, думаецца, перш за ўсё ў створаных ім людскіх характарах, у яго прыхільнасці да паэтызацыі будняў працоўнага чалавека, ва ўвазе да народнага побыту, у ягонай вобразнай, сакавітай народнай мове. Пісьменнік вельмі любіць сваіх герояў — людзей працы. І ў гэтым таксама адзін з сакрэтаў эстэтычнай трываласці большасці яго твораў.

Праз усю творчасць праявіліся пачынаючы з апавядання «Культывы Пракоп», праходзяць вобразы майстроў якой-небудзь справы, народных умельцаў, людзей, бясконца ўлюбёных у жыццё, прыроду, — праходзяць як жывыя сведкі таленавітасці народа, як носьбіты працоўнай народнай мудрасці. Часам захапленне пісьменніка такімі самабытнымі характарамі настолькі вялікае, што, жадаючы расказаць пра іх, ён ідзе на парушэн-

расць яе правяраецца тым, якія пачуцці абуджае яна ў сэрцы чытача. У гэтых адносінах творы А. Кулакоўскага працягваюць гуманістычныя традыцыі савецкай літаратуры, якая лічыць выхаванне чалавека высокіх маральных якасцей сваім найпершым абавязкам. У гэтым бяспрэчнае ідэйна-выхаваўчае значэнне творчасці пісьменніка.

А. Кулакоўскі прыйшоў у літаратуру як летапісец сучаснасці. Большасць яго твораў пра тое, што адбываецца на нашых вачах, аб фармаванні чалавека новага светапогляду, аб зменах у жыцці і псіхалогіі.

Неабходнасць увасабляць у творах сённяшні дзень дае пэўную перавагу і самому Кулакоўскаму. Ён часта выступае як першаадкрывальнік новых характараў, тэм, з'яў жыцця (пры ўсім тым, вядома, што сам па сабе зварот пісьменніка да сучаснасці яшчэ нічога не значыць: каб адкрыць нешта новае, заўважыць тыповае, значнае, трэба мець перш за ўсё талент).

У гэтай сувязі прыгадваецца апавяданне «Сад» — адно з лепшых ранніх апавяданняў пісьменніка. Знамянальнае яго ўжо тым, што яшчэ ў тыя гады, калі пра цяжкасці ў сельскай гаспадарцы не прынята было гаварыць адкрыта, тут зроблена спроба паглядзець праўдзе ў вочы, паказаць два тыпы калгаснікаў — дэмабілізаванага франтавіка, садавода Несцера, душа якога збалелася па працы і людзях, што жывуць у нястачы, і калгаснага рахункавода Сеўрука, які спекулюе на пасляваенных цяжкасцях.

Можна прыгадаць і іншыя творы А. Кулакоўскага, у якіх ён выступае ў ролі першапраходчыка, ратаю чаліны: «Гартванне» — апавесць пра будаўнікоў і рабочых Мінскага трактарнага завода, «Нявестка» — твор, у якім Кулакоўскі адным з першых пасля XX з'езда партыі зірнуў на жыццё вёскі больш рэалістычна, паказаў тое добрае, што прыйшло ў вёску дзякуючы захадам партыі, накіраваным на пераадоленне адставання сельскай гаспадаркі, і тое заганнае, што нараджалася адміністрацыйна-бюракра-

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

І РАЗВІЦЦЕ, І АБНАЎЛЕННЕ...

ВАСІЛЮ ПАЛІЙЧУКУ — 50 ГАДОУ

Здаецца, зусім нядаўна пра скульптараў Андрэя Заспіскага, Паўла Белавусава, Сяргея Адашкевіча, Васіля Паліччука ўпаміналі ў артыкулах пад рубрыкай «Творчасць мастацтва». А сёння яны — тое самае «спраўдленае пакаленне», якое працуе надзвычай актыўна. Вось і Васіль Уладзіміравіч Паліччук — ужо юбіляр. За плычым — пяцьдзесят. З іх дваццаць пяць аддзелена творчасці. Было б аддзелена больш, калі б не вайна.

Ён мярнуе, што яшчэ не сказаў самага запавятнага. Ажыццёлена дала, ка не ўсё з задуманага. Адным словам, ён не адчувае сябе юбілярам.

Але рух часу, незалежна ад волі людзей, рас-

стаўляе вох на іх жыццёвым шляху, не-на ды і прымушае азірнуцца назад хоць бы для таго, каб больш ясна ўспяродзіць перспектыву. І Паліччуку ёсць на што азірнуцца, як бы сціпла ён сам ні ацэньваў свае заслугі. Лепшыя яго работы нясуць сваю высякародную службу ў музеях, выставачных павільёнах, інтэр'ерах і экстер'ерах, рэпрадуцыруюцца ў выданнях па беларусым мастацтве.

Творчасцю таго пана-лення скульптараў, да якога належыць і Васіль Паліччук, характарызуецца этап у развіцці беларускай скульптуры. Гэтае пакаленне прыйшло ў мастацтва ў першым пасляваенным гады з іх

цяжкасцямі і дасягненнямі. На долю дэмабілізаваных воінаў выпалі гаварылі і аднасныя задачы — спрыяць аднаўленню разбуранага вайною, уславіць ваенны і працоўны подзвіг народа, які атрымаў перамогу над ненавісным ворагам. Сведчанні гэтых скульптараў аб тым часе і людзях вельмі наштоўныя. Во гэта сведчанні відавочцаў і ўдзельнікаў падзей. Без уліку створанага імі гісторыі скульптуры цярпер выглядала б вельмі ніпюнай.

Канечне, першыя крокі моладзі ў мастацтва былі цяжкія. Развіццё прафесійнага мастацтва, набываць творчы вопыт даводзілася на хату. Ды абсталёваных майстроў іні не было. Таму асаблівае значэнне для кожнага з іх набыла падтрымка і дапамога старэйшых калег.

Для Васіля Паліччука.

які дагэтуль жыву на Украіне, работа ў Беларусі мае значэнне і ў асабістым плане: ён вярнуўся на зямлю, з якой выйшаў яго прадзед.

Васіль Паліччук працуе над стайковай і маюментальнай кампазіцыяй, над партрэтамі і ў анімалістычным жанры. Да якой бы тэмы ні звяртаўся, творчы пошукі пастаянна арыентаваны на грамадска-важныя, актуальныя тэмы. Гэта відаць і ў самых першых творах, такіх, як работы па афармленні архітэктурных збудаванняў на Прывацальнай плошчы, будынка Сувоўскага вучылішча, як станковыя кампазіцыі «Паранены воін», «На допыце». 1905 год, партреты правядоўцаў, гэта відаць і ў іншых, пакуль яшчэ незавершаных работах скульптара на тэмы аб партыі, занімаючы руху, доблесці воінаў Савецкай Арміі.

наўлення натуре ў работах «Абаронцы Брэсцкай крэпасці», «Патрабуйце міру» і іншых ён паступова ішоў да ўсё большага абагульнення («Маці партызан», помнік Алене Юлесавай), не адступаючы аднак ад прадметнасці адлюстравання, не пераступаючы мяжы рэалістычнай умоўнасці. І толькі ў самых апошніх творах — «Клятва», партрэт абаронцы Брэсцкай крэпасці Наганова і некаторых іншых сталі адчувацца рысы манарай стылізаванні. І усё ж яна не набывае самадаўлеючага значэння.

Аднафігурная і шматфігурная кампазіцыя займаюць самае віднае месца ў яго творчасці, калі зыходзіць з колькасці. Вынарыстоўваючы сюжэт, скульптар імкнецца як мага больш поўна расказаць аб падзеі і як бы ўцягнуць у яе гледача. Праўдзіва абмяшчана знешнасці людзей і месца дзеяння заўсёды памагае гэтаму. Большасць такіх работ Васіля Паліччука выконвае ў невялікіх памерах.

Але вось, рыхтуючыся да адной з апошніх выставак, ён задумаў ажыц-

тычнай адвольнасцю, няўвагай да патрэб працоўнага чалавека; шэраг апавяданняў і апавесцей пра беларускіх шахцёраў, рабочых новабудоўляў, пра сучасную беларускую вёску, якую закравуў незваротны працэс урбанізацыі. А такія характары, як Труцікаў, Сакольнік, Ладубка, Чумак, Дзюбка з дылогі «Расстаёмся ненадоўга» і «Сустрэчы на ростанях», Даніла і Шандыбовіч з апавесці «Нявестка», Нікадым Буза з апавядання «Кватаранты», той жа Сяўрук з апавядання «Сад», Мокрут з «Дабрасельцаў», — хіба яны не ўзбагачаюць беларускую прозу, не нясуць на сабе адбітак навіны?

Перачытваючы творы А. Кулакоўскага зноў і зноў, лепш разумееш, у чым іх трываласць і сіла — у вернасці жыццёвай праўдзе, моцнай прывязанасці да канкрэтнага жыццёвага факта.

Здаралася, А. Кулакоўскага напяралі за «натуралізм», «спразмерную прывязанасць да факта», пасіўнасць ці адсутнасць «абагульняючай думкі» і г. д. Тым не менш засталіся жыць і робяць добрую справу менавіта творы, напісаныя па закліку сэрца, па гарачых слядах падзей, замешаныя і пабудаваныя на павыдзманых жыццёвых фактах. З пэўнай агаворкай гэта тычыцца і апавесці «Дабрасельцы», у якой, на думку некаторых крытыкаў гэтага твора, пісьменнік вельмі згусціў фарбы, не захавав сумнавядомых «прапорціў». Калі ўжо гаварыць пра недахопы гэтай апавесці, дык лічы не ў тым, што тут «пад адзін «дах» награвашчана занадта многа фактаў адной і той жа афарбоўкі — негатывных», як сцвярджае І. Шамякін у прадмове да збору твораў, а ў тым, што пісьменнік не зірнуў у глыб гэтых фактаў, не асэнсаваў іх у шырокім грамадска-сацыяльным плане. Калі б гэта было зроблена, тады больш выразна праявіліся б і тыя тэндэнцыі, што прывялі ў апавесці да перамогі добра над злом.

Вопыт буйных пісьменнікаў тым каштоўны, што ён павучальны ў кожным выпадку — і тады, калі пісьменніку спадарожнічае поспех, і тады, калі яго напаткае няўдача. Слабым месцам творчых метаду А. Кулакоўскага з'яўляецца, на наш погляд, прыглушанасць у ім аналітычнага пачатку. У сваіх творах Кулакоўскі адштурхоўваецца ад непасрэднага эмацыянальнага ўспрымання рэчаіснасці, і ў залежнасці ад таго, якія факты і карціны жыцця трапілі ў поле зроку ці былі адабраны з «запасніка» яго эмацыянальнай памяці, вызначаецца агульны каларыт твора. Эмоцый, відаць, не заўсёды дастаткова, каб напісаць добры твор.

Фармаванне А. Кулакоўскага як пісьменніка праходзіла, як вядома, у складаных умовах. Здаралася, у яго творах давалі знаць пра сябе недахопы, народжаныя «тэорый бясканфліктнасці», пад уплывам дагматычнай крытыкі пісьменнік часам збіваўся на ілюстрацыйнасць, адступаў ад уласцівага яго таленту кірунку. Аднак, да гонару Кулакоўскага, пачуццё сапраўднай мастацкасці, арыентацыя на праўду жыцця заўсёды бралі ў ім верх над літаратурчынай, дагматычнымі канцэпцыямі.

Прырода мастацкай індывідуальнасці патрабуе вернасці яе творчым прынцыпам, няспыннага ўдасканалення майстэрства і развіцця таго лепшага, што закладзена ў гэтай індывідуальнасці. І якраз у тых творах, у якіх Кулакоўскі найбольш поўна рэалізуе ўнутраныя магчымасці свайго таленту, ён дасягае найбольшага поспеху, якраз гэтыя творы вызначаюць мастацкай трываласцю.

Гэта ж бясспрэчна: беларускай прозе пашанцавала ў тым, што Кулакоўскі застаўся Кулакоўскім — пісьменнікам са сваім адметным творчым почыркам, сваім бачаннем свету, сваімі сімпатыямі і антыпатыямі, назіраннямі, перакананнямі і нават слабасцямі. Мабыць, мала каму з празаікаў даставалася ад літаратурных апекуноў і дарадчыкаў так, як Кулакоўскаму, за «традыцыйнасць форм».

«Бытапісалніцтва» і інш. Але вось выйшла апавесць «Нявестка», і ўсю творчасць пісьменніка як бы асвяціла новае святло. Выявілася, што быт — гэта тал стыхія, у якой аўтар адчувае сябе найбольш натуральна і вольна, што бытапісалніцтва і мастацкі паказ чалавека, яго псіхалогіі праз характэрныя падрабязнасці побыту (ісціна, якую проста няёмка паўтараць!) — не адно і тое ж. А. Кулакоўскі не капіруе быт, а перасэнсуе яго аднаведным чынам, пераплаўляе ў новыя карціны шляхам адбору найбольш тыповага і змястоўнага. Побыт для яго — сродак і ўмова мастацкасці.

У дачыненні да нашай літаратуры апавесць «Нявестка» А. Кулакоўскага, па сутнасці, адстае аўтарытэт і паўнапраўнасць бытавой прозы, якую ў перыяд захаплення панарамнымі эпапеямі не вельмі шанавалі, павердзіў, услед за класікамі, магчыма, стварэння цікавых і змястоўных твораў на сучасным бытавым матэрыяле.

Між іншым, гэтую сваю прыхільнасць да бытавой мастацкай дэталі, да паказу чалавека ў звычайнай для яго будзённай стыхіі пісьменнік захоўвае ў нейкай меры нават у творах пра вайну («Расстаёмся ненадоўга», «Сустрэчы на ростанях», «Да ўсходу сонца»), дзе, здавалася б, больш дарэчы героіка-пафасны стыль.

Сабраныя разам творы А. Кулакоўскага — добрая школа майстэрства для маладых пісьменнікаў і навочнае сведчанне таго, што талент — гэта таксама праца. Нястомная, цяжкая, пакутлівая праца над словам, над сюжэтам, кампазіцыяй — літаральна над кожным мастацкім элементам твора. Не буду ўдавацца ў падрабязнасці гэтага пытання, паколькі яго заслугоўвае асобнага артыкула, а адзначу толькі адну асаблівасць мастацкага таленту А. Кулакоўскага, асабіста мне вельмі дарагу. Гэта ўменне пісьменніка да месца ўжываць гумар, сатыру, скрытую іронію, асабліва там, дзе паказваюцца адмоўныя бакі жыцця, негатывныя персанажы. Звяртаючыся да такіх твораў, як «Сад», «Кватаранты», «Нявестка», «Дабрасельцы», раз-пораз задумваешся: ці не сатырычнымі характарамі, раскрытымі ў гэтых творах, забяспечаны ў значнай меры іх поспех у чытача? На жаль, у апошні час мы не адчуваем у яго, пісьменніка з такімі зайздроснымі патэнцыяльнымі магчымасцямі, ранейшага сатырычнага запалу, піро А. Кулакоўскага як бы палагадзела.

Творчы шлях Аляксея Кулакоўскага ведае і ўздымы і спады. І, на жаль, не кожны твор гэтага пісьменніка «перакрывае» папярэдняе, знаходзіцца на ўзроўні яго таленту. Гэта, відаць, усведамляе і сам пісьменнік і, вядома, не мірыцца з гэтым. Пошукі новай тэмы, новага слова, новых характараў, арганічнага зліцця эстэтычнага ідэалу з праўдай нашага часу, як пра тое сведчыць нядаўна надрукаваная новая апавесць пісьменніка «Дзе каму жыць», па-ранейшаму застаюцца важнай рысай яго пісьменніцкай натуры. І пакуль яны выдзюга, ад пісьменніка можна чакаць мастацкіх адкрыццяў, хваляючых твораў пра нашага сучасніка — вялікага ў сваёй прастаце і простага ў сваёй велічы.

цлявіць зусім новую для сябе і смелую задуму: сродкам і рэалістычнай сімволікі вобразна раскрывае змест радноў маральнага кодуку будаўніцтва камунізма: «Мір, праца, свабода, роўнасць, братэрства, шчасце ўсіх народаў». Скульптар звярнуўся да буйнамаштабнай і сіладанай пабудове прасторавай кампазіцыі з шасці фігур, якіх стаяць асобна, і гарызонтальна. Па класічнай традыцыі фігуры амаль аглены. Асноўным вылучэнчым сродкам станаўляцца пластыка цел. На перадым плане па задуме павінна была знаходзіцца наноная фігура — сімвал міру. Па банак — дзве мужчынскія фігуры на каленях з апушчанымі мечамі. За імі — на адлегласці — фігура працаўніца, які слядзіць у роздуме: сімвал фізічнай і інтэлектуальнай працы. Сіметрычна па банак ад працаўніка дзве мужчынскія фігуры, аб'яднаныя сустрэчным рухам рук — сімвал роўнасці і братэрства. Замакчучым зьяном і фонам усёй групы павінен быў служыць тэматычны рэльеф з фігурамі, які ўвасабляюць

шчасце. Фотамантаж павялічанага эсізу і паназэральных людзей каля статуі выглядаў унушальна. Але ажыццэўленая рабочая мадэль эспанавалася ў непрадбачаных умовах і не давала патрэбнага ўвядзення аб задуме. Работа, на жаль, не завершана. Можна, вярта скульптуру правяць творчую волю.

Наогул жва работа над агленай фігурай у тэматычных кампазіцыях у беларускіх скульптураў пакуль яшчэ мала нямнога ўдалых завяршэнняў. І аб гэтым даводзіцца шнадаваць, таму, што без развіцця такога важнага жанру скульптура многае траціць.

Цяпер Васіль Паліччук звярнуўся да традыцыйных у яго творчасці кампазіцый на тэмы ваенных, партызанскіх будняў («Партызанскія сям'я»), да тэмы дзяцінства і да партрэта.

Наведвальнікі выстаўкі, відаць, добра памятаюць яго творы пра Леніна — Ленін у Разліне, «Ленін перад байцамі Чыронай Арміі, які адпраўляецца на польскі фронт», вялікі партрэт

Леніна. У сааўтарстве з Заірам Азгурам, Анатолем Анінейчыкам і Андрэем Заспіцікам Васіль Паліччук выканаў велізарны партрэт правядора для ВДНГ у Мінску. А зараз у яго майстэрні стаяць гатовыя да завяршэння партрэты сучаснікаў — доктара філагічных навук, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Бірылы, кандыдата медыцынскіх навук Ганчарыка і іншыя.

Кола інтарэсаў Паліччука было акраслена не поўна, калі б мы не ўпам'янулі, ды многа часу заняла ў яго работа над праектам коннага помніка генералу Льву Давытаву для Віцебска, якую налегі Аляксандр Глебава ўзяліся закончыць пасля смерці свайго старэйшага таварыша. Паліччуку намала памагала ў рабоце яго даўняа любіма да коней. Наведваючы Іпадромы, конныя заводы, ён накіраваў патрэбныя назіранні і прадоўжыў справу Глебава. Некаторыя яго мадэлі вызначаюцца ўпаўнёнасцю выканання. Аднак ад мадэлі да помніка яшчэ немалы шлях!

...ТВАР шафэра, з якім я ехаў на таксі, здаваўся мне знаёмым. «Дзе ж я бачыў яго?» — стараўся я прыпомніць. І раптам... Латвійскі горад — курорт Ліеная, фестываль мастацкай самадзейнасці... Сярод многіх калектываў краіны быў там і самадзейны эстрадны аркестр мінскіх шафэраў таксі «Зялёны агеньчык».

Станіслаў Барынаў ужо некалькі год іграе ў гэтым аркестры.

Дваццаць сем чалавек — шафэры, дыспетчары, аператары, слесары-рамонтнікі — у вольны ад работы час прыходзяць на рэпетыцыі. Хто лям?

Валынціна Каменева, салістка. Гэта яна па тэлефоне прымае заказы на таксі. Валынціна працуе аператарам.

Віктар Рыжанкоў і Леанід Кудраўцаў, саксафаністы. Яны абодва выхоўваліся ў музычным узводзе ў арміі. Пасля звальнення ў запас пачалі працаваць на аўтакамінаце. Былі слесарамі, потым закончылі аўташколу. І вось зараз — шафэры.

Аркестр мінскіх шафэраў таксі «Зялёны агеньчык».

Аўтаэлектрык, гітарыст Уладзімір Шапава.

вынік яго нам яшчэ належаць убачыць.

Нарэшце, нельга не адзначыць і актыўнага ўдзелу Васіля Паліччука ў рэспубліканскіх і ўсеагульных конкурсах на прэнтны мемарыяльныя ўзвядзенняў, у тым ліку абаронцам Брэсцкай крэпасці (выконваўся з калектывам архітэктараў і іншых спецыялістаў), мемарыяльнага ансамбля па Маскоўскай шашы (калектывны праект), помніка ў гонар баявой дружбы беларускіх і літоўскіх партызан, помніка ахвярам Курлоўскага расстрэлу. Па выніках аднаго з конкурсаў Васіль Паліччук уключаны ў склад аўтарскай групы для стварэння манумента дружбы на беларуска-літоўскай граніцы. Удала выкананы скульптурны помнікі воінам у Слуцку і ў Лагойскім раёне.

Карацей кажучы, дасягненні і творчыя планы Васіля Паліччука шырокія і разнастайныя.

Мы убачым многа новых цікавых работ скульптара.

І. ЯПАТАМЦАВА.

«ЗЯЛЁНЫ АГЕНЬЧЫК»

Дыспетчар, салістка аркестра Людміла Гаўрыча.

Самы старэйшы ў «Зялёным агеньчыку» — Дзмітрый Хмялюк. Многа падзяк атрымаў ён ад пасажыраў за высокую культуру абслугі. Увогуле, пра кожнага з удзельнікаў аркестра можна расказаць нямала цікавага.

Вось хаця б пра Станіслава Барынава. Прывёз ён аднойчы трох чалавек у аэра-

Шафэр таксі Дзмітрый Хмялюк.

лікі. Выступаў «Зялёны агеньчык» перад шахцёрамі Салігорска, чыгуначнікамі Маладзечна, рыбакамі Нарачы...

Двойчы ўдзельнічаў калектыв у ўсеагульным конкурсе мастацкай самадзейнасці ў горадзе Ліеная і займаў там другое месца. Не раз з поспехам выступавіў на гарадскіх і рэспубліканскіх фестывалях.

Усім аркестрам паехалі летась тансісты-музыканты на сваім аўтобусе на адпачынак у Ялту. Завіталі там да сваіх калег у тансаторны парк і ў часе абедзённага перапынку далі ў цэлу канцэрт. Цёпла сустрэлі ялцінскія шафэры і рамонтнікі сваіх мінскіх сяброў. Пасля канцэрта да музыкаў падышоў дырэктар таксапарка:

— Выдатны аркестр у вас. Не верыцца толькі, што вы шафэры...

Прышлося даназваць. Адзін, другі, трэці селі за руль. Паказалі, на што здольныя.

Расказ пра «Зялёны агеньчык» будзе не поўны, калі не назовем яшчэ аднаго ўлюбёнага ў музыку чалавека — вадзіцеля Леаніда Кагана. Гэта ён дзесьць год назад арганізаваў у таксатарку квартал, які вырастае потым у цэлы аркестр. З таго часу аддае Леанід «Зялёнаму агеньчыку» многа энергіі. На яго леглі ўсе арганізацыйныя справы самадзейнага калектыву. Акрамя ўсяго, Леанід і сам самадзейны арыст. Разам з брыгадзірам Анатолемам Бондарам ён вядзе праграму.

У гэтым месцы — роўна дзесяць год народнаму аркестру «Зялёны агеньчык».

М. БУРЫ.

У КОЖНАГА мінчаніна ёсць у горадзе ўлюбёныя куткі. Але, пэўна, няма ніводнага, хто заставаўся б раўнадушны да Ленінскага праспекта. Адзін са стваральнікаў гэтага цікавага архітэктурнага ансамбля — Натан Ільіч Шпігельман.

Лепшыя яго работы — шэраг будынкаў на плошчы імя Якуба Коласа (паўграфічны камбінат, завод імя Арджанікідзе, жылы дом завода «Ударнік»), новы корпус гадзіннікавага завода, комплекс будынкаў навукова-даследчых інстытутаў у галоўнай частцы Партызанскага праспекта, будынак інстытута «Белпрампраект», новы корпус інстытута народнай гаспадаркі, Інтэрнат Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта на Кастрычніцкай вуліцы... Як бачым, творчасць гэтага дойлідэ трывала звязана з Мінскам. Тут яна дасягнула росквіту.

У 1945 годзе выпускнік Маскоўскага архітэктурнага інстытута (майстэрні акадэміка Жалтоўскага) Н. Шпігельмана запрасіў у Мінск відомы савецкі архітэктар Леанід Баталаў, які тады кіраваў майстэрняй у «Белдзяржпраекце».

— Зразумела ж, я з радасцю згадзіўся паехаць у сталіцу Беларусі, — прыгадвае Натан Ільіч. — Мне, канечне, было вядома, што вораг зрабіў з Мінскам. Але жудасная карціна, якую пабачыў сваімі вачыма якраз напярэдадні світкавання першай гадавіны вызвалення горада, — у памяці на ўсё

жыццё. Судальныя руіны і панялішчы... Вуліцы захаваліся толькі на ўскраінах... Ад вакзала да гасцініцы на Інтэрнацыянальнай дабіраўся па сцяжынцы між руін...

Праца маладога дойліда пад кіраўніцтвам такіх спецыялістаў, як Л. Баталаў і М. Паруснікаў (апошні кіраваў майстэрняй па рэканструкцыі Ленінскага праспекта), была добрай школай. У першыя пасляваенныя гады ён спецыялізуецца на грамадзянскім будаўніцтве.

У 1950—1961 гадах Натан Ільіч — галоўны архітэктар «Белпрампраекта». Ён стварае прамысловыя аб'екты, ажыццяўленне якіх стала вяхой у развіцці індустрыяльнай архітэктурны рэспублікі.

...Уезд на плошчу імя Якуба Коласа ў Мінску з боку вуліцы Веры Харужай адкрываюць будынкi паліграфічнага камбіната і завода імя Арджанікідзе. Аўтары будынкаў — Н. Шпігельман і С. Баткоўскі. Масіўныя вежавыя вертыкалі ствараюць неабходны акцэнт у кампазіцыі плошчы. Гэтыя будынкi і жылы дом завода «Ударнік» (яго Н. Шпігельман праектаваў, таксама з С. Баткоўскім) — сярод самых удалых па архітэктурны ў гэтых будаваных на плошчы пасля вайны. Яны сірыюць на строю ўрачыстасці, святочнасці, так характэрнаму для Ленінскага праспекта.

Дарэчы, пры будаўніцтве жылога дома завода «Ударнік» выкарыстаны прагрэсіўныя для канца п'ятдзсятых гадоў канструкцы:

зборны жалезабетонны каркас, зборныя вентыляцыйныя блокі і перакрыцці.

Бясспрэчна ўдача мінскіх дойлідаў — зборны корпус Мінскага гадзіннікавага завода, які ўпрыгожвае Ленінскі праспект.

Імклівыя, простыя лініі, гарманічная, завершаная форма. Створаны добрыя ўмовы для працы: кандыянаванае паветра, шмат свят-

навання паветра паверхня даху заліта вадой.

У 1961 годзе, перайшоўшы з «Белпрампраекта» ў «Мінскпраект», Н. Шпігельман прымае ўдзел у працы над праектамі комплексу навукова-даследчых інстытутаў у галоўнай частцы Партызанскага праспекта, навукова-даследчага інстытута водных праблем і рэспубліканскага вылічальнага

АРХІТЭКТУРА ШАРА

ла, чысціня. Аўтарам праекта — архітэктарам Н. Шпігельману, І. Боўту, С. Баткоўскаму і інжынеру І. Кітаеву — давялося нямаля пакрыць галаву, каб стварыць у памяшканні ўмовы для ідэальнай чысціні. У зборным корпусе адзін пралёт, схаваны ўсе выступаючыя канструкцыі. Тут сучасныя светлыя паверхні столі, падлогі, агромністыя вокны, у якія заглядаюць сосны. Патрабаванні вытворчага характару і эстэтыкі, як бачыце, шчасліва спалучаюцца.

Разам з І. Боўтам Н. Шпігельман стварыў праект будынка дытановага камбіната ў Брэсце. Работа адзначана першым дыпломам і прэміяй Саюза архітэктараў. Цікава вырашылі аўтары дах камбіната. Для ахаладжэння і кандыяна-

цэнтры, над новым корпусам інстытута замежных моў і інстытута народнай гаспадаркі, рэстаранам «Журавінка», жылымі дамамі за ЦУМам і па Бранівым завулку. Якія адметныя рысы маюць гэтыя будынкi? Яны добра адпавядаюць свайму прызначэнню. У іх умела выкарыстаны будаўнічыя канструкцыі і зручна спланаваны ўнутраныя памяшканні.

Жыццё ставіла многа пытанняў перад дойлідамі ў сувязі з удасканаленнем планіроўкі і забудовы мікрараёнаў. Індустрыялізацыя будаўніцтва, ужыванне новых матэрыялаў і канструкцый патрабавалі адмаўлення ад традыцыйных архітэктурных прыёмаў.

Дарэчы, Мінск — адзін з першых гарадоў краіны, дзе скарыстаны

СЯРОД КНИГ

ЖЫЦЦЁ-ЛЕГЕНДА

Ш. ДАШТАВІЦКА

НАШ ДОМ

Тодар Кляшторны. «Вібіліятэка Беларускай паэзіі». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1970.

КНИГУ выбранай лірыкі Тодара Кляшторнага, якая выйшла ў серыі «Вібіліятэка Беларускай паэзіі», браці ў рукі з асаблівым пацудоў. Быццам нашоў уперціню чужыя выразны, адметна-паэтычны і прывабны голас таленавітага лірыка, аднаго з песняроў «сонечнага рання».

Голас гэты — шчыры і летуценны. Г сёння (колькі ўжо часу прайшло) як жывы і арганічны чытаюцца, прамаўляюцца паэзавы прызнанні і мроі, прыгадвае ўанёслай споведзь маладосці, каханні.

Мёрзлы месяц з-за гор
васількамі
Перасыпаў азёрную сіль,
Стогне ўсё...
Ледзянымі сярпамі
Выйшла посьвё рабину

Тут, вядома, лёгка пазнаецца і адчуваецца пара маладнякоўства, час, калі ў Беларускай паэзіі было багата і гэтых васількоў, і перанятых у Ясеніна метафар. Але адчуваецца і свой, шчыры і «малады» лірызм. Калі перачытваеш сёння лірыку Тодара Кляшторнага, выразна бачыш яго месца ў паэзіі дваццятых гадоў. Радаснае адчуванне сваёй маладосці і маладосці краіны, акрыленасць рэвалюцыйнай і захапленне характэрным розным краявідаў, першыя подступы да ўвасаблення ў паэзіі жыцця і псіхалагічна складаных з'яў...

Усё гэта «пройдзена» Кляшторным паруч з іншымі маладнякоўцамі, на агульных шляхах нашай паэзіі, але пасвойму. Мабыць, гэтае «пасвойму» і нарадзіла неразумнае яго творчасці пэўнай часткай нашай крытыкі. Мабыць, таму ў друку выказа-

ліся меркаванні аб ім, як аб паэце, што паддаўся ўпадніцкім і багемным настроям. С. Грахоўскі, аўтар уступнага слова да новай кнігі, ужо ў значнай ступені разбурае гэтыя ўяўленні. Але яшчэ больш разбурае іх сама кніга.

Тодар Кляшторны быў адным з тых маладых беларускіх паэтаў, якія прышлі ў літаратуру ў другой палове 20-х гадоў, каго называлі

выдуманым, кніжнам, што часамі сустракалася ў яго паэзіі. Тут жа паэт выказвае сваё разуменне ролі мастака ў сацыялістычным грамадстве:

Ён музіць песню даць
такую,
Каб лес і горы захадзілі,
— Удварушыць зямлю кудло
Ад пашых шу да

Няхай сабе гэта толькі творчая дэкларацыя, але яна вельмі характэрная. Паэт

на імклівую атаку чырвонага эскадрона, але бачыць і нелюцесныя матчыны слёзы «ля расхрыстаных вараў». І, відаць, невыпадкава малюнак вайны завяршаецца словамі: «Пелі песні крумкачы, салаўі ж тады маўчалі». На нашу думку, у гэтых радках заключана тая выпадковая невыпадковасць, тая печальнасць, з якой пачынаецца сапраўдная паэзія і нешта прыадкрываецца ў жыцці, у рэ-

ЛІРЫК НАШАГА РАННЯ

паэтам другога маладнякоўскага закліку. Гэта была пара, калі ў паэзіі маладнякоўцаў выспяваў новы этап. Нядаўня «вясёлая буралена» не магла ўжо задаволіць ні чытачоў, ні саміх паэтаў. Прышоўшы ў паэзію ў такі воль пераходны момант, Тодар Кляшторны пэўны час аддаў даніну гэтай «буралене», але потым ён, як і многія іншыя паэты, пачынае шукаць новыя шляхі.

Пошук гэты не заўсёды быў плённы, надаралася і збочваць, трапляць у палон песністычных матываў, апяваць «няспраўджаныя» надзеі, разбітае каханне. Аднак гэтыя памылкі, хістанні былі часовыя, яны не засланілі галоўнага ў Кляшторным — яго ўласнай паэтычнай індывідуальнасці, яго аптымістычнага свегаўспрымання.

У адным сваім пазнейшым праграмным вершы «Ці варта сёння быць паэтам?» Кляшторны робіць пераацэнку творчасці, адмаўляецца ад апявання «ледзяных гітар», якія тут выступаюць сімвалам усяго манернага,

прышоў да яе сваім, складаным шляхам.

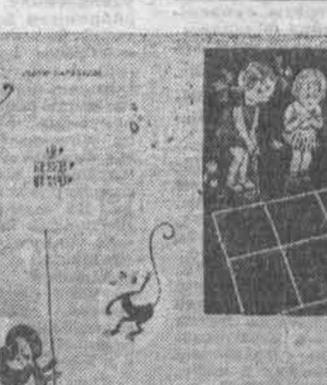
Сярод бурлівай маладнякоўскай пляяды творчая постаць Кляшторнага пачала вырысоўвацца досыць рана. Паэтычная выразнасць магла з'явіцца толькі ў выніку адметнага асэнсавання жыцця, пошукі свайго почырку. Агульнамаладнякоўскія матывы ў творах Кляшторнага пачынаюць ужо гучаць непадобна на іншых. Як, напрыклад, маляваліся звычайна ў маладнякоўскай паэзіі бал грамадзянскай? Лятуць коні, крычаць паўстанцы, вораг уцякае і г. д. Кожны з маладых паэтаў, безумоўна, уносіў у карціну свае тоансы, але ўсё ж рамантыка такіх твораў была ілюстрацыйна-спрошчаная. У вершы Кляшторнага «Воснаход» таксама паказваецца барацьба з класавымі ворагамі, аднак юныя змаганцы не выключаюцца з жыцця, не пераносацца на сцэну, а змагаюцца ў сапраўднай рэчаіснасці і таму адчуваюць «пах жыцця і поля пах, пах агню параховага». Паэт звяртае ўвагу не толькі

часнасці. Як гэта выразна і паэтычна ёміста: сляваюць крумкачы, а салаўі маўчаць!

У Кляшторнага можна было ў пэўны час сустрэць і такія радкі:

Калі над цілаю імшараў
Засвічка волат гарадоў,
Я рываю пустую чару,
На полі вынітых гадоў...

Так воль — цёмна і нават манерна — мог гаварыць паэт аб жаданні ўбачыць на балотных імшарах індустрыяльныя гарады. Але пра тое ж неўзабаве ён гаворыў ужо зусім інакш, па-сапраўднаму свежа, арыгінальна і ёміста. Возьмем верш «На зары». Аб невычэрпных магчымасцях краіны, аб яе грамадскіх перспектывах паэт гаворыць ужо не ў лоб, ён не зарыфмоўвае агульнавядомых ісцін, а імкнецца вырашыць пастаўленую задачу праз асацыятыўныя паралелі абуджанай, ранняй прыроды з тымі сацыяльнымі пераўтварэннямі, якія адбываюцца ў Краіне Саветаў. Увесь верш навіліт праізвае той асноўны матыв, які заключаецца ў цвёрдай веры ў дасягненне мэт:

тыпавыя праекты шматпавярховых жылых будынкаў. Н. Шпігельман разам з архітэктарам Ю. Шпітам, інжынерамі М. Манастырскім і М. Фейгіным, шукаючы новыя сучасныя формы жыллага дома, разнастайны тыпы кватэр адпаведна дамаграфічнаму складу насельніцтва і канкрэтным умовам рассялення. На іх прапановах у планіроўцы кватэр ліквідаваны прахадныя па-

ку даказана, што пры будаўніцтве грамадскіх будынкаў можна, заховаючы планіроўку тыпавых праектаў, шырока скарыстоўваць заводскія жалезабетонныя зборныя канструкцыі і панелі. Новае канструктыўнае рашэнне значна палепшыла ар-

вырашаны як адзіны жылы масіў. У апошні час архітэктар разам са спецыялістамі сваёй майстэрні распрацаваў праект новай серыі дамоў з аглапарытасікатных панеляў. Я бачыў макет аднаго з такіх дамоў, які выразае на вуліцы Чкалава. Дзевяціпавярховы дом у плане нагадвае лесвіцу. Секцыя далучаецца да секцыі, як прыступік. У кожнай секцыі — дзве двухпакаёвыя кватэры, адна — трохпакаёвая і адна — чатырохпакаёвая. У кожнай кватэры — самая сучасная планіроўка: пакоі размешчаны асобна і на розных бачках дома, вялікая пяродняя, шафа-гардэроб, гаспадарчыя шафы, лоджыя.

Ні для каго не сакрэт, што нашы мікрараёны пры ўсіх становячых якасцях патрабуюць удасканалення. Архітэктару ёсць над чым падумаць, каб зрабіць іх не толькі зручнымі, але і прыгожымі.

— І яшчэ, — дзеліцца думкамі Натан Ільч, — вельмі хвалюе нас, архітэктараў, якасць выканання будаўнічых работ, якасць будаўнічых вырабаў, іх малы асартымент...

Узброены вопытам, ведамі, энэргіяй, Н. Шпігельман бярэцца сёння за складаны творчыя справы. Яго мара — зрабіць праект будовы жыллага раёна ля Паркавай магістралі. Такая задача яму пад сілу.

І. ЕСАКОВ.

СТАЛАСЦІ

коі ў дзюж-трохпакаёвых кватэрах, павялічана плошча кухні, пашырана пяродняя, адасоблены санвузлы. Вельмі важна, што ўсе гэтыя ўдасканаленні зроблены на базе аснасткі мінскіх домабудаўнічых камбінатаў і існуючай тэхналогіі вытворчасці. За першы ўдасканалены пяціпавярховы панельны дом Н. Шпігельман атрымаў Другую ўсесаюзную і Першую рэспубліканскую прэмію Саюза архітэктараў.

У 1964 годзе па праекце Н. Шпігельмана, які ён стварыў разам з архітэктарам І. Есьманам і інжынерам Д. Рэцкіным, у раёне Партызанскага праспекта пабудавалі дзіцячы сад-яслі. Тут скарыстаны нясуцы жалезабетонныя каркас (замест цагляных сценаў), навіяны жалезабетонныя панелі і вокны стужкавага тыпу. У выш-

хітэктурнае аблічча будынкаў такога тыпу і было адзначана прэміяй на конкурсе грамадскіх будынкаў.

Сапраўдную творчую радасць прынесла архітэктару работа над праектам эксперыментальнага мікрараёна Усход-1. Тут правяраліся ўдасканаленыя планіроўка і забудова мікрараёнаў, новыя прынцы-

пы арганізацыі быту насельніцтва, новыя тыпы жылых і грамадскіх будынкаў, створаных на прамысловай базе. Цікава, што ўся бытавая абслуга на Усходзе-1 размешчана з боку Ленінскага праспекта, дзе вырастаць дзевяці- і шаснаццаціпавярховыя будынкi. Гэ-

тыя гмахі ўпрыгожаць сілуэт мікрараёна і галоўную магістраль горада. Між іншым, у мікрараёне Усход-1 ужываюцца дамы разнастайнай канфігурацыі (напрыклад, у форме хвалі, паўкруга). Нягледзячы на вялікую колькасць насельніцтва (некалькі дзесяткаў тысяч чалавек), гэты мікрараён

СЯРОД КНІГ

СЯРОД КНІГ

СЯРОД КНІГ

На зары паблэкных
Скрыжавалі вострыя мячы,
Але наша раніца
серабрыцца,
Нашым зоркам граюць
скрыпачы.

Варожыя сілы, якія выступаюць тут у алегарычным вобразе «паблэкных начіц», паступова канкрэтызуюцца ў творчасці Кляшторнага, і паэт пачынае выкрываць гадоўную небяспеку для міру — германскі фашызм. Гэтай тэме непасрэдна прысвечаны тры вершы кніжкі: «Вайна», «Балуюць крумкачы», «Рукі праць».

І гэта вайна над сусветам
Паверне ўсе нарабі
За шостаю часткай
планеты—
Вялікай Савецкай зямлі...

Кляшторны адным з першых сярод маладых беларускіх паэтаў пачаў засвойваць апавядальны, сюжэтны верш. У лепшых творах гэтага жанру падзейнае развіццё дзеянні ўшчыльняю знітоўваецца з лірычным пацудам: такое падвойнае цяжэнне нашмат павышае магчымасці верша — калі апавядальнасць вядзе ў далечынь, то пацудовае суперажыванне заглябляе твор, вырастае яго ад апісальнасці і ілюстрацыйнасці. Апавядальны верш найбольш актыўна ўлоўлівае тое новае, што прыходзіла ў побыт тагачаснай беларускай вёскі. У вершы «На палёх не шумела жалоссе» расказваецца аб тым, як у сельскай мясцовасці апусціўся самалёт. І за гэтым — праглядваецца час нечуваных пераменаў: нездарма ж адна з дэўчат «кінула родныя далі, свой пасаг... калядурот... палатно...» і «прамяняла сяло на рабфак...»

У сюжэтных вершах Кляшторнага выразна абазначаецца схільнасць паэта да эпічнасці. Аўтар некалькімі штырхамі ўмее анрэсліць амаль закончаны характар героя, які можна з верша пераносіць у паэму і разгортаць яго там па ўсіх правілах эпічнага жанру. Гэта быў вельмі перспектыўны напрамак для таленту Кляшторнага.

Менавіта імкненнем да эпічнасці пазначана была і паэма «Калі асядае муць», фрагменты з якой змешчаны ў кнізе. У гэтай паэме Т. Кляшторны робіць спробу паказаць чалавечыя лёсы праз узаемаадносіны герояў, прасачыць змены ў характарах. Змены, безумоўна, адбываюцца не толькі чыста знешнія — мяняюцца характары людзей, маральныя прынцыпы, сам погляд чалавека на

свет. Андрэя, героя паэмы, усё больш засматвае п'янае нэпманскае балота. Аднак аўтар — і гэта галоўнае! — не апраўдвае яго падзення, а імкнецца садзейнічаць звароту Андрэя і Яскі да нармальнага працоўнага рытму, спрабуе на іх вобразах паказаць усю нікчэмнасць і пустату «лёгкага» жыцця.

Жыццёвыя дарогі Яскі і Андрэя прасочваюцца досыць эскізна, аднак Кляшторны дэталёва даследуе «срэз», што зроблены ў момант асэнсавання героямі свайго становішча. Цікава тое, што паварот у лёсе герояў — ад разгубленасці да адчування свайго месца ў будаўніцтве новага ладу — адбываецца ў паэме ў цеснай сувязі з грамадскім жыццём, са справамі краіны. Вобраз, які пакладзены ў аснову ўсяго твора і які нават даў яму назву, — вобраз «асядаючай муці» — з'яўляецца сімвалам усёй той пошласці, што ўсплыла на паверхню разам з нэпманам і мяшчэчнікам, якая цяпер немінуча змываецца свежымі водамі сацыялістычнага ладу. Аўтарскія сімпатыі і антыпатыі ў паэме выказаны акрэслена і недухсэнсоўна.

Гэта абломкі, далёкая спадчына,
Сэрцу, бадай, не да іх.
Грудзі хваляюць імкненні
гаражы,
Паллі агонь маладых,
Глядзі — растуць, глядзі —
ідучы

Жывыя волаты з туману,
І асядае ў далах муць
На незалочаным экране.

Паэма Кляшторнага «Калі асядае муць» убачыла свет упершыню на старонках часопіса «Узвышша». Узвышэнскі перыяд, наогул, быў найбольш плённым і яркім у творчасці паэта. У пачатку 30-х гадоў Кляшторны трапіла пад няшчадны агонь крытыкі. Пэўныя падставы для яе былі. Паэт сапраўды ў многіх выпадках адыходзіў ад даследавання рэчаіснасці, схільўся да ілюстрацыйнасці і дэкламацыйнасці.

Аднак вульгарызатарская крытыка, асабліва анцэнтуючы «упадніцкія матывы», падавала гэта як вызначальнае ў творчасці паэта і не заўважала, што натхненне яго жыццёва справамі сацыялістычнага будаўніцтва, што ён актыўна адгукаўся на самыя значныя падзеі як у нашай краіне, так і за яе межамі...

Шкада, што творчы шлях паэта абарваўся рана, што ён не паспеў склаці сваёй лепшай песні. Яна абяцала быць натхнёнай і змястоўнай.

Я. ЛЕЦКА.

ВЕЦЕР... З ДАЛОНЯМІ

МАЛІНАВЫ ГОД — першая кніга Я. Крупенькі, адрасаваная дзесяцім малодшага школьнага ўзросту. Многія вершы зборніка сведчаць пра тое, што аўтар ведае псіхалогію дзіцяці, што ўмее гутарыць з маленькімі чытачамі цікава і вобразна. Сапраўды, каб напісаць такія вясёлыя, шчырыя вершы, як «Вясняна», «Алёнка», «Тэлеграма», трэба, мусіць, на ўсё жыццё захаваць дзіцячую непасрэднасць успрымання свету, умець бачыць і адчуваць прыгажосць у прыродзе і чалавеку.

Але, на жаль, большасць вершаў зборніка невыразныя, без свежых вобразаў і новых сюжэтаў. Паэтычныя фарбы ў іх даволі бляклыя, словы і выразы шаблонныя, «зезджаныя»: «у мяне настрой чудаўны: дожджык скача цёплы, спорны», «сонейка купаецца, ветліва ўсміхаецца» («Чудаўны настрой»), «мак стаіць, нібы спартсмен, у чырвонай майцы» («Мак») і г. д.

Яўген Крупенька. «Малінавы год». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1971.

Асабліва ж засмучае тое, што ў кніжцы няма вершаў, якія напісаны неахайна, паспешліва. Напрыклад, у вершы «Як пачаўся крыгаход» чытаем такія радкі: «А на рэчцы — крыгі, крыгі, так плывуць, як караблі, Мішку радасныя крыкі у той ранак не ўзялі». Паспрабуй, разбярэся, чые крыкі «не ўзялі» Мішку. А вось вершы мініяцюра «Яблык»:

На галіны тоненькай
Яблык спелы-спелы,
Слухаць песню
сонейка
На лядык прысела.

Зноў-такі, якую, чыю песню прысела сонейка слухаць?

Цяжка дайці да сэнсу і ў вершы «Напрадвесні»: «з кожным новым раннем цёплае вітанне на зямлю шле сонейка, што смялей за ўсіх». Кастроўбавата выказана думка і ў вершы «Сосны»: «сосны сталі ля дарогі, падпіраюць хмары, у іх бронзавыя ногі, бронзавыя твары».

А скажыце, калі ласка, як зразумець такое:

Мы лісічы, — Р. Л.) жывём
у згодзе

Адною сям'ёй:
Хто нас першы знойдае,
Сам убачыць той.

Хай даруе мне аўтар, але гэта проста набор слоў — дзеля рыфмы.

Карацей кажучы, Я. Крупенька не ўмее шанаваць слова, таму ягоныя вершы занадта часта раскіданыя, расцягнутыя, няўключныя. Паэт забывае, што творы для дзіцяцей павінны быць сціслыя, празрыстыя па думцы, канкрэтныя і разам з тым маляўнічыя па вобразах. Хіба можа дзіця зразумець і ўспрыняць такое: «стаміўся вецер, нібы трактарыст, пад галаву пэклаў свае далоні».

Р. ЛІЦВІНАУ.

г. Гомель.

ЗЯМЛЯ, АДКРЫТАЯ НАНАВА

НІМАЛА ТВОРАУ савецкіх пісьменнікаў прысвечанаю рамантычнай прафесіі геолога. Са словам «геолог» у большасці чытачоў звязана ўяўленне пра цяжкую і адначасова цяжкую працу ў тайзе або на Далёкай Поўначы... Але не менш цікавая праца геолога і ў нашых мясцінах. Аб гэтым і расказвае малады аўтар Васіль Якавенка ў сваёй першай кніжцы «Зямля, адкрытая намi», якая складзена з нарысаў пра нашых сучаснікаў — беларускіх геологаў. Па сутнасці, гэта першая такая кніга пра геологаў Беларусі. Менавіта таму радуе абраная пісьменнікам тэма. Назва кнігі ўжо адразу прыцягвае ўвагу. Сапраўды, геологі нанавы адкрылі беларускую зямлю — яна дала краіне мільёны тон «чорнага золата» і іншых карысных выкапняў.

Герой нарысаў хваляюць чытача багаццем душы, улюбленасцю ў сваю будую, але на самай справе гераічную прафесію (згадаем нарыс «Вахта Сароціна», у якім услаўляецца нялёгка праца свідравальшчыка). Аўтар гарача і шчыра любіць людзей працы.

Чытач запомніць няўрымслі-

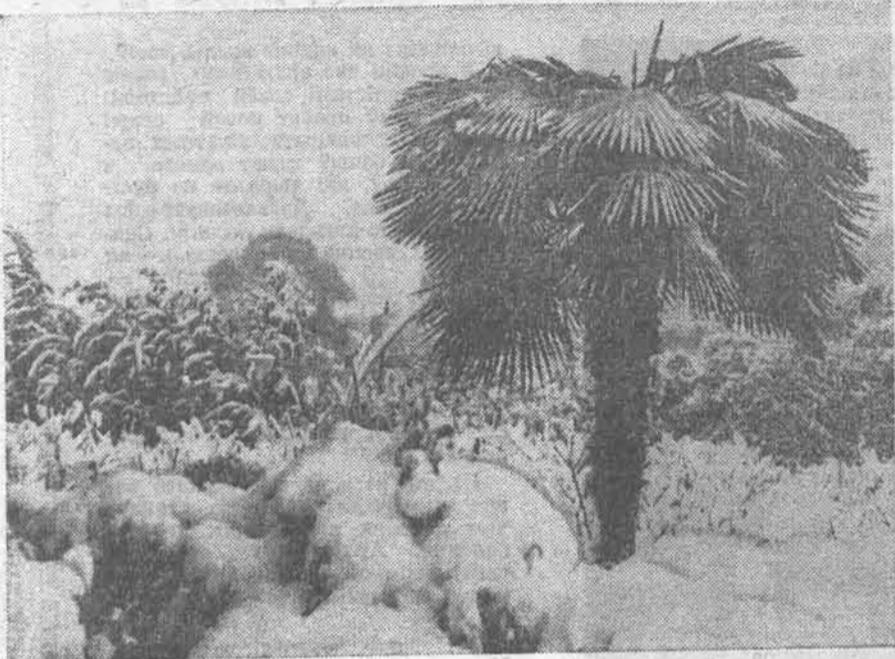
выя і настойлівыя Галю Сбітневу, Міхаіла Цюпака, Мечына Рэўта з брыгады майстра Рыгора Прышчэпы — усё гэта шчыра і знаходзіць гліну для цагельняў («Вясёлка на гліне»). Асаблівай увагі заслугоўвае нарыс «Зямля, адкрытая намi», які даў назву кніжцы. У ім гучыць гімн нашаму Палесцю, багатаму роднай зямлі, а галоўнае — самаадданай, стваральнай працы геологаў.

Творчасць маладога аўтара не пазбаўлена і пэўных недахопаў. Так, у асобных нарысах ён падае голыя, нудна-статыстычныя факты, не надаючы ім мастацкай афарбоўкі. В. Якавенка нярэдна «разкоўвае» многія агульнавядомыя ісціны, як бы не давяраючы чытачу. Аўтару шкодзіць тансама залішняе імкненне сказаць вельмі ўжо «прыгожа», «вобразна».

У цэлым жа кніжка нарысаў «Зямля, адкрытая намi» будзе з прыхільнасцю сустрагана чытачом.

А. ЛАПЦКІ,
студант Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

ПРА ШТО

ДУМАЮЦЬ

ДРЭВЫ

«... ДРЭМЛЕ ціхутна, і снегам сypучым адзета, як рызай, лна». Паэтычны радні Лермантава датычаць на гэты раз паўднёвай прыгажуні-пальмы. Незвычайная снежная зіма выдалася сёлета на Чарнаморскім узбярэжжы Каўказа. Пра што думаюць вочназьяльныя дрэвы ў белым убранні? Напэўна ж, пра вясну і сонца, пра пляшчотную песню марскіх хваль.

А вось гэтак высахлае дрэва, бадай, старэй за дзівосную бухарскую вежу, ля якой яго стаіць. Яно было сведкам свя-

точных шэсцяў і войнаў, цудоўных рамстваў і стракатых усходніх кірмашоў. Магчыма, пад калісцы зялёнымі шатамі адпачываў сам Хаджа Насрэдзін...

Вярба над Лепельскім возерам значна мала дзейшэла. І думы ў яе, напэўна, больш сучасныя. Можна, яна схілілася так нізка, каб убачыць на раду бялюткіх байдарак, што выляцяць на серабрыстую роўнядзь возера?

Гэтыя здымкі зроблены старшым рэдактарам маладзёжнай рэдакцыі Беларускага тэлебачання Алксандрам Чуланавым,

нястомным вандрунікам — першаразраднікам па водным, горна-пешаходным і лыжным турызме. Бадай, няма ў Савецкім Саюзе такога кутка, дзе б ён не пабыў. Перадача «Вечер вандраваўняў», якую ён вядзе, — не толькі рэдакцыйнае даручэнне, але і страсць, прыванне. Тыя, хто ходзяць з ім у паходы, не рызыкуюць змацца кожны чысткі куст ці ссоцкі жывое дрэва. Улюбёны ў прыроду, ён «спало» за прыгажосцю толькі з фота- і кінаапаратам, з якімі не расставаўся нават пры зімовым узыходжанні на Эльбрус. Кінастужкі і фотаздымкі А. Чуланова не раз бачаць тэлегледачы ў перадачах «Вечер вандраваўняў».

М. ПАНІЧ.

ХАТА

Гэтаму наведвальніку я хутка склаў заяву аб устанавленні факту прыналежнасці працоўнай кніжкі. Спраўданае яго прозвішча Губскі. У горадзе Мінску ён працаваў да вайны. У 1940 годзе ажаніўся. Жонку звалі Ірынай.

Хаваючыся ад немцаў у час вайны, змяніў прозвішча і стаў Пятровым.

Дзеці яго — Пятровы. Для людзей ён таксама Пятроў. І для сябе вырашыў — няхай будзе так. А гады ішлі. Аб пенсіі задумаўся. Праверыў Пятроў свой стаж, а ён на дзве часткі дзеліцца — Губскага і Пятрова.

Вось ён і прыехаў са Свядлоўска ў Мінск, каб у судзе ўстанавіць, што Губскі і Пятроў адна і тая ж асоба.

— Хто ж пацвердзіць, што да вайны вы былі Губскім?

— Губская Ірына, мая першая жонка, нас разлучылі акалічнасці ваеннага часу, яна жыве тут у Мінску... Запішыце лэ сведкай...

Справа аб устанавленні факту была прызначана да слухання ў судзе Мінскага раёна. На судовое пасяджэнне з'явіліся Губскі Пётр, Губская Ірына.

Я сядзеў у гэтай жа зале, слухаў, як Пётр Губскі раскажаў суду, для чаго яму неабходна ўстанавіць факт прыналежнасці працоўнай кніжкі. Потым запрасілі Губскую Ірыну. З пачатку сведкаў выйшла жанчына сярэдніх гадоў. Апрачута ў чорнае, са смуткам на твары, здавалася, гэтая жанчына сабралася на пахаванне.

Суддзя запытаўся, што ёй вядома па справе Губскага.

— Якога Губскага? — здзіўлена запыталася Ірына.

— Хіба гэты чалавек вам незнамы?

— Не.

Суддзя няўдзямна паглядзеў на засядацеляў. Мне здалося, што ён нават разгубіўся.

— Губскі Пётр... растлумачце...

Губскі ўстаў, паглядзеў на Ірыну, потым павярнуўся да суддзю.

— Губская да вайны была майёй жонкай... Яна носіць маё прозвішча... Я — Губскі.

Суддзя зноў звярнуўся да сведкі.

— Вы пацверджаеце гэта?

— Я яго не ведаю. Ён ніколі не быў маім мужам, разумеце, ніколі. Мой муж загінуў смерцю героя. Яго расстралілі немцы ў 1942 годзе. У газетах і лістоўках аб'явілі аб яго смерці. Хто ён такі? Хто даў яму права называцца маім мужам? Мой муж быў вышэйшы ростам, шырэйшы ў плячах. У яго былі блакітныя вочы... Што яму трэба?

Ірына заплакала. І плакала яна доўга. Суддзі занатрабавалі ад Губскага новых доказаў і адклалі справу.

— Дзіўная гісторыя... Такіх выпадкаў у нашай судовай практыцы не памятаю, — гаварыў суддзя засядацелям.

У мяне быў перапынак паміж судовымі пасяджэннямі. Я выйшаў у сквер. На адной з лавак убачыў Губскага. Ён быў задумены і не звяртаў увагі на людзей. Я падыходжу, прысеў побач.

— Вы не скажаце, Пётр Мікалаевіч, чаму ваша сведка не пацвердзіла, што вы Губскі?

— Не ведаю... — рэзка адказаў Губскі. Затым, крыху памарудзіўшы, запытаўся: — А вы ўпэўнены, што я Губскі?

— Я не сумняваюся ў гэтым.

— Ну, а сведка... загад каменданта аб расстрэле.

— Сведка, як і вы, забылася на адну дэталю. Простую лагічную дэталю. Вы, Губскі, былі ўпэўнены, што Ірына пацвердзіць вапшы тлумачэнні. Упэўнены былі. Інакш вы шукалі б іншых сведкаў. Але мяне зараз цікавіць іншае. Чаму вашаму сведку выгадна сцвярджаць, што вы не вы. Што тойца за паказанні Ірыны Губскай? Вы да суда бачыліся з ёй?

— Не. Учора толькі хадаў свой дом глядзець. Усё такі ж. Я яго сам пачынаў, а заканчваў з Ірынай. Незадоўга да вайны і сад пасадзіў. Разросся сад...

— Вы будавалі дом разам з Ірынай?

— Заканчваў. Яна вельмі хацела, каб у нас быў свой дом.

— Раскажыце, Пётр Мікалаевіч пра сябе... пра Ірыну... — папрасіў я Губскага і пачуў незвычайную гісторыю.

— Я ніколі лшчэ аб гэтым не раскажываў... З Ірынай я пазнаёміўся ў 1940 годзе. Нічога не скажам, была яна прыгожая. Нават вельмі... Хутка пажаніліся. А неўзабаве і наваселле згулялі. Хутка я зразумеў, што жонка мая такая вялікая скура, які свет не бачыў. Ну, а потым вайна пачалася. Калі немцы ў Мінск увайшлі, я быў цяжка хворы. Памятаю, як аднойчы падыхіла да мяне жонка і сказала:

— Пётр, у магазіне тваім (я да вайны загадаў магазінам), відаць, тое-сёе засталася. Ці не лепш да нас рэшткі перавезці, на чорны дзень прыдасца...

Праз тыдзень у пакой уварваліся афіцэр СС і салдаты.

— Губскі Пётр?

— Я.

— Паедзем...

— Ён хворы, — сказала Ірына.

— Хутка, — загадаў афіцэр.

Я не ведаў, што напярэдадні каля гарадскога возера быў знойдзены труп афіцэра СС. Пачаліся вобыскі, арышты... Нехта паказаў на мяне.

Нас было дванаццаць. Білі жахліва. Потым уначы павезлі на расстрэл.

— Апошні раз пытаюся? — крычаў гітлеравец. — Мы маўчалі.

Грымнулі стрэлы. Стогны, крыкі. Я ўпаў. Яшчэ стрэлы і цішыня. Не ведаю, праз колькі часу ачуняў. Паварушыў пагамі, рукамі, быццам цэлы. Папоўз агарадамі. А вось і знаёмыя веснічкі.

М. БАРАН

ЗА ПЛЯЧЫМА Міхаіла Міронавіча Барана — чварць стагоддзя аднакавай прантыкі. Ён спрабуе свае сілы і ў літаратуры. З'яўляецца сааўтарам п'есы «Палкоўнік неспайнай службы», сцэнарыя мастацкага кінафільма «Чужое імя», тэлеп'есы «Адно толькі слова».

Пастукаў. Нейкі невыразны скрып. Зноў пастунаў.

— Хто? — пачуў голас Ірыны.

— Я... Пётр...

Дзверы прыадчыніліся.

— Ты жывы?.. Уцякай. Немцы даведваюцца, дом спаліць... Уцякай...

Гэта былі апошнія яе словы. Сілай зачыніла дзверы. Праз хвіліну адчынілася акно і на зямлю ўпала паліто.

Я пайшоў да Валі, з якой дружыў да вайны. Неўзабаве яна прынесла мне пашпарт на імя Пятрова, і мяне пераправілі ў партызанскі атрад.

... Мы зноў сустрэліся з Губскім у юрыдычнай кансультацыі, а потым у судзе, дзе разбіралася яго заява аб устанавленні тэрмінаў іскавай даўнасці на раздзел домакарыстання.

Былі запрошаны новыя сведкі — партызаны, якія ведалі гісторыю Пятра і маглі засведчыць, што да вайны Пётр Губскі жыў па вуліцы Заліўной разам з Ірынай Губскай.

У прызначаны час з'явілася ў суд і Губская.

Убачыла ўсіх і адразу загаварыла Інакш.

— Так, Губскі быў маім мужам. Але дзе ён быў усё гэтыя гады? Ці павінна я прызнаваць гэтага чалавека сваім мужам, калі ён уцёк ад жонкі.

Рашэнне суда было кароткае. Усе спрэчныя пытанні вырашаны ў карысць Губскага.

— Прызнаць права Губскага на палавіну домакарыстання па вуліцы Заліўной. Вам зразумела рашэнне? — звярнуўся суддзя да Губскага.

— Зразумела. Але мне не трэба палавіны домаўладання. У мяне ёсць кватэра, сям'я. Я прашу маю частку перадаць дзяржаве.

— Ён да смерці мяне даводзе, — закрычала Ірына.

Судовае пасяджэнне аб'явілі закрытым.

РУДЗІЧ

— Вы памятаеце Рудзіча? — спытаў ў мяне пракурор Саранцаў.

Я вельмі добра памятаў гэтага кліента. Злодзей-медзьвятнік. Нешматлікія партнёры звалі яго «Прафесарам». Заўсёды элегантна апранаўся і ганарыўся сваімі тэхнічнымі ведамі. Яго тры разы судзілі за ўзлом сейфаў. Чацвёрты раз — за спробу.

— Адсталі. Тэхніка вельмі рушыла наперад, — растлумачыў Рудзіч следчаму.

У час суда старшыня даў яму апошняе слова.

— Ці патрэбна яно, — сказаў Рудзіч. — За ўсе гады ў вас столькі маіх спраў накапілася... Карацей, там усё сказана. А па-чалавечы кажучы, стары я стаў, ды і ў тэхніцы вельмі адстаў. Так што лічу сябе звольненым па непрыгоднасці. Апрача таго, хацу зрабіць вельмі сумную заяву. Злачыны свет драбнее не на днях, а па гадынах. Органы, якія пра нас «кляпоццяць», у апошнія гады працягваюць да нашага брата такую ўвагу, што гэта міжволі адбіваецца на майёй нервовай сістэме. Мера пакарання прышчэповага значэння для мяне зараз не мае. Які б ні быў прыгавор, я дзякую вам за ўвагу.

Дык вось гэты Рудзіч, як расказаў Саранцаў, зноў з'явіўся ў Мінску, і сваімі паводзінамі вельмі насцярожыў інспектара крмыльнага вышукі. Справа ў тым, што ён, Рудзіч, пакаў сістэматычна з'яўляцца ля адной з мінскіх школ, дзе чакаў, пакуль не выйдзе пасля ўрокаў вучні. Пасля гэтага ён ішоў за адной з груп школьнікаў да пэўнага месца.

— Я выклікаў Рудзіча ў пракуратуру, — сказаў Саранцаў.

Я не вельмі верыў, што Рудзіч з'явіцца ў пракуратуру, з якой у яго даўно вялікія спрэчкі. Але як ні дзіўна, Рудзіч прыйшоў.

Саранцаў прапанаваў яму крэсла і адразу прыступіў да допыту.

— Нас цікавіць мэта вашага прыезду ў Мінск, — пытанне было зададзена вельмі афіцыйна і крыху злосным тонам.

— Мэта зусім пэўная. Хачу абраваць бані.

— Ты ведаеш, дарогі, — паморшчыўся Саранцаў, — у мяне з раніцы

рыць. — І я не хачу, каб ён меў такога бацьку».

Хутка зноў засыпаўся я. Ну, а потым рашыў вярнуцца. Пасля калоніі на завод паставіў. Добра зарабілі. А вось апошні час ад кашмараў пакутую. Як пачую, што недзе малалетку судзілі за крадзеж, за хуліганства, не магу супакоіцца. Усё думаю, а раптам на шляху майго малыха сустраўся такі фрэер, лямкам збыў я. Кросці навушны. Паад, ягомі зробіць. Вясці прыходжу пад школу і праводжу свайго сына да самага дома. Ён жа мяне не ведае...

Калі пайшоў Рудзіч, Саранцаў названіў у яго цэх. Падышоў да тэлефона майстар.

— Рудзіч? Нічога дрэннага сказаць не магу. Стараецца. Толькі дзіўны крыху. Усё ў мяну змену прасіцца. Іншыя наадварот, а ён у мяну... Дзівак.

Мы разважваліся. Мы ж ведалі, чаму Рудзіч прасіцца ў мяну змену.

НЯВЫДУМАНЫЯ ГІСТОРЫІ

баліць печань, і я сёння дрэнна ўспрымаю гумар. Рудзіч вымоўна дае замоўкі.

— Гасцініца «Юбілейная». Нумар люкс. Броня МУС. Заходзьце, каньчком пачастую.

Саранцаў устаў, прайшоўся па кабінце.

— У апошні час вы прадуляеце цікавасць да 18-й школы. Высочваеце вучыў. Што вы задумалі, Рудзіч?

— Вы вельмі хітры, грамадзянін пракурор. У 10 гадын запрасялі, а праз 40 минут захацелі, каб я прызнаўся. Хутка.

Можна на гэтым размова і закончылася б, калі б сакратар не паклапа на стол паперу. Саранцаў уважліва ле прачытаў і пацішлелымі вачыма зірнуў на Рудзіча.

— Дык ты на заводзе працуеш?

— А што вы пра мяне наогул ведалі, грамадзянін пракурор? Так, што вы ведалі, апрача таго, што такога чысла, такога года Рудзіч узламаў сейф. Што асуджаны. А гэта ж толькі адзін бок маёй біяграфіі. А ці ведалі вы, што калі першы раз мяне судзілі, я быў жанаты, хоць па справе праходзіў халасцяком. Дзяўчынку не хачеў ганьбіць. Адбыў тэрмін. Выні дзіўны. І зноў прышух. Не ў час. Бо мы з'яўляліся на калі. І гэты тэрмін адбыў. Ад званка да званка. Прыйшоў дамоў, а жонка не паўкае. «Сын у мяне расце, — гаво-

ВАР'ЯТ

У гэты дзень я прымаў наведвальнікаў у юрыдычна кансультацыю.

Дзякуючы ўжо набліжэнню да канца, калі я заўважыў праз шклянныя дзверы маладога чалавека, які неспакойна хадаў па прыёмнай. Нарэшце, мы засталіся адны. Ён не спытаўся падышоў да стала, за якім я сядзеў, пакуль надрукаванае на машыне: хто рашэнне двухадкавае даўнашні:

- Мне трэба адмяніць рашэнне.
- Якое рашэнне?
- Там сказана, што я вар'ят.

Я пачаў пытацца рашэнне суда, у якім было вызначана, што Быстроў Васіль Сямёнавіч звярнуўся ў суд з заявай аб разрыве шлюбу з Нікітанка Галінай у сувязі з тым, што ён псіхічна хворы. У пацвярджэнне была прадстаўлена медыцынская даведка — сведчанне аб хваробе. Суд даў ім развод.

— Ваша просьба была задаволеная, чаго ж вы хочаце?

— Я хачу быць нармальным чалавекам. Ёне надакучыла хадзіць у вар'ятах.

— Даволі, — перапыніў я не ў меру гаворка кліента. — Нікому я не ў гварэнца да спецыяліста-псіхіятра?

— Вы таксама мяне лічыце ненармальным. Дык слухайце...

Васіль устаў, калі пачаўся з Галіяй. Яна таксама была студэнтка, толькі іншага інстытута. З таго часу Вася і Галія заўсёды былі разам. Ад-

нойчы пасварыліся. З-за дробязі. Нагаварылі адзін аднаму нямала крыўдзых слоў. Галія не прыходзіла, Васіль заходзіў да яе ў інстытут, чакаў канца заняткаў, праседжваў у сіверы каля дома. Страціўшы надзею сустрэць яе, рызыкнуў зайесці да яе дамоў, хаця да гэтага ў гэты дзень не быў. Дзверы адчыніў сівы вусаты мужчына. «Напэўна, бацька», — падумаў Васіль.

— Каго вам? — не зусім ветліва запытаўся гаспадар.

— А хто вы такі?

— Мы з ёй дружым... Мясце завуць Вася...

— Раз дружым, дык заходзь, — і запрасяў да стала. — Ну, што ж, за дружбу трэба выпіць. — сказаў ён, выцягваючы з буфета бутэльку гарэлі.

Вася выпіў. Расказаў пра сябе. Гаспадар кватэры таксама расказаў пра сябе. Ён пятаццаць гадоў вяртаўлі-вае на базе пэнаіцыяна атрымлівае як інвалід вайны...

На гэты раз Васіль Галі не дачакаўся. Назаўтра сустраў яе ў бібліятэцы. Яны памірыліся. У той вечар яны не расставаліся дапазна. Калі трэці раз апынуліся каля вяснічак, Васіль сказаў:

— Заўтра тваім старым аб'явіў, што мы пажаніліся. Вось толькі як быць з маёй маці... Яна ў нас у сям'і галоўнакамандуючая.

Назаўтра Васіль прыйшоў у Галію дом. Маці Галі запыталася, а вусаты вяртаўлі дастаў бутэльку, разліў па чарках, чокнуўся і сказаў:

— З богам!

Праз некалькі дзён Вася названіў у Магілёў і аб'явіў маці аб сваім рашэнні, папрасяў прыехаць у нядзелю на маленькае вяселле. І Васіль і Галія былі супраць шумнага вяселля. «Галоўнакамандуючая», як жартам называлі яе ў сям'і і ў балніцы, дзе яна працавала ўрачом, рэзка перапыніла размову, сказала, што ўсё гэта гаупт-ва і каб да яе прыезду чыякіх рашэнняў не прымаць.

У нядзелю прыехала маці. Яна выйшла з вагона і тут жа на пероне дапытала Васю: чым займаецца нявеста, хто бацькі, а потым абвясціла:

— Вяселля не будзе!

— Але ж мы зарэгістраваліся, — з адчаем сказаў Вася.

— Не бяды. Бач, акруцілі хлопца.

Наташа, дачка галоўнага хірурга, дзень і ноч аб ім думае, а ён з вяртаўніком парадніцца хоча.

Да Галі Вася не прыйшоў.

— А потым мне прыслалі з Магілёва складзеную заяву аб разводзе і даведку, што я псіхічна хворы. Суд задаволіў маю просьбу і вынес рашэнне аб разводзе, — сумна сказаў мой кліент.

Прайшло два гады. Незадоўга да заканчэння інстытута Васіль выклікалі ў камісію па размеркаванні. Калі ўзрушаны ён зайшоў у пакой, яму здалася, што чылены камісіі перабліваюцца. Старшыні тут жа аб'явіў яму, што пунцёўку на работу ён атрымае пасля вызараўлення.

— Але я зусім здаровы. Гэта непараўменне! — закрываў Вася.

Накіравання яму не далі і вось ён прыйшоў у юрыдычную кансультацыю...

ГЭТА—НАДЗЁННА

Прапаганда ведаў па грамадзянскай абароне — надзённая і вайнавая справа.

Ва ўстановах культуры Гомельскага раёна за 9 месяцаў гэтага года па тэматыцы грамадзянскай абароны прачытана 812 лекцый і дакладаў, праведзена 659 гутарак, 147 чытацкіх нафэрэнцый, прадэманстравана 2832 кінафільмы.

Аддзел культуры Гомельскага раёна разам з дырэкцыяй кінасеткі і раённай арганізацыяй таварыства «Веды» распісвалі план правядзення кіналекцый у калгасах і саўгасах па грамадзянскай абароне. За гэты год кіналекцыямі ахоплены больш як 8 тысяч чалавек.

У Хойніцкім раённым доме культуры функцыянуе пастаянны семінар «Клуб будучага война», у праграму якога побач з грамадскімі дысцыплінамі ўключаны таксама тэмы па грамадзянскай абароне.

Добра вядзецца прапаганда ваенных ведаў у Жыткавіцкім раёне. Тут у клубы рэгулярна праводзяцца тэматычныя вечары, на якіх выступаюць кіраўнікі калгасаў і саўгасаў па пытаннях абароны насельніцтва, гаспадарчых пабудов, жыццёў, кармоў ад сроднаў адзёрнай і бантарыялагічнай зброі, арганізацыя перасоўныя выстаўкі на гаспадарчых раёнах.

Установа культуры Лельчыцкага раёна сёлета прачытала 73 лекцыі аб абароне насельніцтва ад зброі масавага паражэння.

Умела прапагандаваць грамадзянскае абарону перасоўныя аўтаномныя ў нашай вобласці іх 16. Яны сістэматычна выязджаюць у аддаленыя населеныя пункты з агітырацыямі, арганізаваюць лекцыі, гутаркі, канцэрты і паказ кінафільмаў па грамадзянскай абароне.

Многа ўвагі надаюць прапаганда грамадзянскай абароны бібліятэкі Гомельскага абласнага бібліятэка імля У. І. Леніна аформіла кінакінавыстаўку «Гэта павінен ведаць кожны», якая знаёміць чытачоў з літаратурай аб адзёрнай, хімічнай, бантарыялагічнай зброі і сродках абароны насельніцтва. У аб'ёмным аддзеле бібліятэкі выдзелены спецыяльныя групы чытачоў па прадфільмах і спецыяльнасцях, для якіх своечасова падбіраецца літаратура, складзена картатэка «Грамадзянская абарона СССР». Бібліятэка праводзіць семінары па пытаннях папулярнага літаратуры па грамадзянскай абароне сярод насельніцтва.

Работнікі Гомельскага гарадскога цэнтральнай бібліятэкі імя Герца на складаюць рэкамендацыйныя спісы літаратуры на тэмы «Што чытаць па грамадзянскай абароне».

Усе раённыя бібліятэкі маюць выстаўкі літаратуры па раздзелам «Сучасныя сродкі нападу», «Меры абароны ў зонах радыёактыўнага заражэння».

Немалаважную работу па прапаганда ваенных ведаў праводзіць партія і музеі. У Гомельскім і Магілёўскім парках культуры і адпачынку работнікі штаб-аграмадзянскай абароны, агітэрыя запісу, удзельнікі Айчынай вайны чытаюць чыныя лекцыі, арганізаваюць выстаўкі, даманструюць кінафільмы з паназваў сроднаў і спосабаў абароны ад адзёрнай зброі.

У радзе музеяў экспануюцца мастэрыялы, якія раскрываюць значэнне грамадзянскай абароны на сучасным этапе, паназваўчы санітарных дружын, хімізаведчына, выратавальных аварыйных іманд.

Ю. ХМАРНЫН,
інспектар абласнога
упраўлення культуры.

3 ГІСТОРЫІ НАШАЙ КУЛЬТУРЫ

ЦЯПЕР я ўжо не шкадую, што аўтобус сапсаваўся і ледзь дацягнуўся да Зямбіна. Менавіта тут удалося мне адшукаць следы забытага беларускага пісьменніка-нашаніўца Язэпа Шпэта, пра якога ва ўсіх нашых выданнях стаяла сумная заўвага: «біяграфічных звестак няма».

Калісьці Зямбін быў гандлёвым мястэчкам з саматужнымі прыватнымі майстэрнямі і такімі ж прыватнымі крамамі, дзе ўсё можна было купіць — ад хамута да селядца. Карчмар лёстачкамі вымоў душу селяніна, вымагаючы за кручок гарэлікі не адзін гарнец жыта.

Так думалася, у чаканні аўтобуса, пра мінулае Зямбіна. А непадалі адгэтуль, ла Студзьяні, — гістарычная пераправа Напалеона праз Бярэзіну. Яшчэ ўспомнілася, што казаў мне барысаўскі крамніўца В. Самцэвіч: нібы ля будынка старой школы ў Зямбіне ляжыць вялікі камень у паласе паўстанца 1863 года. Захацелася паглядзець яго — часу хапала. Толькі вось зіма на двары, ці ўдасца адшукаць? Пайшоў у школу.

Вольная ад урокаў настаўніца раскажала пра іншае — пра школьную карцінную галерэю. Скарбы мастацтва падаравала школе зямлячка — французская мастачка Надзея Пятроўна Лежэ: больш трох дзесяткаў карцін. Сярод іх ёсць копіі карцін яе мужа — французскага камуніста. Бацькаўскі край мастацкі наведла не адна, а разам з даўнім свам сябрам

ПРЫПЫНАК У ЗЕМБІНЕ

СТАРОНКІ ЖЫЦЦЯ ПІСЬМЕННІКА ЯЗЭПА ШПЭТА

па сустраках у Парыжы, вядомым савецкім пісьменнікам Канстанцінам Саманавым. Пісьменнік упадабаў гэты куток нашай зямлі, амаль штогод пасля таго прыязджае сюды. А ў школе — цалая бібліятэчка ягоных кніг з аўтографамі.

У школьным раскладзе ўрокаў я ўбачыў прозвішча: В. І. Шпэт. Шпэт? Цікава. Спытаў:

- Хто ён?
- Былы настаўнік. Цяпер працуе ў мясцовай балніцы. Гэта стары расклад.

— Як яго зваць?

— Вячаслаў Можаў, сын.

Іосіфавіч? Можэ, чыі Язэпа Шпэта? Пайшоў у балніцу. Тут, у рэгістратуры, сустраўся з Німай Іосіфаўнай Даражынскай, у дзявоцтве таксама Шпэт. Высветлілася, што бацька іх — сапраўды Язэп Шпэт. Яны — брат і сястра — расказалі мне пра бацьку, пра тое, што параўляльна нядоўга загінуў асабісты яго архіў. А там былі копіі яго апавяданняў, допісаў, артыкулы ў «Нашай нівы», «Беларусь», «Звязды», «Савецкай Беларусі» і інш. Загінулі таксама пісьмы ад Якуба Коласа, Эмітрака Бядулі і іншых беларускіх пісьменнікаў. Шпэт ягоных папер загінуў у час Вялікай Айчын-

най вайны, у тым ліку гадавікі «Нашай нівы», рэдкія кнігі...

Нарадзіўся Язэп Геркуланавіч Шпэт у 1891 годзе ў Зямбіне. Першапачатковую адукацыю атрымаў у сваім мястэчку, пазней вучыўся ў Вільні на майстра па малаку і масле. У час вучобы зблізіўся з рэдакцыяй «Нашай нівы». Пасля вучобы працаваў у маёнтку Замошша ў некалькіх пана Граковіча, потым — у маёнтку Свяціцкага. Пасля зноў была Вільня, вайсковая служба.

У гады Савецкай улады Я. Шпэт працаваў сакратаром Племчэніцкага райдпрагаса і Каменскага вучыліска, рахункаводам-статыстам у Барысаўскай МТС, лабарантам на Зямбінскім маслазаводзе, бухгалтарам у калгасе, арганізаваў калгасы, займаўся раскулачваннем, аб чым пісаў у газетах «Звязда» і «Савецкая Беларусь».

У вольны час займаўся вышываннем і ткацтвам. Усе камулі насіў абыязкова са сваёй арнаментаванай вышыўкай і падпіраваўся паясамі сваёй работы. Любіў маляваць.

Літаратурная творчасць пачалася ў часе вучобы ў Вільні. У дарэвалюцыйны час Я. Шпэт надрукаваў каля двух дзесяткаў апавяданняў: «Чары», «Раз-

благацёў», «Дарогія лекі», «Адукаваная кабыла», «Злічыла», «Пажар», «Выбары старшыні» і іншыя.

Язэп Шпэт — прадстаўнік масавай прозы, ён не падымаўся да ўзроўню прафесійнай літаратуры. Яго апавяданні цікавыя тым, што ў іх — кавалачак тагачаснага жыцця Барысаўшчыны і Лагойшчыны, а найбольш — свайго роднага Зямбіна. Яго творы былі не выключэннем, а характарнай з'явай у беларускай дакастрычніцкай літаратуры. Досыць выразную характарыстыку твораў масавай прозы, у тым ліку і апавяданняў Я. Шпэта, даля «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры»: іх ідэяны накіраванасць і мастацкая своеасаблівасць знаходзіліся ў агульным рэчывы рэвалюцыйнага нацыянальна-культурнага і ў пэўнай ступені вырашала кананамэрыта гэтага развіцця. Масавае проза абаліраціла на крыніцы народнай творчасці.

У 20-х гадах некаторыя творы Я. Шпэта друкаваліся ў хрэстаматый «Роднае слова».

Памёр ён у 1955 годзе... Канечне, след Я. Шпэта ў гісторыі роднай літаратуры не дужа прыкметны. Але ўсё ж згадзіць імя яго варты.

Г. КАХАНОўСКИ,
намеснік дырэктара Мінскага
абласнога краязнаўчага музея,
г. Маладзечна.

НЕ ЛЕЗЬ У БУТЭЛЬКУ...

Гэты шчыры і ў вышэйшай ступені павучальны артыкул пра тое, ЯК, КАЛІ І НА ЧЫЕ творы пісаць рэцэнзіі, даслаў у рэдакцыю вядомы Аўдзей Самасей, з лямі чытачы мелі прыемнасць пазнаёміцца на старонках «Вясёлай траслікі». Прапануем яго вашай увазе.

ПІСАЦЬ РЭЦЭНЗІІ — не жартачы. Семарым паабяцаў — аднаму напішы. Бо крытык у літаратуры, як на полі бою: каб выйграць, яму і тактыку, і стратэгію ведаць трэба, вёрткім быць. Ёсць і ў мяне свае залатыя правілы.

Перш чым крытыкаваць, добра падумаць — каго ты збіраешся крытыкаваць. А то ж што атрымаецца часам? Іншы маладзёнак ледзьве праклонуўся, а ўжо, глядзіш, на ўвесь белы свет кукаракае. Яму і тая кніжка не па душы, і тая не да спадобы, і Пятро Пятровіч нічымны празай, і Іван Іванавіч да Пушкіна не дарос. А гэты ж Пятро Пятровіч, можа, рэдактар таўстога часопіса, а той Іван Іванавіч — яшчэ вышэй! А ён іх, нібы каляняў у малако, тыскае, павучае. Ну, і... Абрэжучь крыльцы малойчыку — не закукаракае болей.

Дык вось мая парада найпершая: не чапай літаратурныя аўтарытэты. І, хоць свярбляць рукі, царпі Цярпенне, царпенне і яшчэ раз царпенне! Веражы свой талент, не лезь у бутэльку. Тваё табе застанецца. Выйдзе, скажам, Пятро Пятровіч на пенсію, а Іван Іванавіч спячэца на пасадзе (з ім не здараецца!), тады і крытыкуй сабе ад пуза! Дзесяць, дваццаць адмоўных рэцэнзій пішы пра іх творы... Ніякіх непрыемнасцей!

Цяпер, значыць, як лепш крытыкаваць? І наогул, можа, давайце мы не будзем урываць гэта не-

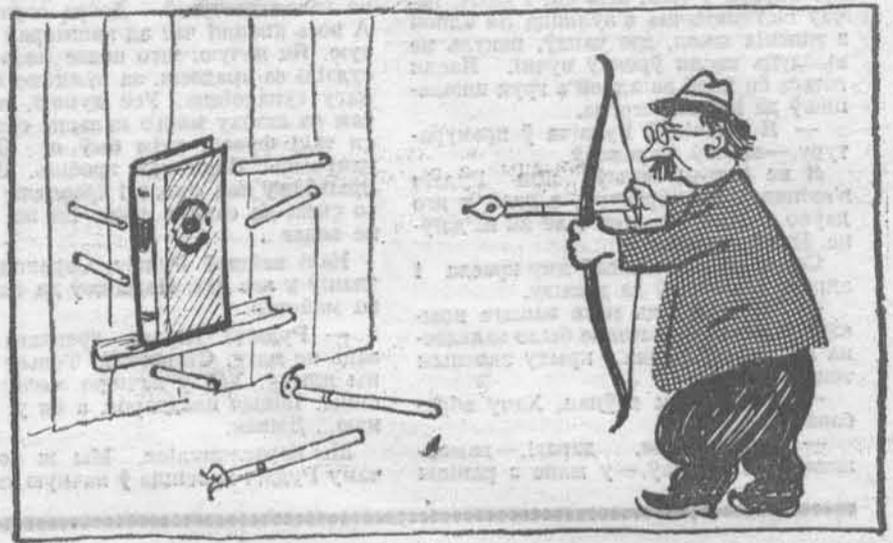
разумелае грэчаскае слова «крытыка»? Зрэшты, што ў нас, сваіх гучных слоў не хапае? Ёсць, ёсць слоўцы — і мякенькія, і салодзенькія, самі ў рот, бы тыя варэнічкі, просяцца...

Вось бы і артыкулы ўсе такія — ні дзёрзкага, крыўднага слова, ні дакору! Дык я і мяркую сабе — усё ж гэты грэчаскі тэрмін «крытыка» трэба скасаваць. Раз і назаўсёды. Замяніць сваім. Будзем казаць, напрыклад, не «аддзел крытыкі», а «аддзел сяброўскага слова»... Цудоўна, га? Можна прыдумаць, канечне, што-небудзь яшчэ больш мяккае і пяшчотнае, але справа гэта ўжо маладзейшых — галовы ў іх, дзякуй богу, свежыя, разумныя.

Не буду хаваць ад вас, ёсць цяперака пэўная думка — прынцыпова выяўляць недахопы ў мастацкіх творах, як кажуць, **аналізаваць**. (Цыфу, зноў грэчаскае слова!). Але навошта? Да чаго мы дакоцімся? Я яго нігду расчытваю, ён — маю, той — яшчэ чыю-небудзь. Гвалт, скандал! Так мы ўсе перасварымся, нервы перапсуем. А людзі ж і ў гадах сярэд нас ёсць, да ціхенькага прызвычаліся... Не, калі прыспічыла ўжо другому сказаць жорсткае слова пра маю новую кніжку, калі-ласка, заходзь да мяне на кватэру, маралізуй. На такі выпадак і канячок знойдзецца. Сядзем, пагутарым, спяём нават і — разыдземся добрымі сябрамі. Толькі не пішы ты на мяне абразы якой у часопіс... Заўсёды памятай мудрасць старажытных: сказанае — знікне, напісанае — застанецца...

Вось што я мяркую пра крытыку, браточкі мае. Не салодкі гэта хлеб, вядома. Але калі ля яе, крытыкі-матухны, в розумам — не падвядзе, а яшчэ нават — пракароміць!

Аўдзей САМАСЕЙ.

Зноў у «малано»...

Мал. А. САПЕТКІ па тэме А. ШАУЦОВА.

М. ЯДЛОВЕЦ

КРЫТЫКУ-РАЗГРАМІСТУ

Ён крытык знамы...

Праўда, коўзкі.

Ля шчырых песень — мэтр і бог.
Глядзіць: каго б тут па-сяброўску
Сагнуць яшчэ ў баранні рогі!

СПРЭЧКА «ЭСТЭТА»

З «УТЫЛІТАРЫСТАМ»

«ЭСТЭТ»:

Мне свет, як сон ружовы, сніцца...
Пакіньце спраў людскую тлумнасьці!
Ухвалім фіртаў таямніцы,
Руладаў ціхую «акругласць»...

«УТЫЛІТАРЫСТ»:

Чырыкайце свае рулады,
А мне па сэрцы —
гром «эстрады»,
Мне трэба тэмы-магістралі!
Няхай абрынуцца у зале
Авацій бурных вадаспады!

«ЭСТЭТ»:

Нашто мне вашы «магістралі»!
Мне па душы лепш —

пастаралі!

О, чуйце: зноўку граюць бомы,
І я лячу ў інтымным трансе,
На скрыдлах даўнішніх альбомаў
Кружыся ў стансе-выкрунтасе...
Як пахне леташняе лісце
Узбочын, завадзяў імшарных!
А вы —

пагразлі у карысці
Агітан, спраў утылітарных...

«УТЫЛІТАРЫСТ»:

Утылітарнасць для эстэта
Здавен-здаўна —

страшней кастэта!

Ды глянь, што дзеецца у свеце:
Напалм і голад...

Біты, біты...

Бунт паднявольных —

сейце, сейце,

А не салодкія малівы!

ГОЛАС ЗБОКУ:

О, звадкі... Колькі марнай сілы!
А птах пэзіі —

ДВУХКРЫЛЫ!

ЯК СТАЦЬ ПІСЬМЕННІКАМ

Маскоўскі лектар Беркут у сваіх успамінах, што друкаваліся ў «Історическом вестнике», расказаў, як М. Гогаль раіў В. Салагубу спрабаваць свае сілы ў літаратуры.

— Неабходна набыць звычай, набыць руку. Вазьмі сабе за правіла пісаць штодня на працягу дзвюх-трох гадзін.

— Але што пісаць, калі нічога ў галаву не лезе?

— От так і пішы: «Нічога ў галаву не лезе». Заўтра што-небудзь дадасі яшчэ і гэтак далей. Наб'еш руку і станеш пісьменнікам. Так і я рабіў...

Пятро РАБРО

СЛУШНАЯ ПАРАДА

Адкрыта з трыбуны
Прызнаўся пазт,
Што нараджае
У муках санет.

— Дык кінце пісаць вы! —
Пачулася ўраз. —
І вам лепей будзе,
І лепей для нас!

Пераклаў з украінскай М. ВАЗАРЭВІЧ.

Вельмі многа вяды ў
вашым рамане, налега,
Мал. А. ШАУЦОВА.

Лявон КУДЛА

А ЯНА СМЯЕЦЦА...

Зайшоў я неяк у «Саюздрук». У магазіне ніводнага пакупніка. Прадаўшчыца ўткнулася ў нейкі часопіс і рагоча да слёз.

— Дзяўчынка, — кажу, хоць гэтай дзяўчыцы, відаць, за сорака, — мне «Вячорку».

Ніякай увагі. Як бы мяне тут не было. Рагоча сабе і годзе.

Спачатку хацеў разлавацца, а потым яе шчыры смех мяне развесяліў.

— Што там цікавага? — спытаў, калі прадаўшчыца, выціраючы вочы, паклала часопіс на прылавак.

— Гумарэска, вельмі смешная. Купіце часопіс і прачытайце.

Купіў, прабегаў вачыма па тэксце і мяне пачаў душыць смех.

— А што, праўда, смешная? — спытала прадаўшчыца.

— Вельмі, — адказаў я.

А сам рагачу... з прадаўшчыцы: «Што яна убачыла тут смешнага?»

З ВЕНГЕРСКАГА ГУМАРУ

Хлопчык з мамай ідзе па запарку. Ubачыўшы паўліна, ён крычыць: — Мама, зірні! Курыца зацвіла!

□ — Мама, мне бацька сказаў, што мы паходзім ад малпаў. Гэта праўда!
— Не ведаю, сыноч, але твой бацька ніколі не хацеў мяне пазнаёміць са сваёй сям'ёй.

□ — Мы можам давараць твайму прыяцелю? Ён умее захоўваць таямніцу!

— Я думаю! Пяць год назад яму павысілі зарплату, а жонка не ведае да гэтага часу!

З АФАРЫЗМАЎ Г. К. ЛІХТЭНБЕРГА

□ Хаця я ведаю, што вельмі многія рэцэнзенты не чытаюць кніг, якія лямі так па-майстэрску рэцэнзуюць, я ўсё-такі не магу зразумець, што б яны страцілі, калі б усе ж прачыталі тую кнігу, якую павінны рэцэнзаваць.

□ Калі хто-небудзь кенска піша, клопаў влікі — няхай піша: ператварыцца ў асла яшчэ не самагубства.

□ Творык пры ўсёй сваёй таўчыні такі пусты, што яго можна прыняць не за кнігу, а за папку для яе.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦІК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захар'ева, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 33-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БЛЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

